

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 13 mars.

Svar på interpellation av fröken Osvald ang. utbildningen av yrkeslärare	3
Svar på interpellation av herr Isaksson om söndagskörningsförbudets upphävande under påskhelgen	6

Tisdagen den 16 mars.

Protokollsjustering	14
Anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten	15
Anslag till Svenska turisttrafikförbundet	19
Anslag till riksantikvarieämbetet m. m.	21
Om upprättande av en 4-årig realgymnasielinje i Borås	22
Anslag till stipendier för utbildande av diakoner	35
Om anslag till kurs för utbildning av sömnadskonsulenter ...	38
Nycterhetsanslaget	39
Anslag till statens naturvetenskapliga forskningsråd	40
Om billigare returbiljetter vid längre järnvägsresor	42
Interpellation ang. beskattningen av olycksfallsersättningar ...	45

Onsdagen den 17 mars.

Folkmängdsberäkningen vid mandatfördelningen inom valkretsarna	47
Minimiregel för mandatantalet inom valkretsarna	49
Värderingen av rättigheter till leverans av maskiner m. m. ...	59
Restitution av bensinskatt till fiskare m. fl.	70
Restitution av automobilskatt	77

(Forts.)

	Sid.
Skatteavdrag för representation	81
Lagförslag om sambruksföreningar	82
Fiskerätten på västkusten	87
Interpellation ang. jordbrukets behov av arbetskraft m. m. . .	89

(Förteckning över avgjorda ärenden m. m. finnes å sid. 91.)

Lördagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 89, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 11 maj 1934 ang. köttbesiktning och slakthus, m. m.

Ang. utbildningen av yrkeslärare.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet WEIJNE, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara fröken Osvalds interpellation angående utbildningen av yrkeslärare, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har fröken Osvald berört ett av överstyrelsen för yrkesutbildning i slutet av 1947 avlämnat betänkande med förslag i fråga om utbildning av lärare för industri och hantverk vid anstalter för yrkesundervisning. Av motiveringen till interpellationen framgår, att interpellanten anser att nämnda förslag bort underställas innevarande års riksdag. Då så inte skett, frågar interpellanten, om jag har för avsikt att framlägga proposition i ämnet till 1949 års riksdag.

Den framställda frågan låter sig av olika skäl — bland annat ovissheten om det ekonomiska läge, som kommer att råda vid avlåtandet av nästa års statsverksproposition — inte besvaras med vare sig ja eller nej. Jag måste därför inskränka mig till att framhålla, att jag anser det i hög grad önskvärt att 1949 års riksdag får ta ställning till de berörda förslagen.

Fröken OSVALD: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ber jag att få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Det hade givetvis varit glädjande om förhållandena medgivit herr statsrådet att ge ett ännu mera bestämt svar. Det är inte bara jag, utan många med mig, som äro intresserade av en snar lösning av denna fråga och som därför med mycket stor spänning emotsett ecklesiastikministerns svar i dag.

Vi få nu ge oss till tåls och koncentrera våra förhoppningar på nästa års statsverksproposition och en positiv lösning *då* av denna för vår ungdom och vårt land så ofantligt viktiga fråga.

För varje år som går kommer detta spörsmål att bli mer brännande.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Jag undrar inte på om interpellanten är mindre tillfredsställd med det svar, som statsrådet Weijne har givit henne. Jag hade själv gått hit till den här debatten för att höra, vilka skäl som statsrådet skulle kunna anföra för det — jag tvekar inte att säga uppseendeväckande — dröjsmålet med utbildningen av lärare för yrkesundervisningen. Här lämnas nu inget besked, varken ett ja eller ett nej, på frågan, huruvida yrkesöverstyrelsens förslag kommer att föreläggas nästa års riksdag. Det hänvisas, om jag hörde rätt, till ovissheten i det ekonomiska läget nästa år. Ja, visst är det osäkert, men vi veta inte bara att vi komma att behöva spara på landets utgifter då, utan också att det är nödvändigt att vi öka det svenska näringslivets produktivitet, och utbildning av yrkeslärare är just en investering i ökad produktivitet.

Att se till att det finns något så när kvalificerade lärare för utbildning av ungdom för hantverk och industri är ju ändå en mycket viktig faktor för näringslivet i ett litet land som vårt, där vi behöva ha en skicklig arbetarstam och förmåga att göra kvalitetsvaror för att vi skola kunna uppväga den kvantitativa bristen på folk och för att vi skola kunna konkurrera med andra länder, som ha det bättre förspant beträffande råvaror, teknik och stora marknader att producera för. Visst är det bra att det i årets statsverksproposition föreslås goda anslag till stipendier för universitetsstudier, och till nöds kunna vi kanske också förstå den kyrkliga församlingstjänstens behov av diakoner och behovet av statliga stipendier för diakonutbildning. Men i dagens läge är yrkesundervisningen ojämförligt mycket viktigare, och jag tycker nog att det är en viss felvärdering om man nu sparar på 62 000 kronor för den utbildning av yrkeslärare, som man med stigande missnöje har väntat på i 20 år.

Sedan yrkespedagogiska centralanstalten nedlades — jag kommer inte på rak arm ihåg vilket år det var, men jag har för mig att det var i slutet av 1920-talet — ha statsmakterna inte gjort sig mödan att göra något annat för yrkeslärarnas teoretiska och pedagogiska utbildning än att anordna några mer tillfälliga småkurser. Då nu sent omsider yrkesöverstyrelsen — för övrigt på Kungl. Maj:ts egen beställning — i höstas lade fram ett förslag, som innebär ett minimum såväl beträffande utbildningstidens längd som beträffande det antal lärare, som beräknas kunna utbildas årligen, och då detta förslag har fått enhällig anslutning från näringslivets parter, från landsorganisationen, från arbetsgivarorganisationerna och från alla yrkeslärarorganisationer, så tycker man ju att det är mycket nedstämmande att regeringen på grund av ett ovisst ekonomiskt läge inte skall våga framlägga en proposition på basen av detta förslag.

Hurudant än det ekonomiska läget är skulle jag ändå anse en proposition i

detta ämne väl försvarlig och mycket väl motiverad, och det är nog inte bara min uppfattning, utan den allmänna meningen bland yrkesmän i det här landet.

Herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag är ganska förvånad, inte över interpellanten, men över fru Lindström, som inte anser att mitt svar var nog positivt. Jag har framhållit, att jag anser det i hög grad önskvärt att förslaget skall kunna framläggas. Om jag skulle få interpellera fru Lindström och fröken Osvald så skulle jag fråga er: »Om ni nästa år sitta på den plats där jag sitter nu, kunna ni då garantera att ni skola lägga fram det förslag, som vi här i dag diskutera?» Ni skulle inte heller kunna svara ja på den frågan av det enkla skälet, att man inte vet någonting om utvecklingen och att vederbörande chef för ecklesiastikdepartementet ingalunda ensam bestämmer över de anslag, som skola utgå till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

För övrigt är jag tämligen härdad. I år, när man har tvingats att vara restriktiv i fråga om anslagsäskanden — jag vill inte precis säga sparsam, ty huvudtiteln är dock större än något föregående år; man har inte skurit ned gamla anslag, utan man har helt enkelt inskränkt sig till att på det stora hela taget inte ta upp nya utgifter — får man höra än ifrån det ena hållet och än ifrån det andra, att den eller den saken kostar så litet, så den borde ha varit med. En ärad talare, som uppträdde i radio, talade om hurusom riksarkivet var fullständigt försummat. En fru Lindström mycket närstående person har talat om hur dåligt yrkesutbildningen är tillgodosedd. Jag läste nyligen en artikel om hur folkhögskolorna ha det ytterst besvärligt och ha blivit bortglömda i åttonde huvudtiteln. Detsamma säger man om vissa anslag för folkskolorna och för läroverken. Det är tyvärr så här i världen, att i en situation, där man tvingas till ekonomisk återhållsamhet, måste detta gå ut över någonting, och man kan inte

bara säga, att den saken kostar så litet och den saken kostar så litet, ty det är sammanlagt som de många olika småposterna betyda stora summor.

Om man över huvud taget anser att man i nuvarande penningpolitiska läge skall handla restriktivt i fråga om statsutgifterna, så tror jag inte att man kan ha några större anmärkningar att framställa mot statsverkspropositionen i de hänseenden jag har nämnt.

För övrigt ber jag att få uttrycka min förvåning över att denna fråga inte har underställts riksdagen motionsvägen. Det är dock i sista hand varken ecklesiastikministern eller regeringen som fastställer budgeten. Men jag har fåfängt letat efter någon motion på den här punkten. Det hade varit det rätta sättet för riksdagen att själv ta ställning till saken. För övrigt verkar det som om i varje fall statsutskottet i ovanligt hög grad har godkänt Kungl. Maj:ts ståndpunkt i fråga om anslagsäskandena. I en huvudtitel på 532 miljoner kronor har man gjort en justering på 20 000 kronor. Det är, kan man säga, ett godkännande så i detalj, att man knappast kan tänka sig någon mera fullkomlig överensstämmelse.

Jag hade som sagt gärna sett, att riksdagen hade fått pröva den här frågan inte genom allmänna klagomål, utan genom en motion, som hade möjliggjort för statsutskottet och kamrarna att ta ställning i sak.

Fru LINDSTRÖM: Herr talman! Herr statsrådet framkastade den absurda tanken, att fröken Osvald eller jag skulle komma att sitta på hans plats nästa år. Den tanken är mig fjärran!

Men jag undrar ändå om inte herr statsrådet överdriver litet när han säger, att det skulle vara så omöjligt att få in ett sådant här blygsamt anslag för yrkesundervisningen därför att alla olika småanslag tillsammans växa till summor, som gå oss över huvudet. Det är ju ändå så, att fördelningen av dessa anslag till olika ändamål är en avvägningsfråga, och jag tror att flertalet nog tycker att

ett anslag, som ger direkt avkastning i form av ökad produktivitet, är viktigare än ett anslag exempelvis till riksarkivet.

Statsrådet efterlyste också motioner från riksdagens sida i de här frågorna och menade, att sådana motioner skulle ha hjälpt herr statsrådet att få fram anslagen. Jag vill då tala om att i fjol och i förfjol motionerade jag om yrkesundervisningen i den här kammaren och hemställde därvid bland annat om större statsbidrag till yrkesundervisningsanstalter. Motionen fick i statsutskottets utlåtande ett mycket välvilligt omnämnande, men ett omnämnande som gick ut på att det här gällde någonting som Kungl. Maj:t borde komma med initiativ till. Jag har inte upprepat motionen i år, ty jag förstår mycket väl att den frågan är av sådan storlek i ekonomiskt avseende, att man inte kan ha rätt att begära att ecklesiastikministern skall lägga fram förslag i ämnet för tillfället.

Men nu i dag gäller det 62 000 kronor, och det rör sig om en investering i yrkesundervisningen som kommer att ha mycket stor betydelse för vårt näringsliv på något längre sikt.

Herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag måtte ha uttryckt mig ovanligt dåligt. Jag har inte sagt, att ekonomiska skäl nästa år komma att hindra det här anslaget, utan jag har bara sagt, att ingen departementschef i dag med säkerhet kan säga, om han nästa år kan ta upp ett nytt anslag, eftersom man ingenting vet om utvecklingen och eftersom han inte ensam bestämmer i saken.

Jag har inte heller sagt, att en motion av fru Lindström eller någon annan i den här frågan skulle »hjälpa statsrådet». Jag har helt enkelt sagt, att en motion skulle göra det möjligt för riksdagen att ta ställning i sak till det spörsmål vi här behandla. Och jag tycker trots allt, att när man vill klagas över uteblivna propositioner om anslag, så är det riktiga sättet att riksdagen begagnar den rätt, som den har att pröva dessa frågor, genom att de framställas motionsvis.

Om söndagskörningsförbudets upphävande under påskhelgen.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Isakssons interpellation om söndagskörningsförbudets upphävande under påskhelgen, och nu yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Isaksson frågat mig om jag vore villig att för min del medverka till ett upphävande av söndagskörningsförbudet under den kommande påskhelgen. Till svar härå får jag anföra följande.

Enligt kungörelse den 13 februari 1948 har den 18 i samma månad beslag lagts å bland annat bensin. Beslaget skedde i syfte att möjliggöra en ransonerings av nämnda vara. På grund av tekniska svårigheter har ransonerings icke kunnat genomföras i omedelbar anslutning till beslaget. Ransonerings torde knappast hinna taga sin början före den 1 maj. För att intill denna tidpunkt erhålla kontroll över bensinförbrukningen har bränslekommissionen för en period, omfattande en månad, för varje oljebolag fastställt en viss försäljningskvot bensin. Försäljningen av sålunda kvoterad bensin från återförsäljare får utan hinder av beslaget fritt äga rum till förbrukare, som avhämtar varan direkt i motorfordons eller motorbåts tank. Det är därvidlag självfallet av största vikt att nyttotrafikens behov av bensin i första hand tillgodoses. Om undantag från gällande förbud mot sön- och helgdagstrafik medgaves under påsken, skulle detta med all sannolikhet få till följd att den för mars månad fastställda bensinkvantiteten skulle taga slut före månadens utgång med därav följande ogynnsamma konsekvenser för nyttotrafiken. Ett annat skäl för att icke lämna det ifrågasatta medgivandet är önskvärdheten av att icke ytterligare öka de svårigheter för återförsäljarna, som en stark efterfrågan å bensin skulle medföra under nuvarande kvoteringsperiod, med begränsade leveranser från oljebolagen. Att för det ändamål som avses i interpellationen medgiva en

utökning av mars månadskvot kan icke vara tillrädligt, med hänsyn till att utgångsläget för genomförande av bensinransoneringsen därigenom kommer att försämrats.

Jag är visserligen i likhet med interpellanten väl medveten om att fri bilkörning under påskhelgen ur olika synpunkter är önskvärd, men med hänsyn till nyss angivna omständigheter anser jag mig emellertid icke kunna medverka till ett generellt undantag från söndagsförbudet under instundande påskhelg.

Herr ISAKSSON: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det mycket snabba svaret på min interpellation.

Men jag kan ju inte underlåta att säga, att det hade varit roligare att framföra detta tack, därest herr statsrådets svar varit mera positivt till interpellationen. Jag kan nog förstå de svårigheter, som kunna vara förknippade med söndagskörningsförbudets upphävande under påskhelgen, men efter mitt sätt att se på saken borde de inte ha varit värre än att ett sådant medgivande kunde ha lämnats.

Särskilt för landsbygdens del skulle det ha uppfattats med mycket stor tillfredsställelse, om så kunnat ske. Under påskhögtiden liksom under julen föreligger det nog — kanske mera än vid andra högtider — liksom ett större behov för människorna att kunna få företaga resor till släkt och anförvanter.

I julas var ju söndagskörningsförbudet tillfälligt upphävt. Jag tror att vi alla äro överens om att julen och påsken i viss mån äro varandra lika, så till vida att båda betraktas som stora högtider. Vid sådana tillfällen är det alltid så, att vi ha ett större behov att träffa bl. a. släkt och vänner. För min del tycker jag också att ett mycket starkt bärande argument för söndagskörningsförbudets upphävande under påskhelgen är, att folk vid denna högtid i allmänhet har ett mycket stort behov utav att få komma till kyrkan. Härvidlag blir det ju landsbygdens folk, som blir mest lidande på grund av de ofta mycket långa avstånden och ore-

gelbundna kommunikationerna på landsbygden.

Herr statsrådet säger sig också befara, att om nu söndagskörningsförbudet under påskhelgen tillfälligt upphävdes, skulle detta komma att inverka menligt på den s. k. nyttotrafiken, eftersom den för mars tillmätta bensinkvoten kunde taga slut före månadens utgång. Härvidlag torde förtjäna erinras, att man utan större svårigheter skulle kunna ge direktiv till utförsäljarna om en begränsad försäljning för helgdagarna, samt att man på detta sätt sannolikt skulle kunna förhindra att bensinkvoten för mars månad märkbart förrycktes, framför allt med hänsyn till att det efter annandag påsk endast återstår två helgfria dygn av månaden. Detta tillika med att de flesta privatbiler av allt att döma inför den förestående ransoneringen och efter kungörelsen att innehav av upp till 200 liter bensin vid ingången av april månad, då prishöjningen skall träda i kraft, icke behöver deklarerats, redan lagt sig till med en mindre kvantitet bensin, avsedd just att brukas vid liknande tillfällen som det här ifrågasvarande — allt detta gör att den av mig nyss föreslagna begränsningen av utförsäljningen säkert skulle kunna ha lyckats.

Samtidigt säger herr statsrådet, att en extra utökning av mars månads bensinkvot ej är tillräddlig, beroende på att utgångsläget för bensinransoneringen då kommer att ytterligt försämrats. Detta är givetvis, skulle jag vilja säga, de bärande synpunkterna i herr statsrådets negativa inställning till ett tillfälligt upphävande av förbudet under påskhelgen. Här tillåter jag mig att som min åsikt säga, att man med hänsyn till vad jag redan anfört knappast torde behöva befara, att marskvoten under månadens sista del, d. v. s. två dygn, skulle vara slut, om biltrafiken släpptes lös under påskhelgen. Jag tror som sagt inte detta, eftersom de flesta bilägare inför ransoneringen och den kommande prishöjningen i tid sett till att ha sina bilars bränsletankar väl fyllda och kanske något litet därutöver. Detta bränsle kommer ändå en gång att köras upp, och

det kan väl då vara lämpligt att låta det ske nu i påsk.

Om herr statsrådet härvidlag kunnat tillmötesgå de privata bilägarna, skulle detta dels ha blivit en kärkommen försmak till den relativa frihet, den enskilde bilisten kommer att erhålla, när ransoneringen träder i kraft omkring den 1 maj, och dels skulle ett frigivande ha medverkat till att på ett önskvärt sätt skapa fördelning av trafikbelastningen under helgdagarna.

Det förefaller mig därför synnerligen beklagligt, att herr statsrådet icke har ansett dessa argument tillräckligt vägande för ett tillfälligt uppmjukande av söndagskörningsförbudet.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Herr Isakssons argumentering kan ju så här rent allmänt synas ganska plausibel, men vi ha ju vissa erfarenheter som säga oss, att när man skall bygga upp en ransoneringsplan, så får man faktiskt tänka sig in litet djupare och allvarligare i problemet.

Vi släppte körningen fri under julhelgen, och bara detta gav ett utslag, som gör att man har anledning att ställa sig vissa frågor beträffande vad motsvarande frisläppning under påsken skulle innebära.

Jag ber få erinra om att vid den frivilliga besparing, som motororganisationerna hade åtagit sig hösten 1947 för att på det sättet nedbringa bensinkonsumtionen, lyckades man under november månad, som var den första besparingsmånaden, komma ned i bensinförbrukning med ungefär 12 procent. Denna besparing skall ses emot den eftersträvarsvärda siffran av 25 procent. I december månad däremot stannade besparingskampanjens resultat vid den mycket, mycket blygsamma siffran av 0,4 procent. Och när bilismens organisationer ställdes inför detta resultat, gjorde man gällande att det var statsmakternas generositet att under julhelgen släppa trafiken fri, som var den väsentligaste orsaken till att man misslyckades så kapitalt under december månad.

Man har anledning att befara, att ungefär samma resultat skulle bli följderna av

ett frisläppande av påsktrafiken; ja, man har anledning befara, att resultatet skulle bli ytterligare markerat i galen riktning, eftersom det säkerligen är angenämare att åka bil under påsken än under julen.

Sedan kan man självfallet som herr Isaksson säga, att när det bara är två helgfria dagar kvar efter påsk, borde det ju inte spela någon avgörande roll för nyttotrafiken, om det skulle bli dåligt med bensen för dessa två sista dagar i månaden. Men nu skall herr Isaksson komma ihåg, att han har frågat och att jag har svarat här i dag fullt offentligt — ett annat svar ifrån min sida, ett besked i den riktning, som herr Isaksson önskar, skulle ju innebära, att var och en omedelbart försökte skaffa sig den kvantitet bensen, som behövdes för att vederbörande skulle kunna åka fritt i påsk. Och därför är det inte alls säkert att de två vardagarna efter påsk skulle ha blivit de besvärliga vardagarna, utan förmodligen skulle vi få räkna med besvärligheter, skulle jag tro, redan en vecka eller tio dagar innan påskhelgen infaller. Vi måste räkna med att medan vi driva vårt provisoriska system av ransonering, som bygger på att oljebolagen kvotera ut vissa kvantiteter till återförsäljare och dessa i sin tur försöka hålla med sina lager, så att de räcka under hela månaden, så sätter man detta system inför provningar och inför beslutningar, som det inte är mäktigt att klara, för den händelse man tolererar en fri körning under påskhelgen. Redan nu ha vissa svårigheter uppkommit på en del bensinstationer att kunna klara det hela. Det har gått, därigenom att man kunnat cleara bensinstationerna emellan, men — som jag sade nyss — ett pålysande redan i dag om denna fria körning i slutet av månaden skulle förmodligen i detta läge innebära, att var och en, som då vill köra fritt, också redan nu skulle gå i författning om att skaffa sig erforderlig bensinkvantitet.

Vi kunna inte ta de risker, som ett bifall till interpellantens framställning skulle medföra, och därför måste man, hur ledsamt det än kan vara, ställa sig negativt till det framförda förslaget.

Herr HEIDING: Herr talman! I likhet med interpellanten måste jag säga att det är beklagligt, att tillstånd till bilkörning under påskhelgen inte kan lämnas. Detta drabbar i första hand landsbygden, ty det är där de största svårigheterna uppstå på grund av förbudet att använda bilarna under söndagar och helger.

Jag förstår inte, varför inte denna sak med litet god vilja hade kunnat ordnas. Varje bensinförsäljare, som lämnar ut bensen till sina kunder, vet väl ungefär, hur mycket dessa förbruka. Kunderna skulle väl nog i detta fall ha kunnat få sin vanliga tilldelning av bensen, men fått möjlighet att använda den för körning lika väl under påskhelgen som under dagarna efter påsk.

Herr statsrådet framhöll, att det hade gått åt så mycket bensen under julen, då helgdagskörningsförbudet upphävdes, att detta var ett varnande exempel när det gällde att låta på förbudet under påskhelgen. Men det ligger väl så till att det vid jultiden var många, som voro rädda för ransonering och därför kanske köpte in en del bensen, varför det av den anledningen köptes ut mera bensen än vad som annars hade varit behövt. Jag skulle inte tro, att så mycket bensen kördes upp under själva juldagarna som uppgifterna om bensinåtgången utvisa.

När man ändå står inför en bensinransonering inom den närmaste tiden — det har ju varit tal om att den inte skulle dröja alltför länge — borde man sålunda ha kunnat ge tillstånd till körning under dessa påskdagar. Det är verkligen svårt för många att inte kunna få använda sin bil, och är det någon, som är absolut tvungen att åka någonstans, måste han likväl anlita bil. Då blir det i alla fall bensinåtgång. Någon större nöjesåkning under påsken behöver man knappast räkna med. I så fall är väl risken för nöjesåkning större längre fram mot sommaren, t. ex. under pingsten eller någon annan helgdag under sommaren. Men det finns väl ingen anledning att vid nuvarande årstid åka åtminstone några längre sträckor med bil, utan körningarna skulle väl gälla i stort sett nödvändiga bilskjutsar i hemorten.

Det är verkligen beklagligt att det skall vara så dåligt ställt i detta land, att möjlighet icke föreligger att tilldela bilägarna litet bensin för körning under en sådan helg som påsken.

Herr ISAKSSON: Jag måste återigen säga, att jag anser att det borde ha kunnat gå för sig att upphäva söndagskörningsförbudet under påsken. Man hade kunnat såsom ett led i bensinsparandet ordna med något slags strängare behovsprövning från bensinstationernas sida.

Jag tror också man kan säga att här föreligger även ett annat skäl, bl. a. det, att många bland bilägarna redan ha försett sig med litet bensin — den saken är väl ganska uppenbar. Därför tror jag inte för min del, att det skulle ha inköpts så märkbart mycket mera bensin, om förbudet upphävts för påskhelgen, att detta skulle ha kunnat inverka på marskvoten.

Jag tackar givetvis för svaret, men jag måste särskilt för landsbygdens del beklaga, att herr statsrådet inte har kunnat finna anledning att tillmötesgå vad som i interpellationen anförts.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående bidrag till metallografiska institutet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 89, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och

nr 96, med förslag till lag om skyldighet för näringsidkare m. fl. att biträda vid planläggningen av rikets ekonomiska försvarsberedskap.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 100, angående anslag till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap för budgetåret 1948/49, m. m.; och

nr 105, angående avskrivning av ett direktören B. V. Orre beviljat lån.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag till lag om vissa inskränkningar i utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående godkännande av en mellan Sverige och Nederländerna träffad handelsöverenskommelse.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 113, angående radarutrustning för statens isbrytarfartyg.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 115, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 116, angående reglering av tjänste- och familjepensioneringen för personal vid Bergslagens och därmed samförvaltade järnvägar i anslutning till järnvägarnas förstattligande;

nr 117, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 118, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 120, angående eftergift av viss ogulden arvsskatt för Fliseryds fideikommiss; och

nr 121, angående försäljning av vissa under järnvägsstyrelsens förvaltning stående fastigheter.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående vissa decentraliserings- och förenklingsåtgärder inom handelsdepartementets verksamhetsområde, hänvisades propositionen, såvitt angick punkten 3, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 123, angående pensionsrätt för kaptenen i livgrenadjärregementets reserv E. A. Clementz m. m.;

nr 124, angående pension åt förre extra ordinarie folkskolläraren P. G. Bohlins efterlevande m. m.;

nr 127, angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner; samt

nr 129, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 131, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 132, angående anslag till sprängämnesinspektionen.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 133, angående vissa kostnader för allmänt kyrkomöte.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 134, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.; och

nr 136, angående lönereglering för övningslärare m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 137, angående rätt till uppskjuten liv-

ränta för vissa professorer vid enskilda högskolor.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjursjukdomar.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 139, angående utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick befrielse för Carl Gustav Högberg från viss återbetalningsskyldighet till kronan, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 142, angående godkännande av en mellan Sverige och Italien ingången handelsöverenskommelse m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 143, angående löneklassplacering av vissa fänrikar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 145, angående anslag till statens sinnessjukhus: avlöningar, m. m.;

nr 146, angående anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna;

nr 147, angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd; samt

nr 148, angående inrättande av extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 149, angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151, angående utgivande av livränta till T. A. B. Johansson m. fl., hänvisades propositionen, såvitt angick punkten 4, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 152, angående anslag för budgetåret 1948/49 till avlöningar vid universitetet i Uppsala och Lund m. m.;

nr 153, angående försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund;

nr 154, angående anslag till statens utlänningskommission; samt

nr 155, angående anslag för budgetåret 1948/49 till folk- och småskolesemina-rierna.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 156, angående vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 157, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 158, angående vissa anslag till riks-försäkringsanstalten för budgetåret 1948/49;

nr 159, angående anslag till driften av centraldepån för blindas arbeten för budgetåret 1948/49; samt

nr 160, angående ytterligare utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående jordbruksförsöksverk-samhetens organisation m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 162, angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1948/49.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, hänvisades propositionen, såvitt angick tolfte huvudtiteln, till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 164, med förslag till lag om ändring av anvisningarna till 29 och 36 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 165, angående anslag till kommunal upplysningsverksamhet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 166, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 167, angående anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1948/49 m. m.; samt

nr 168, angående anslag till bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 169, angående anslag till statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa för budgetåret 1948/49; och

nr 170, angående bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 171, angående försäljning av en Vadstena krigsmanshuskassa tillhörig fastighet; och

nr 172, angående anslag till lantmätarstyrelsen och lantmäterikontoren i länen för budgetåret 1948/49.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 173, angående svenska kyrkans deltagande i Augustana-synodens 100-årsjubileum och Sveriges deltagande i pionjärjubileet i Amerikas Förenta Stater 1948.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 174, angående välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn, hänvisades propositionen, såvitt angick anslag under tionde huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 175, angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark och Norge den 8 mars 1948 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 176, angående organisation och finansiering av svensk reguljär luftfart m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 178, med förslag rörande överflyttande av vissa till justitiedepartemen-

tet hörande ärenden från Kungl. Maj:ttill underordnad myndighet m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 179, angående åtgärder till stödjande av oljeväst- samt lin- och hampodlingen m. m.; samt

nr 180, angående anslag till åtgärder mot skadegörelse av skogsinsekter.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 182, angående bidrag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott den av herrar *Englund* och *Osvald* väckta motionen, nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 3, 8, 10 och 36—38, bankoutskottets utlåtande nr 11, första lagutskottets utlåtanden nr 17—20, andra lagutskottets utlåtanden nr 15—17 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4—6.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde statsutskottets utlåtande nr 8 skulle uppföras näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 17 samt första lagutskottets utlåtande nr 20 näst efter andra lagutskottets utlåtande nr 15.

Herr **JOHANSSON, JOHAN BERNHARD**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till infallande helg får jag anhålla, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts samtliga under gårdagen avlämnade propositioner utsträcker till det sammanträde, som infaller näst efter

tjugo dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående de kommunala tjänstetillsättningarna;

nr 14, i anledning av väckta motioner angående mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen; och
nr 15, i anledning av väckta motioner angående mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder och statens utlåningsfonder för budgetåret 1948/49;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom m. m.; och

nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1948/49 till nyanskaffning av person- och resgodsvagnar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 22, i anledning av väckt motion om revision av bestämmelserna i kommunalskattelagen angående rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier;

nr 23, i anledning av väckta motioner angående restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen m. m.;

nr 24, i anledning av väckta motioner om restitution till vederbörande fordonsägare av för mycket inbetald automobils katt;

nr 25, i anledning av väckt motion

angående viss ändring av 52 § 2 mom. kommunalskattelagen m. m.;

nr 26, i anledning av väckt motion angående skatteavdragen för representation; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för byggnadsmaterialier m. m. för anläggning av en regleringsdamm i Neaälven m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av förslag angående reglering av arvodena till de hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemännen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 14, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Malmö Jenny Sofia Karlsson;

sammansatta första lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av bestämmelserna om rätt till statsbidrag för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur; och

nr 9, i anledning av väckt motion angående fiskerätten vid kusterna av Hallands samt Göteborgs och Bohus län.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.44 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Statsrådet *Kock* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 177, angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m.; och

nr 181, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m.

Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

Protokollsjustering.

Upplästes för justering kammarens protokoll för den 10 i denna månad.

Herr VON HELAND: Herr talman! Under den penningpolitiska debatten försökte herr Ivar Anderson förneka sin tidigare inställning till importfrågorna och förklarade i en sista replik, att hans och min diskussion vid tidigare remissdebatt gällt en helt annan sak. Jag hade icke protokollet till hands och kunde därför inte bevisa mitt påstående. I samband med justeringen bör emellertid inflyta vad som är rätt, varför jag önskar läsa upp ett par meningar ur mitt anförande vid remissdebatten den 18 januari 1946, protokoll nr 3.

Jag yttrade: »Tidningen är alltjämt Svenska Dagbladet för den 3 januari 1946. Som rubrik står med stor stil 'Frihandels vännar'. Det heter: 'Men reformerna få icke inskränka sig till tullarna. Om de göra det, kan det lätt visa sig, att man i själva verket silar mygg och sväljer kameler. Det är andra åtgärder än tullar, som på senare tid ha varit de värsta hindren för den internationella handeln. Det kan vara nog

att här erinra om vår egen politik under 1930-talet. Vi voro icke särskilt protektionistiska i fråga om tullarna, men vi ökade skyddet för hemmamarknaden på andra vägar, genom vår valutapolitik och vår jordbruksreglering.' Det förklaras vidare: 'Den viktigaste uppgiften för vår handelspolitik är att röja upp med åtgärder av det slaget.' Det torde vara tillräckligt att läsa upp dessa uttalanden. Hela ledaren är ett angrepp på socialdemokraterna därför att de inte äro tillräckligt frihandelsvänliga.»

Herr talman! Då detta är ett justeringsanförande avhåller jag mig från kommentarer.

Efter härmed slutad överläggning godkändes det upplästa protokollet.

Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13—15, statsutskottets utlåtanden nr 39 och 40 samt memorial nr 41, bevillningsutskottets betänkanden nr 21—27, bankoutskottets utlåtanden nr 10 och 14, sammansatta första lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 ävensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 7—9.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Kungl. Maj:ten hade föreslagit riksdagen att till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1948/49 anvisa ett reservationsanslag av 686 500 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Carl Eric Ericsson* och *Velander* (I: 170) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lindberg* och *Lundgren* (II: 256), hemställts, att riksdagen måtte till anskaffande av nytt tjänstefartyg för mellersta lotsdistriktet för budgetåret 1948/49 anvisa ett belopp av 300 000 kronor att utgå från anslaget till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 170 och II: 256, till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1948/49 anvisa ett reservationsanslag av 686 500 kronor.

Herr **ERICSSON, CARL ERIC**: Herr talman! Under denna punkt behandlas en motion, avgiven i första kammaren av herr *Velander* och mig och i andra kammaren av herrar *Lundgren* och *Lindberg*, angående anskaffande av ett nytt tjänstefartyg för mellersta lotsdistriktet. Statsutskottet har vid sin behandling av denna fråga följt departe-

mentschefen, och utskottets hemställan går alltså ut på ett avslag å motionen.

Utskottet har i motiveringen, som är mycket välvilligt hållen, åberopat det statsfinansiella läget. Jag delar till fullo den uppfattning, som uttalats såväl av departementschefen som av utskottet, nämligen att det statsfinansiella läget i dag ger anledning till mycket stor betänksamhet då det gäller beviljande av anslag, men man får ju inte driva denna sin uppfattning på det sättet, att man anser varje anslag till ett nytt ändamål uteslutet. Jag har den uppfattningen att riksdagen skall kunna bevilja nya anslag för åtgärder, som äro direkt nödvändiga, trots det prekära ekonomiska läge landet befinner sig i. Och det här ifrågavarande anslaget hör enligt min mening till de nödvändiga, detta med hänsyn till såväl sjöfolkets som sjöfartens intressen.

Jag vill till en början särskilt påpeka, att denna motion inte är någon sorts partimotion eller har någon som helst politisk innebörd. För detta borgar den omständigheten, att i första kammaren två högermän och i andra kammaren två socialdemokrater ha framfört densamma.

Det kan emellertid antagas, att kammaren inte har varit i tillfälle att så noga sätta sig in i de motiv för motionen och för lotsstyrelsens äskande, som ha förelegat, och då det dessutom förhåller sig så att såväl den kungl. propositionen som statsutskottets utlåtande innehålla mycket få klarläggande upplysningar rörande den delen av frågan, tillåter jag mig att här med några ord fästa kammarens uppmärksamhet vid sakläget.

Den svenska kusten indelas i sex s. k. lotsdistrikt: övre norra distriktet med förläggning till Umeå, nedre norra distriktet med förläggning till Gävle, mellersta distriktet med förläggning till Stockholm, östra distriktet med förläggning till Kalmar, södra distriktet med förläggning till Malmö och västra distriktet med förläggning till Göteborg. Vart och ett av dessa distrikt har ett tjänstefartyg, och dessutom står ytterligare ett fartyg till lotsstyrelsens förfogande,

nämligen Vega som användes för inspektioner och andra ändamål.

Tjänstefartygens uppgifter äro i stort sett att sköta om utprickningen, d. v. s. att lägga ut och ta in prickar och bojar utefter vår grunduppfyllda kust, vidare att transportera folk och förråd ut till våra fyrskepp och till sådana fyror, som sakna landförbindelse, och slutligen att ombesörja den allmänna tillsynen av utprickningssystemet utefter kusten och in i farlederna. Nu är det ju så, att dessa prickar och bojar skola tas in och läggas ut under höst- och vårsåsongerna. När isbildningen börjar på hösten, skola prickarna tas in och bojarna lyftas upp och föras in, och när våren kommer skola bojar och prickar åter läggas ut på sina platser, varjämte den s. k. vinterutprickningen skall ersättas med sommar- och trafikutprickningen. Det torde vara klart, att denna del av tjänstefartygens verksamhet äger rum under den tid av året som ur väderlekssynpunkt är den besvärligaste med hänsyn till höst- och vårstormarna, som då bruka rasa. Dessa förhållanden gör det nödvändigt att man har fartyg, som äro sjövärdiga och lämpliga för sitt ändamål.

Det är sedan många år tillbaka ett inom sjöfartskretsar allmänt känt förhållande, att lotsstyrelsens tjänstefartyg inte uppfyllt rimliga anspråk härvidlag. Jag tror man kan säga att det var först på 1930-talet som en något bättre ordning kom till stånd. Det skedde efter en lång tidningspolemik, som kanske en del av herrarna och damerna ännu ha i minnet. Det var särskilt göteborgspresen som då riktade mycket kraftiga angrepp mot lotsstyrelsen för att inte dess materiel befann sig i ett tillfredsställande skick. Då fick, om jag inte mins fel, först östra distriktet ett nytt tjänstefartyg och därefter västra distriktet. Senare tillkommo ytterligare två nya fartyg, ett för nedre norra distriktet och ett för södra distriktet. Det var dock först sedan mycket svåra tillbud till sjöolyckor inträffat, som man fick fram det nya fartygsbeståndet.

Nu återstår det alltså två stycken gamla tjänstefartyg, som verkligen äro

under all kritik, nämligen det fartyg som tillhör mellersta distriktet och det som tillhör övre norra distriktet. Mellersta distriktets tjänstefartyg är byggt år 1866, och den som har det ringaste begrepp om vad det vill säga att under svåra förhållanden trafikera sjön med ett fartyg, som är 82 år gammalt, behöver inte höra mera för att ha klart för sig, att detta fartyg nu borde utrange-ras. Det är inte sjövärdigt, och det är olämpligt för gång i is, det är dessutom dåligt inrett för besättningen och är över huvud taget otjänligt för sitt ändamål.

Nu har den svenska staten tillskapat en institution, som heter fartygsinspektionen. Dess uppgift är att tillse, att fartygsmaterielen befinna sig i fullgott skick, så att inte dess användande innebär faror för de ombordvarande. Emellertid äro de här ifrågavarande, kronan tillhöriga fartygen icke underställda fartygsinspektionens kontroll. Det förhåller sig med andra ord på det viset, att staten har utfärdat vissa säkerhetsföreskrifter för sjöfarten och tillsatt en inspektion för att övervaka, att dessa föreskrifter efterlevas, men kronans egna fartyg skola vara undantagna från tillämpningen av dessa bestämmelser. Jag vet inte vad man skall kalla ett sådant sakernas tillstånd, men åtminstone mig förefaller det som om det inte skulle vara staten värdigt att på detta sätt undandra sig de skyldigheter, som den ålägger andra.

Jag bör kanske också påpeka, att mellersta distriktets fartyg även har tillsynen över farvattnen runt Gotland. Detta tjänstefartyg får alltså göra resor långt ut i Östersjön, och det är sannerligen inte riktigt och lämpligt att skicka ut på öppna havet ett fartyg, som är så illa rustat för sådana uppgifter. Nu får man i mellersta distriktet använda inspektionsfartyget Vega för de farligaste uppgifterna, som det egentligen åligger det ordinarie tjänstefartyget att utföra. Men därigenom måste ju de uppgifter åsidosättas, som normalt skulle åligga inspektionsfartyget.

Övre norra distriktets tjänstefartyg är byggt år 1894 och alltså 54 år gammalt. Även detta fartyg är dåligt utrus-

tat, och det kan inte gå i is. Man har haft ganska stora besvärligheter därmed, och det har varit sådana tillbud till olyckor där uppe, att man inte heller anser detta fartyg lämpat för sitt ändamål. Följden av att man inte har fartyg som kunna gå i is blir naturligtvis, att man får börja tidigare med intagning av prickar och sjömärken än man skulle behöva göra, om man hade ett fartyg som vore lämpat för isgång. Likaså nödgas man börja senare med utläggningen av bojarna och prickarna än som borde vara förhållandet. Detta gör att skeppningssäsongen särskilt i övre norra distriktet blir förkortad, och det återverkar på skeppningarna och över huvud taget på den industri, som är utmärkande för Norrland. Detta är en omständighet, som borde kunna inverka på den norrländska uppfattningen i denna fråga.

Det förhåller sig dessutom så, att varken Stockholm eller Umeå — fartygen heta så — kan lyfta de bojar, som man nu anser vara de för utprickning lämpliga. Dessa bojar väga fem ton. De äro billigare än fyranläggningar i land och ersätta därför på ett utmärkt sätt landfyrarna samtidigt som de möjliggöra stora besparingar. Nu kan man inte använda dessa stora bojar i övre norra distriktet, utan man får ha mindre bojar, som väga högst två ton, vilket är den maximala lyftförmågan hos det nuvarande tjänstefartyget Umeå. Det är alltså en dålig ekonomi för lotsverket att använda detta föråldrade fartyg.

Det förefaller mig därför som om lotsstyrelsen i sina anslagsäskanden till departementet borde ha begärt två nya fartyg, men det har man inte gjort. Man har nöjt sig med ett och har så vitt jag förstår tänkt sig den lösningen, att om man får ett nytt tjänstefartyg för mellersta distriktet, skulle man kunna avskilja inspektionsfartyget för övre norra distriktets behov. Det skulle alltså användas vid de tillfällen, då förhållandena äro så besvärliga för sjöfarten, att det nuvarande tjänstefartyget där uppe inte kan klara situationen.

Nu dröjer det cirka tre år, innan ett

nytt tjänstefartyg kan bli färdigbyggt. Även om riksdagen i dag mot förmodan skulle bevilja anslag till ett nytt tjänstefartyg för mellersta distriktet, kunna vi alltså icke räkna med att det tages i bruk förrän någon gång i början på 1950-talet. Man vet ju inte vad som kan hända under tiden, men om kammaren i dag fattar ett positivt beslut, har den dock gjort någonting för att i något så när god tid söka få rättelse till stånd i dessa mycket otillfredsställande förhållanden.

Lotsstyrelsen har i sina riksdagspetitioner upptagit ett belopp av 550 000 kronor för detta ändamål. Det har sedermera visat sig, att ett svenskt varv är villigt att teckna kontrakt om byggande av ett sådant tjänstefartyg mot en första avbetalning av 300 000 kronor. Det är därför motionen i detta avseende skiljer sig från det anslagsäskande, som gjorts av lotsstyrelsen.

Naturligtvis skall man — jag återkommer till det — vara sparsam med statens medel. Men till vissa nödvändiga utgifter har det dock lämnats anslag även vid denna riksdag, och så kommer väl att bli fallet också i fortsättningen. Jag vill särskilt peka på att SJ föreslagits få inemot 14 miljoner kronor för anskaffande av nya järnvägsvagnar. Jag tycker att detta är riktigt, och jag kommer för min del att i det fallet rösta för det högre anslaget. Men där gäller det 14 miljoner kronor, under det att den sak som det här är fråga om inte rör större summa än 300 000 kronor. Jag får kanske nämna att sjöfarten — och det är ju för att främja den som man vill ha detta nya tjänstefartyg byggt — lämnar en avkastning av ungefärligen 600 miljoner kronor per år — såvitt jag vet är detta vad man kalkylerar med — under det att statens järnvägar lämna ett överskott på cirka 35 miljoner kronor per år. Det är inte min mening att på något sätt söka skapa ett motsatsförhållande mellan intresset för järnvägarna och intresset för sjöfarten. Jag har endast velat nämna detta för att framhålla att man inte så strängt har hållit fast vid principen att

inte göra några som helst nya utgifter, där sådana verkligen äro behövlige.

Jag brukar sällan besvära kammaren med anföranden, och jag har aldrig tidigare vänt mig mot ett enhälligt statsutskott. Jag vet ju att det brukar vara ganska lönlöst, och jag hyser inte alltför överdrivna förhoppningar om framgång i detta fall. Jag har emellertid ansett mig skyldig att framlägga denna sak, så att kammaren verkligen har klart för sig vad det gäller, när den nu går att fatta sitt beslut i frågan. En underlåtenhet att anskaffa nya tjänstefartyg kan leda till förluster i fråga om fartyg och gods. Det är överkomligt. Den kan också leda till förluster på grund av försenade skeppningar. Detta är likaså överkomligt. Det kan vidare bli minskade inkomster för befolkningen i de landsdelar, där sjöfarten blir stoppad i förtid. Detta är också överkomligt. Men underlåtenheten kan även, herr talman, leda till förlusten av människoliv, och detta är inte överkomligt för dem, som förlora livet.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen I: 170.

Häri instämde herr *Velander*.

Herr **LINDSTRÖM**: Herr talman! Utskottet är mycket väl underrättat om de förhållanden, varom herr Ericsson nyss har talat. Jag anser det dock värdefullt, att kammaren har fått dessa upplysningar av herr Ericsson, ty på detta område behöver säkerligen ganska mycket göras. Jag är också övertygad om att herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har sin uppmärksamhet fäst på denna fråga. Några andra argument har ju statsutskottet egentligen inte, utom de som redan föreligga i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln. Det tjänar väl ingenting till att här i kammaren återupprepa dessa.

Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att utskottet i sin motivering i ganska kraftiga ordalag har understrukit behovet av detta fartygsbygge och att utskottet säger, att det förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet fäst

på saken och om möjligt redan nästa år framlägger förslag i ärendet. Utskottet har inte funnit det möjligt att nu framlägga något annat förslag än Kungl. Maj:t. Skälet för detta är det som allmänt anföres vid denna riksdag, nämligen att man måste vara så återhållsam som möjligt när det gäller statens utgifter.

Med dessa ord hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **GJÖRES**: Herr talman! Jag vill endast bekräfta, att jag personligen är mycket intresserad av att den fråga, som här berörts av de bägge sista talarna, kommer till en lösning. Det har för mig verkligen varit mycket svårt att avstå från att redan inför denna riksdag lägga fram förslag i ämnet, men det skäl som har anförts i statsverkspropositionen, nämligen hänsynen till det statsfinansiella läget, har tvungit mig att på denna punkt begränsa mig till vad propositionen innehåller.

Den skrivning, som utskottet här har gjort, där utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på detta spørsmål och såvitt möjligt redan för nästa års riksdag framlägger förslag i ämnet, finner jag för min del vara mycket förpliktande, och jag vill gärna uttrycka förhoppningen att inför nästa års riksdag kunna lägga fram förslag om byggande av det fartyg, som diskussionen nu närmast har rört sig om.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 42—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 65.***Anslag till svenska turisttrafikförbundet.**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av 231 000 kronor.

Herr LUNDQVIST: Herr talman! Såsom av handlingarna i föreliggande ärende framgår har Svenska turisttrafikförbundet för innevarande budgetår åtnjutit ett statsbidrag på sammanlagt 231 000 kronor. För nästa budgetår har förbundet begärt 540 000 kronor. Statsrådet och chefen för handelsdepartementet har stannat för samma bidragsbelopp, som utgått för innevarande budgetår. Det blir alltså ingen som helst ökning av anslaget.

Statsrådet säger i sin motivering, att han är väl medveten om att mycket starka skäl eller i varje fall fullgoda skäl tala för en höjning av detta bidrag, och det är inte minst skäl av valutapolitisk art. Detta är nog alldeles riktigt. Det är ju särskilt turisterna från Amerika som vi äro angelägna om att i största möjliga utsträckning dra till Sverige.

När nu departementschefen ändå inte ansett sig kunna höja anslaget, kan jag givetvis förstå detta, även om jag nog tror att de pengar, som man här skulle ge ut, ganska snart skulle komma tillbaka och också ge en ganska god ränta. När man på detta sätt mycket kraftigt beskär de äskanden, som förbundet har gjort, måste man också ha klart för sig, att verksamheten inte heller kan bedrivas i tillnärmelsevis den utsträckning som vore önskvärt. Men därtill kommer, att Sverige i sin propaganda utåt inte kan hålla jämna steg med våra nordiska grannländer. Jag har här ett meddelande i min hand, som belyser detta ganska väl. Det är ett meddelande om hur man från regeringens sida i Danmark för närvarande ställer sig till motsvarande spörsmål. I Danmark har man alltså helt nyligen för nästa budgetår

höjt statsbidraget till turistföreningen från 125 000 kronor till 500 000 kronor. Därtill har man beviljat ett särskilt belopp av 70 000 kronor till turistkontoret i London, och dessutom har man i samma andedrag lämnat ett extra tillskott för innevarande budgetår på 250 000 kronor. Vi missunnar naturligtvis inte våra danska vänner det kraftiga handtag de fått från statsmakternas sida, men vi hade naturligtvis varit glada, om Sverige hade kunnat hålla någorlunda jämna steg med Danmark och Norge på detta område.

Nu ligger ju på regeringens bord ett betänkande av de särskilt utsedda sakkunniga för upplysningsverksamheten i utlandet. Utskottet har i sin motivering skrivit några ord i anledning härav och fäst uppmärksamheten på önskvärdheten av en så effektiv samordning som möjligt, och jag vill i anslutning därtill och med tanke just på den oerhörda beskränning i anslagsäskandet, som här skett, liksom också på tredje huvudtiteln för motsvarande ändamål — Svenska institutet — framhålla vikten av att man i varje fall åstadkommer en sådan samordning, att de pengar, som statsmakterna sammanlagt kunna lämna för denna verksamhet, komma till största möjliga nytta och att man undviker den dubbelorganisation, som faktiskt för närvarande förekommer, då man ju i vissa fall för dessa båda organisationer har olika representanter och olika lokaler på en och samma plats. Det är ju inte lämpligt i synnerhet när man måste hålla det totala anslaget så ytterligt lågt.

Jag har, herr talman, endast velat framhålla dessa synpunkter. Jag väddar till herr statsrådet att ha dem i tankarna vid den fortsatta beredningen av detta organisationsärendet.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 66—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1948/49 till säkerhetsanstalter för sjöfarten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av eventuella kufförsök mot det demokratiska styrelseskicket, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.;

nr 18, i anledning av väckt motion om översyn av gällande aktiebolagslag; samt

nr 19, i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om avbrytande av havandeskap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning angående kompensation för förlorad semesterersättning under värnplikstjänstgöring; och

nr 17, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 20 december 1940 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 51.***Anslag till riksantikvarieämbetet m. m.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 51 av åttonde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition framlagda förslag och motionen II: 88 samt med avslag å motionen I: 71, i vad den avsåge förevärande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:tt att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1948/49, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien lydande riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m., vilka föranleddes av vad departementschefen under nämnda punkt anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för de under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien lydande riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49;

c) till Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 806 300 kronor.

I motionen I: 71, av fröken *Andersson*, hade hemställts, att riksdagen måtte, utom annat, besluta om inrättandet av en textilkonserveringsateljé i anslutning till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum med en personal av en sekreterare och biträdande arbetsledare (halvtidstjänst, Ce 15) och 5 konserveringsbiträden (Ce 8).

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Jag kommer inte att vid denna punkt ställa något yrkande, men jag vill med några ord precisera innehållet i den motion, som jag här har framburit.

Denna motion rör inrättandet av en

textilkonserveringsateljé i anslutning till riksantikvarieämbetet och statens historiska museum. Det kan tyckas att detta är en periferisk fråga, men jag ber att få framhålla, att det här dock gäller konserverande av föremål av mycket stort konst- och kulturhistoriskt värde. Vårt land har av ålder intagit en mycket framskjuten ställning på textilforskningens område, en ställning som dock kan anses vara en smula hotad, om inte mycket snart någonting göres för att trygga fortbeståndet av denna konserveringsverksamhet.

Såsom jag framhållit i motionen har denna verksamhet sedan 1908 handhåfts av en privat förening, kallad *Pietas*. Den har varit en formellt fristående institution, men den har samarbetat mycket intimt med vitterhetsakademien. Det är nu fara värt att personalen på grund av de osäkra förhållandena söker sig över till andra områden, en utveckling som med hänsyn till denna personals sakkunskap skulle spolia ganska väsentliga värden. Man kan säga att denna ateljé under de årtionden, som den har existerat, har blivit en centralanstalt för textilkonserveringen i vårt land. Den fungerar vidare såsom rådgivare för museer, församlingar och enskilda, som vilja ha råd och anvisningar, när det gäller att tillvarata dessa värden.

Riksdagen har, kan man säga, redan tagit ett steg i den riktning, som jag här syftar till, nämligen ett förstatligande av denna ateljé. År 1947 ansökte nämligen kungl. vitterhetsakademien om inrättande av en tjänst såsom textilkonserverator. Det blev också riksdagens beslut. Den givna konsekvensen härav borde då ha varit, att ateljén också skulle förstatligas, särskilt som innehavaren av konservatorsbefattningen, till vilken anslag således beviljats, inte får utöva ledarskapet för *Pietas* på grund just av dess privata karaktär.

Nu vet jag väl, och det framhålles ju i varje anförande som hålles nu för tiden, att man bör visa sparsamhet i fråga om inrättande av nya tjänster. Ingen kan mera klart inse vikten av att ta hänsyn till dessa ting än undertecknad. Men det skulle de facto i detta fall inte innebära

inrättande av några nya tjänster, utan det gäller endast att säkra ställningen för de personer, som redan äro anställda. Kostnaderna för det allmänna skulle väsentligen begränsa sig till kostnader för pension och försäkringar för personalen.

Nu säger utskottet, att det bör ankomma på vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien att uppta denna fråga till övervägande och hos Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet. Detta uttalande förvånar mig en aning av det skälet, att en dylik framställning ju redan har gjorts. När akademien år 1947 ansökte om inrättande av en textilkonservator-tjänst förebådades nämligen en begäran om ett förstатligande av föreningen Pietas verksamhet. Vid muntliga förhandlingar i departementet sistlidna höst förklarade man emellertid, att frågan inte nu kunde upptagas på grund av de tryckta tiderna. Med hänvisning till vad jag sagt om kostnaderna ger detta uttalande mig anledning till ganska stor förundran. De få tusentals kronor, som det här kan röra sig om, kunna inte väsentligt influera på det ekonomiska läget. Något gör ju varje tusende, det kan man inte bortse från, men i betraktande av de värden, som det här rör sig om, tror jag det skulle vara klokt att redan nu gå på den linje som jag här anvisat.

Såsom jag sade, skall jag, herr talmän, emellertid inte ställa något yrkande, men eftersom jag ser att herr statsrådet just nu kommer in i kammaren vill jag sluta med att rikta en vädjan till herr statsrådet att nästa år ta upp denna fråga till behandling. Av vissa uttalanden från herr statsrådets sida har jag nämligen grundad anledning anta, att herr statsrådet ställer sig allt annat än negativ till den fråga det här gäller, nämligen frågan om föreningen Pietas förstатligande.

Herr OLSSON, OSCAR: Herr talmän! Då intet yrkande har framställts, inskränker jag mig till att i anslutning till vad utskottet anfört yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 52—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 140.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande punkt skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. A.

Om upprättande av en 4-årig realgymnasielinje i Borås.

I detta moment hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag besluta, att en ny samrealskola, bestående av två 5-åriga och en 4-årig linje, skulle successivt från och med budgetåret 1948/49 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, inrättas i Brännkyrka i Stockholm under villkor att Stockholms stad åtog sig att ej mindre tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även bevilja ett engångsanslag av minst 10 000 kronor till bestridande av kostnaderna för anskaffande av undervisningsmateriel och bibliotek vid samrealskolan;

b) avslå motionerna I: 31 och II: 56 om upprättande av en 4-årig realgymnasielinje vid högre allmänna läroverket i Borås.

I de likalydande motionerna I: 31, av herr Björnsson m. fl., och II: 56, av herr Hagård m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att återupprätta den tidigare nedlagda fyraåriga reallinjen vid högre allmänna läroverket i Borås från och med läsåret 1948—49 och i samband därmed indraga en parallellavdelning av den treåriga reallinjen.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Pauli* och *Manner-skantz*, fröken *Osvald* samt herrar *Bergh*, *Falla*, *Hoppe*, *Sefve* och *Persson* i Svensk-*köp* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under mom. A hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall — — — vid samreal-skolan;

b) med bifall till motionerna I: 31 och II: 56 besluta, att vid högre allmänna läroverket i Borås skulle successivt från och med budgetåret 1948/49 upprättas en 4-årig realgymnasielinje i stället för en av de befintliga 3-åriga realgymnasielinjerna; skolande såsom villkor för ifrågavarande organisationsförändring gälla, att Borås stad åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt för läroverket erforderlig vaktmästarpersonal.

Herr PAULI: Herr talman! Denna punkt, som behandlar Allmänna läroverken: Avlöningar, innehåller, som kammarrens ledamöter se, en mängd olika frågor. Det är endast en av dessa frågor, som jag skall tillåta mig att säga några ord om i egenskap av reservant och det gäller de motioner, som ha väckts om inrättande av en 4-årig realgymnasielinje vid läroverket i Borås såsom ersättning för den ena av de två 3-åriga gymnasielinjerna — i Borås finns det nämligen en 4-årig latinlinje vid gymnasiet samt två parallella linjer av 3-årigt realgymnasium.

Om man alltså föreslår att utbyta den ena av dessa 3-åriga reallinjer mot en 4-årig, förgriper man sig därmed inte på minsta sätt mot den tanke, som vid 1927 års skolreform låg till grund för inrättandet av 3-åriga gymnasier. Vad man den gången ville nå genom upprättandet av 3-åriga gymnasielinjer dels på real- och dels på latinlinjen var, att de familjer, som på hemorten hade tillgång till realskolutbildning åt sina barn, skulle beredas möjlighet att få ha barnen kvar i hemorten under ytterligare ett år för att låta dem ta realexamen där

och sedan låta dem fara till en ort, som har högre läroverk, för att där genomgå 3-årigt gymnasium, byggt på real-examen. Detta önskemål finns givetvis också för Borås och trakten däromkring liksom på många andra ställen, och detta önskemål är redan fullt tillgodosett genom tillvaron av den ena 3-åriga realgymnasielinjen.

Vad som nu ifrågasättes och som be-gärts från Borås stadsfullmäktige utan några som helst partiskillnader, som tillstyrkts av skolöverstyrelsen och som motionsvägen framlagts även i riksdagen, alltjämt utan några partiskillnader, är alltså det rent sakliga önskemålet, att de elever, som redan bo i staden och gå i läroverket och som från näst högsta realskolklassen kunna övergå till 4-årigt gymnasium, också skola kunna få göra detta vid sitt eget läroverk.

Överstyrelsen har konstaterat att rekryteringen av infödda boråslärlingar är fullkomligt tillräcklig för en sådan 4-årig realgymnasielinje. Man träder alltså inte någons intresse för nära, utan man tvärtom befrämjar boråsbornens och deras föräldrars intressen genom att tillmötesgå detta önskemål. Ingen människa torde vilja förneka, att även om 3-åriga gymnasielinjer av de skäl jag nyss här nämnt i vissa fall kunna vara önskvärda, erbjuder ur pedagogisk synpunkt en 4-årig gymnasieform en lugnare och kvalitativt bättre väg att gå. Dessutom kommer som ett ytterligare litet skäl för att göra en sådan ändring den omständigheten, att man då kan göra en minskning av realskolans avslutningsklass och därmed en sänkning av kostnaderna, en reduktion som för det första året skulle bli 1 000 kronor men som, när det hela fullt genomförts, skulle bli 2 800 kronor per år. Det är ju inte någon stor summa, men i synnerhet i dessa dagar, då det sparas även på småsummor, borde man väl kunna tillmäta även den omständigheten en viss betydelse.

Varför har i första hand Kungl. Maj:t och i andra hand statsutskottets majoritet inte velat vara med på detta? Jo, det är av en alldeles särskild anledning. Det var nämligen så att det år 1945 fram-

lades en proposition på överstyrelsens bedrivande, som på en gång ville åstadkomma en omorganisation av 3-åriga gymnasielinjer till 4-åriga vid 14 olika läroverk. Jag har inte tillräckligt minne av detta för att bedöma, om skälen i allmänhet voro så goda som de äro i fråga om boråsläroverket, vilket för övrigt var med även den gången. I varje fall tyckte statsutskottet då att det var för mycket att ta allt detta på en gång, när man just väntade på att den då sittande skolutredningen skulle framlägga ett förslag i fråga om gymnasiernas organisation; man borde avvakta det. Detta förslag från skolutredningen om gymnasiernas organisation har sedan dess kommit fram. Detta skäl finns alltså inte längre.

Departementschefen säger emellertid nu, att han vill respektera statsutskottets och riksdagens principiella ståndpunkt från den gången med hänsyn till att vi nu ha att emotse ett förslag från skolkommissionen, i första hand naturligtvis från den delegation inom skolkommissionen, som bearbetar gymnasiefrågan — han anser sig alltså böra ta så mycken hänsyn till riksdagens önskemål den gången att avvakta utredningsresultatet, att han inte heller nu har velat gå detta i förväg.

Jag tycker att det är mycket hänsynfullt mot riksdagen att intaga en sådan ståndpunkt. Å andra sidan tror jag ju inte, att departementschefen kan anse att riksdagen begår något svårare brott mot sina egna principer, sådana de uttalades 1945, om den på starkt sakliga skäl gör en ändring i detta enstaka fall.

Herr statsrådet har alltså tagit hänsyn till riksdagen. Riksdagen behöver inte uppfatta detta såsom mycket mer än en artighet, såvitt jag förstår. Sedan beror det på i vilken grad riksdagen anser sig böra handla med obönhörlig konsekvens från 1945 till 1948 i förhållande till sig själv. Jag tror inte att jag bryter någon sekretess, om jag påminner om vad som har kommit fram i pressen, nämligen att man inom skolkommissionens gymnasiedelegation visserligen ännu inte har framlagt något definitivt förslag, men att man under diskus-

sionerna, som ha refererats bland annat offentligen av denna delegations egen ordförande, undervisningsrådet Lundblad, har mer och mer koncentrerat sig på tanken att i det nya skolsystemet inpassa ett 4-årigt gymnasium, vars lägsta klass då skulle inorganiseras i den 9-åriga medborgarskolans högsta stadium. Man tycks alltså kunna förutsätta, att skolkommissionen inte har någonting emot själva tidsramen av fyra år, om den på ett lämpligt sätt låter organisera sig.

Skulle man vidare verkligen kunna säga, att ändringen av den ena 3-åriga linjen i Borås föregriper en gymnasiereform, om denna gymnasiereform inte skulle innefatta en 4-årig reallinje i Borås? Såvitt jag med mitt enkla lekmanaförstånd kan begripa så borde det, om skolkommissionens nuvarande arbetslinjer fullföljas, just i Borås finnas utrymme för en 4-årig latin- och en 4-årig reallinje på gymnasiet; i vad mån man sedan vill komplettera detta ytterligare med 3-åriga linjer vill jag inte yttra mig om. Men i varje fall kan jag säga, att om det skulle gå så, att man en gång i framtiden, när det nya förslagets detaljer skola genomföras, skulle finna, att en ändring behövs, kommer man, herr talman, att stöta på ytterst obetydliga svårigheter, om man vill organisera tillbaka linjen till en 3-årig. Det är då bara fråga om att nyuppsätta en avdelning i högsta realskolklassen — eller vad den kommer att heta — och att inställa en avdelning i det 4-åriga realgymnasiet, vilket innebär en ytterst enkel administrativ anordning, som inte stöter på några som helst praktiska svårigheter.

Jag kan inte se denna sak skolpolitiskt, det skall jag uppriktigt ange; jag kan endast se den praktiskt med hänsyn till vilken nytta man kan göra. Och jag upprepar vad jag tidigare har sagt: genom ett bifall till reservationen träder man här inte någon grupps intressen för nära. Däremot gör man boråsborna och deras föräldrar en tjänst. Varför vi inte skulle kunna kosta på oss att göra detta, samtidigt som vi kunna göra en liten besparing åt statsverket, kan jag inte förstå.

Med den uppfattning jag sålunda har i denna fråga, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag ber först att till statsutskottet få rikta ett varmt tack för den synnerligen välvilliga behandling som utskottet givit det Kungl. Maj:ts förslag, som här föreligger till behandling, och jag vill också uttrycka min glädje över den praktiskt taget hundraprocentiga överensstämmelsen i uppfattningen dels om avvägningen av de olika avsnitten i huvudtiteln och dels om den ram, som huvudtiteln bör omfatta.

Sedan ber jag, herr talman, att bara med ett par korta ord få beröra den punkt, som nu diskuteras.

Jag vill då erinra om att jag själv har representerat Borås i riksdagen under inte mindre än 15 år och alltså uppehåller ganska intima relationer med staden. När jag en gång förra året var där på besök, blev jag uppvakad av representanter för Boråsläroverket, som uttryckte önskemål om den 4-åriga reallinjen. Jag förklarade för min del, att jag fann det mycket rimligt att läroverket fick en 4-årig reallinje; man kunde för ett läroverk, som hade den organisation som Boråsläroverket har och som alltså har så många elever på reallinjen i gymnasiet, att det blir två parallellavdelningar, mycket väl tänka sig en 4-årig linje vid sidan av den 3-åriga.

När emellertid framställningen härom skulle behandlas i departementet, gjorde jag den erfarenheten som herr Pauli redan har omtalat — jag hade själv inte haft att ta befattning med frågan tidigare — att denna fråga redan varit förelagd 1945 års riksdag och då i ett större sammanhang, i det att dåvarande eklestikministern Andrén föreslagit riksdagen att vid 14 läroverk av denna typ inrätta 4-åriga reallinjer på gymnasiet. Detta avslogs emellertid av riksdagen med hänsyn till att man ännu inte visste, hur det blivande gymnasiet skulle se ut. Då frågar jag: Veta vi i dag, hur gymnasiet kommer att se ut? Ja, jag

borde ju ha någon kunskap om detta, eftersom jag är ordförande i skolkommissionen, men om jag bleve tenderad på det, skulle jag inte kunna lämna något svar på frågan. Skolkommissionen kommer uppenbarligen med ett förslag, skolutredningen har ett annat förslag, och så småningom kommer man väl under remissbehandlingen och under den fortsatta allmänna debatten fram till ett förslag, som Kungl. Maj:t — vem det nu blir som kommer att förestå departementet nästa år — kommer att förelägga riksdagen.

Jag måste nu säga mig att det är två saker som göra, att jag för min del tycker, att det vore ganska orimligt att bifalla den ifrågakavande motionen. Det ena skälet är, att man bara tar upp ett läroverk. Varför få inte de övriga 13 vara med? Skulle man göra någon ändring, borde den väl omfatta samtliga 14 fall, där förhållandena äro tämligen likartade.

Det andra skälet är det, att om herr Andrén framlägger en proposition, enligt vilken han vill införa 4-årigt realgymnasium, och riksdagen avslår den, och om sedan en efterföljande departementschef — i andra led, tror jag det är — böjer sig för riksdagens ställningstagande och inte lägger fram någon proposition i saken: skall då riksdagen ge också honom bakläxa?

Det här är egentligen en bagatellfråga, och jag tror inte man skall göra stor affär av den. Det är dock rätt önskvärt med en viss kontinuitet i riksdagens handlande, och ur den synpunkten tror jag att de övervägande skälen tala för att man dröjer. Jag hoppas att det inte skall dröja längre än till nästa år, innan man kan ta upp gymnasiefrågan i stort och därvid även ta ställning i detta spörsmål.

Jag befinner mig alltså i den egenomliga situationen, att jag i sak i stort sett inte har något att invända emot motionen, men att jag med hänsyn till vad som har förekommit dock finner mig nödsakad hoppas, att kammaren avslår motionen och alltså på denna punkt bifaller Kungl. Maj:ts förslag.

Herr OLSSON, OSCAR: Herr talman! Efter departementschefens yttrande och den upplysning som han gav, vilken visar att det är ganska troligt att denna fråga kan lösas redan nästa år i sitt rätta sammanhang, såsom riksdagen 1945 ville att den skulle lösas, nöjer jag mig med att med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Det är med tvekan som jag har begärt ordet i denna debatt efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss har hållit. Men då jag gör det, sker det därför att jag i viss mån har en praktisk erfarenhet om hur de bägge gymnasielinjerna verka. Jag har visserligen vid mitt läroverk endast 4-åriga realgymnasielinjer, men under alla de år som det har funnits realgymnasium vid det läroverk, där jag är anställd, har jag aldrig haft någon enda kuggning i studentexamen på den linjen. På latinlinjen däremot har jag haft både 3- och 4-åriga gymnasielinjer. Under en tioårsperiod har det förekommit en enda kuggning i studentexamen på den 4-åriga latinlinjen, och alla de kuggningar, som ha förekommit mer eller mindre talrikt år efter år, ha inträffat bland de fåtaliga abiturenterna i den 3-åriga gymnasielinjen — det gäller ändå studentkullar på totalt omkring 100 manliga abiturenter årligen.

Det är aldeles påtagligt, att lärogången på den 4-åriga gymnasielinjen såsom dessa siffror antyda är långt mer gynnsam än på den 3-åriga linjen. Dessa synpunkter ha tydligen föresvävat föräldrarna i Borås, när de ha stimulerat stadsfullmäktige i staden till att hos Kungl. Maj:t begära att få en av de 3-åriga realgymnasielinjerna förvandlad till 4-årig linje.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde, att riksdagen 1945 hade tagit ställning till denna fråga och att han inte funnit något skäl föreligga för att göra ett undantag för ett av de läroverk, som då behandlades, läroverket i Borås. Jo, det finns ett mycket starkt skäl, nämligen det att

boråsläroverket är ett av de allra största läroverken i riket. Det har över 900 elever, och köbildningen till den 4-åriga realgymnasielinjen är så stor, att man tydligen vid läroverket i Borås skulle kunna inrätta två stycken 4-åriga realgymnasielinjer. Jag har inga andra siffror till hands, men jag föreställer mig att en liknande förutsättning inte är för handen vid de andra av de avhandlade fjorton läroverken.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att ta upp en annan fråga i detta sammanhang, en fråga, som jag skulle vilja ställa till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet — tyvärr är han inte närvarande i kammaren just nu.

Sedan gammalt har det förekommit en bestämmelse i läroverksstadgan, enligt vilken rektor har varit skyldig att ordna med konfirmationsundervisning för eleverna vid sitt läroverk. Detta har skett på det sättet, att någon kristendoms lärare eller någon präst i läroverksstaden har skött om konfirmationsundervisningen i anslutning till läroverkets undervisning i övrigt. Avsikten med detta arrangemang har tydligen varit att hjälpa de ungdomar, varom här är fråga, vilka äro starkt engagerade i arbetet i läroverket, att få konfirmationsundervisningen hopkopplad med läroverksundervisningen i övrigt. Antingen har vederbörande lärare verkställt denna konfirmationsundervisning gratis eller också har han därför tagit en viss avgift, varierande alltefter konfirmandernas ekonomiska förutsättningar mellan noll och 30 kronor.

I fjol väcktes en motion i denna fråga, som gick ut på att konfirmationsundervisningen vid läroverken skulle vara avgiftsfri. Med anledning därav genomfördes på höstsidan en ändring i läroverksstadgan, enligt vilken rektor fortfarande skulle vara skyldig att ombesörja konfirmationsundervisning för sitt läroverks elever, men att undervisningen skulle vara avgiftsfri. Men någon anvisning av medel för ändamålet lämnades inte samtidigt.

Det är nu inte första gången som någonting sådant har skett. Jag minns att

den gång riksdagen införde friluftsvksamhet vid läroverken anslogos heller inga medel för ändamålet. Det utfärdades en allmänt formulerad bestämmelse, att rektor skulle få ta pengar till friluftsvksamhetens ordnande ur understöds- och premiekassan, med resultat att kollektivksamheten för dessa kassor upphörde och tillgången på medel i understöds- och premiekassan blev mindre än förut.

I höstas kunde rektorerna inte arrangera någon konfirmationsundervisning, varken belagd med avgift eller avgiftsfri; avgiftsbelagd sådan hade ju läroverksstadgan förbjudit, och för lärjungarna avgiftsfri sådan kunde inte arrangeras, därför att medel till undervisningens bestridande icke funnos. Hur betedde man sig då? Jo, man gjorde en konst i det hela; rektorerna kunde ingenting göra, utan föräldrarna fingo engagera den gamla konfirmationsläraren privat, och han tog då betalt med mellan noll och 30 kronor per konfirmand, d. v. s. förhållandena blevo oförändrade.

Kungl. Maj:t har emellertid i år tagit upp denna fråga till närmare behandling och det heter därom på s. 66 i utskottets utlåtande i ett referat ur statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, att ecklesiastikministern har sagt att »för egen del skulle jag finna mindre tilltalande att i dessa fall bereda konfirmationsläraren ersättning av statsmedel. Frågan om staten skall utbetala ersättning eller ej synes nämligen knappast göras beroende av konfirmationslärarens egen inställning».

Så fortsätter han efter ett övergångsresonemang litet längre ned på samma sida: »Jag förutsätter därvid, att konfirmationsundervisning genom lärare bör i viss utsträckning kunna beredas inom ramen för vederbörandes undervisningsskyldighet. Där så icke är möjligt, torde ersättning böra få utgå enligt gällande taxa för timplärare. Därest riksdagen icke framställer erinran mot vad jag sålunda anfört, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga därav betingad ändring i läroverksstadgan, att gälla från från med nästa budgetår.»

Detta att konfirmationsundervisning-

en skulle kunna ombesörjas inom ramen för lärarnas ordinarie undervisningsskyldighet är ingenting annat än en chimär. Enligt läroverksstadgan är varje lärare på gymnasiet skyldig att undervisa på gymnasiet minimum 20 och maximum 24 timmar per vecka och på realskolan minimum 24 och maximum 30 timmar per vecka. De som få den minsta timtjänstgöringen äro modersmåslärarna, för vilka det gäller att arbetet med uppsatsrättande och förberedande av lektioner, om dessa skola hållas på en tillräckligt hög nivå i fråga om ett så viktigt ämne som modersmålet, tar så lång tid i anspråk att den tid, som åtgår för arbete utanför lektionerna, betydligt överstiger det på schemat föreliggande timantalet. Modersmåslärarna få alltså minimitjänstgöring, och sedan få övriga lärare sin tjänstgöring fördelad upp till maximum. Men skolöverstyrelsen fördelar de av riksdagen anslagna medlen till varje läroverk med belopp, beräknade för gymnasiet till i genomsnitt 22 timmar per vecka för varje lärare och för realskolan 27 timmar per vecka och inte en enda timme därutöver. Det finns alltså ingen plats inom statens vanliga anslag för en avgiftsfri konfirmationsundervisning.

Jag hade hoppats att av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vid detta tillfälle få ett auktoritativt uttalande om vad han menar med sin framställning i statsverkspropositionen: Böra icke statsmedel anvisas för konfirmationsundervisningen, som han först säger, eller skola statsmedel anvisas för detta ändamål, vilket han säger litet längre fram i framställningen? Det kan väl inte gärna få fortgå någon längre tid på samma sätt som förhållandena för närvarande gestalta sig, d. v. s. att man ålägger rektorerna en viss uppgift, som kostar pengar, men uraktlåter att bevilja medel därtill.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Herr Ohlson har nu en stund resonerat om en speciell sak, som jag inte skall lägga mig i. Det är så länge sedan han talade om

den sak, som jag särskilt intresserar mig för just nu, att jag skall be att få upprepa vad han konstaterade, nämligen att den fyraåriga gymnasielinjen ger bättre examensresultat än den treåriga.

Såvitt jag kan minnas har jag aldrig förnt deltagit i en diskussion om pedagogiska frågor här i kammaren. Om jag gör ett undantag i dag, så beror det på att jag har personlig erfarenhet just från Borås läroverk från den tid, då man övergick ifrån fyraårigt till treårigt gymnasium på reallinjen, och på grund av denna min personliga erfarenhet som lärare kom jag till den bestämda uppfattningen, att det fyraåriga gymnasiet ger tillfälle till att med större lugn och grundlighet gå igenom de kurser som man har att gå igenom. Man besparar sig bland annat den för intresset rätt besvärande repetitionen i mera utförlig form av vad lärjungarna tidigare gått igenom mera kursivt. Detta är nu en subjektiv uppfattning, som jag inte kan begära att herrarna skola tillmäta allt för stor betydelse, men det är däremot rätt viktigt att se, vad som kan ligga i herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande.

Herr statsrådet konstaterade, att han vid ett besök i Borås så sent som i fjol kom underfund med att en anordning som den i motionen föreslagna skulle vara fördelaktigare. Han tyckte att förslaget var riktigt rimligt, och jag förmodar att de boråsare han då talade med betraktade det som tämligen klart, att han skulle komma att i en proposition föreslå detta. Men när han sedan kom till Stockholm igen och började titta på saken, fann han att riksdagen förra året hade vägrat att gå med på en sådan anordning. Då drog ecklesiastikministern en sådan slutsats som att det skulle vara en ohövlighet mot honom, om riksdagen gav honom en bakläxa genom att nu inte följa samma princip som riksdagen i fjol gått in för. Ja, det tycker jag ju uppriktigt sagt inte att det skulle vara. Om riksdagen i fjol fattade ett beslut, som kanske på grund av otillräcklig information gick i den riktning som det gjorde, så är det väl inte säkert, att därför att ecklesiastikministern finner

sig icke böra desavouera riksdagen, så kan riksdagen inte heller göra det själv. Jag skulle snarare kunna tänka mig, att man därmed skulle göra sig skyldig till ett grannlagenhetsbrott mot det mäktiga statsutskottet, men här är dock inte mindre än 8 reservanter i statsutskottet som stå på motionens linje.

Så sade ecklesiastikministern, att ett skäl har stor betydelse: om Borås skulle få denna förmån, så skulle man naturligtvis på de 12 eller 13 andra hållen tycka, att detta skulle vara i hög grad orättvist. Men inte skola väl boråsarna straffas för att de ha pigga och vakna representanter här uppe, vilket de andra orterna inte haft! Dessutom vill jag, herr talman, för min del säga, att om det motionsvägen eller propositionsvägen kommer fram förslag om liknande förändringar som den här föreslagna, så skall jag med glädje rösta för dem beträffande alla dessa läroverk. Vad det är fråga om, mina damer och herrar, är att bereda lärjungarna i våra läroverk större möjlighet än de nu ha att välja den linje, som passar dem bäst. Och det förhållandet att det första året blir en besparing på 1 000 kronor och för följande år 2 800 kronor, kan naturligen inte alls hindra mig från att rösta för motionen! Bankofullmäktige ha i så många skrivelser talat om hur viktigt det är att spara, att jag även därför anser mig böra rösta för det förslaget. Jag förstår att herr Oscar Olsson med den entusiasm han har i pedagogiska ting kanske tycker att 1 000 kronor om året inte är någonting, men jag kan inte hjälpa, att jag tycker att om man kan spara 1 000 kronor nu och 2 800 kronor nästa år och så längre fram göra liknande besparingar på tolv eller tretton andra ställen, så blir det ju ändå en liten slant.

Jag tycker, uppriktigt sagt, att herr Oscar Olsson har en byråkratisk åskådning och tillämpar en byråkratisk princip i denna sak, något som han annars är kemiskt fri ifrån — min vän Oscar Olsson håller ju alltid annars på att man i pedagogiken skall tillämpa största möjliga frihet för att på det sättet kunna nå bästa möjliga resultat.

Herr talman! Jag instämmer i det yrkande som herr Pauli har framställt.

Herr ANDREN: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har utan någon provokation från min sida dragit in mitt namn i denna debatt. Statsrådet har gjort det på ett mycket älskvärt sätt, så jag skall inte protestera.

Han talade om, att han gjort ett besök i Borås och att han hade funnit starka sakliga skäl för den övergång från treårig till fyraårig gymnasielinje, som motionärerna föreslå. Men så kom då inflytandet från stockholmslufsen, då han kom upp till departementet, och han fann att det fanns tvenne skäl för att man icke skulle gå önskemålen från Borås till mötes. Det ena skälet var, att om man gjorde detta, skulle man få gå även tretton andra orter till mötes, och han var tydligen inte nu beredd att gå så långt. — Jag får tacka ecklesiastikministern av årgång 1947 för det posthuma erkännande, som han givit åt ecklesiastikministern av årgång 1945.

Hans andra och väsentliga skäl var, att riksdagen så sent som 1945 hade uttalat en mening, och han ville respektera denna mening. Men hur skulle det gå med reformarbetet i detta land, om riksdag och regering skulle visa varandra en sådan obegränsad courtoisie, att regeringen inte skulle lägga fram propositioner, därför att de strede mot tidigare riksdagsbeslut? Vi veta ju nämligen, att den courtoisie, som regeringen denna gång visat riksdagen, kompletteras av en ännu fullständigare courtoisie, nämligen den som en riksdagsmajoritet alltid visar mot sin regering. På det sättet riskerar man faktiskt att hamna i ett »på stället marsch». Och framför allt riskerar man att sakfrågorna, sådana de föreligga ute i bygderna, icke komma att få det riktiga beaktande här i riksdagen som de väl hade förtjänat.

Jag skall inte förlänga debatten. De skäl, som kunna anföras för en övergång från treårigt till fyraårigt gymnasium och vilkas riktighet statsrådet och che-

fen för ecklesiastikdepartementet själva understrukt, ha redan så många gånger framförts i denna debatt, att någon upprepning icke torde vara nödvändig. Det är också uppenbart, att det vad Borås beträffar föreligger synnerligen starka skäl för en sådan övergång just därför att läroverket är så stort. Men jag kan tillägga, att det vid de tretton andra läroverk som voro på tal 1945 också förelåg mycket starka skäl — om de voro lika starka kanske vi inte behöva diskutera i dag. Naturligtvis är angelägenhetsgraden litet olika vid de olika läroverken, men jag tror man kan säga att de skäl, som statsrådet i dag givit sitt erkännande i vad det gäller Borås, finnas även för de andra läroverkens vidkommande.

Jag skall, herr talman, sluta med att yrka bifall till reservationen.

Herr OLSSON, OSCAR: Herr talman! Jag trodde inte det var nödvändigt att fördjupa sig i en fråga som blivit klarlagd på det sätt som departementschefen har klarlagt denna. Men den siste talaren, herr Ohlon, och kanske i någon mån även herr Björnsson ha nu framhållit en synpunkt, som skulle väga så kolossalt gent emot departementschefens ståndpunkt, och det är att Borås läroverk är det största av dessa läroverk och att det inte är så säkert eller ens troligt, att det för de andra tretton läroverk, som stå i samma klass, kan anföras några skäl som slå ihjäl detta förslag om Borås. Det är bara ett litet fel med denna förkrossande bevisföring, och det är att Borås redan 1945 var det största läroverket av de fjorton det var fråga om. I det fallet har det inte inträffat några förändringar, och skolöverstyrelsen håller den dag som i dag är på att det som gäller för Borås gäller också för de andra, såvitt jag kunnat läsa ut av handlingarna.

Man kan säga: »Nåja, gör inte så mycket väsen för det! Herr Oscar Olsson borde ju veta, att intresserade motionärer och debattörer kunna spetsa till saker och ting, så att de bli litet trevligare och litet mer övertygande.»

Ja, för allt i världen, det kan jag visst gå med på. Men jag går därför inte med på att sådana tillspetsningar äro sakskäl. Vad sakskälen beträffar så lågo de före 1945 precis på samma sätt som i år. Riksdagen diskuterade dem, och det är ganska troligt, att om statsrådet Weijne hade suttit i riksdagen då, skulle han liksom jag ha medgivit, att det fanns vissa starka skäl för en sådan anordning som dåvarande departementschefen ville ha genomförd för alla de fjorton läroverken. Men trots att de skälen från den nuvarande oppositionens sida anfördes — jag vill inte säga lika våltaligt som i dag, men synnerligen våltaligt ändå — så förklarade riksdagen, att riksdagen inte kunde ta hänsyn till dem. Riksdagen beslöt efter en lång och ingående debatt just emot samma skäl, som så starkt anförts i dag, att eftersom det inte kunde dröja allt för länge, innan skolutredningen av 1940 blev färdig, var det skäl att vänta tills den var färdig, innan man gjorde detta ingripande i nuvarande förhållanden.

Nu säger man: Ja men i dag är det inte så ingripande, ty i dag gäller det bara en skola. Det är ju på det sättet, säger man, eftersom man är litet ängslig för att ge sig in på den synpunkten, att alla fjorton läroverken kanske inte stå i samma klass, att läroverket i Borås är så förfärligt stort — utan att man så noga har tagit reda på hur det är med de andra. Men jag skulle ändå vilja säga, att då riksdagen 1945 vägt skälen och underkänt dem just för att utredning pågick, så har frågan i det fallet förändrats dithän, att nu gäller det endast — kan man hoppas — ett år till att vänta, innan man kan överblicka vad det är fråga om. Jag kan inte finna att de våltaliga representanter, som här talat mot departementschefen och statsutskottet, ha kunnat komma undan den synpunkten, att när vi nu stå så nära möjligheten att få en fullständig överblick över den organisation, som skall komma, så är detta ett ganska starkt skäl för att icke frångå den ståndpunkt som riksdagen intog 1945. Det är riktigt rörande att se, med vilken iver och vilken intensitet herrar Pauli och Björnsson

skynda departementschefen till undsättning med utläggningar om vad han säkert vill och menar, fastän han säger något annat. Jag tror att man kan ta sådana hjälptrupper ganska lugnt, när det gäller det sakliga avgörandet. Jag har det intrycket, att ecklesiastikministern vet vad han säger och också vet vad han vill.

Herr Andrén var inne på en riktigt skrämmande syn, som han målade upp för riksdagen. Tänk om riksdagen skulle vara rädd för att på sakliga skäl ändra en ståndpunkt ifrån ett år till ett annat! Tänk, var skulle det sluta? Hur skulle det gå med utvecklingen i ett sådant land?

Jaha, det gäller *ett* år nu, herr Andrén, och de skäl, som äro framlagda för att uppskovet skall få räcka detta år till, de äro inte så bräckliga som oppositionen här har velat göra dem till. De stå sig även emot det där sista och värsta, hur det skall gå med reformarbetet i landet, om vi inte i dag ändra det beslut, riksdagen år 1945 fattade. Skälen i dag äro nämligen starkare än då, just på grund av att frågan nu ligger närmare sin lösning.

Sedan var det ju en annan fråga, som herr Ohlon inte riktade till utskottet utan till departementschefen personligen. Herr Ohlon ville ha reda på hur departementschefen praktiskt ville ordna för konfirmationsundervisningen, och det kan jag naturligtvis inte svara på. Men jag kan svara på vad departementschefen säger om hur han vill ordna det, en ståndpunkt som statsutskottet inte har haft någonting att invända emot. Herr Ohlon gjorde ett förfärligt stort nummer av att departementschefen förutsatte, att konfirmationsundervisning genom lärare i viss utsträckning bör kunna beredas inom ramen av vederbörandes undervisningsskyldighet, och där gick han fram med en övertygande bevisföring för hur svag en sådan ståndpunkt skulle vara. Herr Ohlon skulle bara ha läst en mening till, meningen omedelbart efter den som han läste upp. Den lyder: »Där så icke är möjligt, torde ersättning böra få utgå enligt gällande taxa för timlärare.» Är den taxan för låg, el-

ler vad är det som fattas i fråga om den taxan? Departementschefen har således tydligen förutsett den svårighet, herr Ohlon här framdragit för oss, och givit svar på den anmärkningen, och statsutskottet har icke haft någonting att anmärka på det svaret.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! På en punkt, en enda, hade herr Oscar Olsson onekligen rätt i sitt sista anförande. Han sade att det inte inträffat någon väsentlig förändring i läget sedan 1945. Nej, i ett avseende har det icke inträffat någon förändring: i fråga om den skolpolitiska ortodoxi, som står i vägen för de många olika sakligt grundade lokala önskemål, som finnas ute i våra läroverk och som senast år 1945 vunno sakligt understöd från skolöverstyrelsen. Dessa önskemål kunna icke genomföras, emedan vi här i riksdagen ha en skolpolitisk dogmatik, som jag fruktar även i framtiden kommer att stå i vägen för sakliga lösningar i denna viktiga fråga.

Herr Oscar Olsson sade vidare, att det bara gällde ett enda år, innan vi få det nya gymnasiet. Ja, låt mig nu vara så optimistisk, att jag tror att vi redan nästa år kunna draga upp grundlinjerna för det kommande gymnasiet. Tror verkligen herr Oscar Olsson att detta nya gymnasium sedan omedelbart står färdigt, att dessa nya riktlinjer utan vidare kunna föras ut i livande livet? Det dröjer åtskilliga år, innan vi verkligen få vårt gymnasium inrättat i överensstämmelse med de grundlinjer, som riksdagen eventuellt kommer att enas om nästa år.

Det är därför, herr talman, som jag tycker att vi kanske ändå inte allt för ofta böra åberopa denna förestående reform och med hänvisning till den säga nej till alla sakligt grundade önskemål.

Herr OLSSON, OSCAR (kort genmäle): Vad herr Andrén's sista fråga till mig beträffar, opponerar jag mig inte mot

hans yttrande. Vad den första beträffar vill jag fästa uppmärksamheten på en sak, som inte stöder herr Andrén's ståndpunkt i dag, och det är att 1940 års utredning väntades bli färdig betydligt fortare än den blev. Nu ha vi emellertid i skolkommissionen en utredning, som åtnjuter allmänt förtroende i fråga om farten i arbetet och som med tämligen stor visshet intar en ståndpunkt, som i *detta* fall starkt stöder departementschefens ställning.

Herr JOHANSSON, JOHAN BERNHARD: Herr talman! Då jag tillhör dem av utskottets ledamöter, som utgöra majoriteten, känner jag mig föranlåten att säga några ord i denna fråga, eftersom debatten enligt min mening kanske allt för mycket avvikit från det som är kärnpunkten i problemet, nämligen det rent principiella. Den för övrigt mycket obetydliga besparing som herr Björnsson talade om är ingen huvudfråga, och man kan inte heller, som en talare här gjorde, säga att om årets riksdag gör på samma sätt som 1945 års, så sätter man stopp för utvecklingen. Det är oriktigt att tolka ecklesiastikministerns anförande såsom ett stopp för utvecklingen. Med den positiva inställning, som han i detta sitt anförande tillkännagav, ställde han i utsikt, att frågan åter skulle komma upp i riksdagen, kanske redan nästa år, och, tillade ecklesiastikministern, vilket är det viktiga härvidlag, i sitt större sammanhang. Det är det större sammanhanget i detta spörsmål som man inte får förbise.

Frågan om det treåriga gymnasiet behandlades ingående i 1927 års skolutskott, där jag för övrigt var ordinarie ledamot. Det treåriga gymnasiet har tillkommit för att ge landsbygdens studerande ungdom en viss förmån i den kortare studietid, som det treåriga gymnasiet medför. Att göra förändringar i den nu gällande ordningen innebär således, att man gör en avvikelse från vad som tidigare har av statsmakterna beslutats. Det har också en prejudicerande innebörd, om man nu väljer ut Borås läroverk och bifaller denna motion, ty vi

kunna vara säkra på att vi då ha alla de tretton andra läroverk, som här äro omnämnda, över oss nästa år med begäran om att få samma reform genomförd för sin del.

Det har inom statsutskottet upplysts, att den nu arbetande skolkommissionen skulle framlägga sitt betänkande om cirka två månader eller i slutet av maj. Är det då inte rimligt, att man bidar denna korta tid för att få se vad skolkommissionen kommer med och sedan bildar sig en uppfattning om saken. Såsom statsrådet mycket riktigt yttrade kan man nästa år, om frågan kommer upp då, se den i sitt större sammanhang så som det är all anledning förmoda, att skolkommissionen har lagt upp problemet.

Jag är såsom mångårig ledamot av statsutskottet oerhört försiktig, när det gäller att skapa prejudikat. Och det finns en risk för att man här kan skapa ett prejudikat, som vi kunna få besvär med i fortsättningen, när vi skola behandla dessa ämnen. Vi ha haft erfarenheter av att göra sådana prejudikat i statsutskottet. Vi ha gjort dem i lönefrågor, och året efter ha vi haft en hel mängd nya lönespörsmål över oss just med åberopande av ett kanske i hast tillkommet sådant prejudikat.

1945 års riksdag beslöt också med hänsyn till skolkommissionen att skjuta på frågan. Det finns väl ingen rimlig anledning att i år — cirka två månader innan den av 1945 års riksdag åberopade skolkommissionen skall komma med sitt betänkande — göra en ändring. Jag vill varna för att här ge sig in på känslöstämningar och uttryckssätt som inte passa i det stora sammanhang, där denna fråga hör hemma.

Herr talman! Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Jag förstår mycket väl de landsbygdsrepresentanter som hålla på det treåriga gymnasiet, ty det möjliggör ju för föräldrarna att hålla ungdomen kvar i sina hem ett år längre. Men landsbygden skulle ingenting förlora på ett bifall till denna reservation. Borås har ju för när-

varande två treåriga realgymnasielinjer och skulle enligt reservanternas förslag få en fyraårig och en treårig linje. Innebörden av den ståndpunkt, som har intagits från majoritetens sida, är att man onödigtvis skulle försvåra skolgången för ungdomarna i läroverksstaden. Men man går väl inte och fördärvat postgången i Stockholms stad, därför att man inte kan erbjuda befolkningen i Lappland samma förnämliga postgång som man har i Stockholm. Det resonemang gäller även här.

Jag måste se på detta spörsmål i viss mån såsom rektor. Jag vet av personlig obehaglig erfarenhet, hur svårt det är att få föräldrarna att inse, att det inte är vi tjänstemän i periferien som lägga upp organisationen, utan att den beslutas av statsmakterna i huvudstaden. Men vi kunna ju inte heller såsom lojala statstjänstemän säga till föräldrarna, att anledningen till att det på många punkter råder så egendomliga förhållanden är statsmakternas beslut, utan vi få föra ett kringgående resonemang och få själva ta emot stötarna från föräldrarnas sida.

Herr Oscar Olsson var också inne på frågan om konfirmationsundervisningen. Jag ber att få tacka honom för det uttalande, som han där gjorde. Enligt herr vice ordförandens på tredje avdelningen uttalande är det tydligen statsutskottets mening, att rektorerna i fortsättningen skola få rekvirera särskilda timarvoden för konfirmationsundervisningen efter den s. k. Tc-planen. Få vi den möjligheten, är all rättfärdighet uppfylld, och då är det ingenting mer att tillägga i saken. Men då vill jag fråga herr vice ordföranden på andra avdelningen vad som kan vara anledningen till att det i det förslag, som andra avdelningen lämnade ifrån sig till statsutskottet, heter: »Vad departementschefen anført och föreslagit i fråga om konfirmationsundervisningen vid de allmänna läroverken har icke givit riksdagen anledning till erinran» men att detta uttalande har försvunnit i den slutliga redigeringen, där det inte finns något uttalande alls från statsutskottets sida på denna punkt.

Herr PAULI: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av några uttalanden av statsutskottets ärade ordförande herr J. B. Johansson, vilka i någon mån förvånade mig. Han uppmanade kammaren att inte falla offer för känslöstämningar genom att bifalla reservationen och ge boråsarna en fyraårig gymnasielinje i stället för den ena treåriga. Jag får säga, herr J. B. Johansson, att jag inte har förnummit några känslöstämningar. Det skulle i så fall vara de stämningar av lokalpatriotism, som han tyckte sig märka i herr Björnssons anförande, möjligen även i herr statsrådets, som ju gav uttryck åt en viss lokalpatriotisk solidaritetskänsla för boråsarna. Men annars har jag haft den uppfattningen, att vi här ha rört oss med kalla saksål, och även om herr J. B. Johansson trots sin riksbudgetvårdande uppgift i statsutskottet tycker, att de där pengarna bara äro skräp, som det här är fråga om att spara, så tycker jag, att han i alla fall inte skulle kunna kalla åberopandet av sparsamhetskäl för några känslöstämningar.

Det förvånade mig också, att han själv däremot gav en viss känslobetoning åt minnena från sin tid i 1927 års skolutskott. Jag började med att erinra om att den gången inrättades de treåriga gymnasielinjerna för att ge en förman åt landsbygdsungdomen, så att den skulle kunna gå ett år längre i sin hembygds realskola. Detta äro vi alla överens om, men det är inte riktigt att stå här i kammaren och anförä detta såsom ett skäl mot den här föreslagna reformen, eftersom i Borås, såsom herr Ohlon nyss påmint om, redan finnas två stycken treåriga gymnasielinjer, av vilka den ena helt räcker till för att betjäna vederbörande landsbygdsungdom, medan den andra, om den ändras till fyraårig, bättre betjänar boråsungdomen. Herr J. B. Johansson är väl inte en så inbiten landsbygdsrepresentant, att han tycker, att stadsungdomen inte skall få ha det lika bra den också. Jag vet, att han inte tycker så, och därför är jag litet förvånad över att han kunde stå och säga vad han sade.

Vad som slutligen förvånade mig i

hans anförande var, att han varnade för prejudikat. Om vi besluta ge Borås detta lilla handtag — som inte föregriper skolreformen, det har jag redan sagt — så menar herr Johansson tydligen, att vi skapa prejudikat beträffande de 13 andra gymnasier, för vilka det i herr Andréns proposition för tre år sedan ifrågasattes en liknande förändring. Då skall jag tillåta mig en liten fråga till statsutskottets ordförande. Var inte herr Johansson 1945 med om att stödja herr Andréns proposition i detta fall? Mitt minne vågar jag inte riktigt lita på, men så vitt det inte alldeles sviker mig, stod herr Johansson på den propositionens sida. Han var alltså då inte rädd för en ändring i dessa 14 fall; han var tvärtom fullt beredd att genast bifalla förslaget.

Jag tror inte, att vi böra låta avskräcka oss här. Om vi pröva från fall till fall och finna skälen goda, så tycker jag inte vi behöva vara så förfärligt rädda för prejudikat. Då skulle vi här i riksdagen knappast våga genomföra någon delreform. Här talas visserligen ibland om s. k. »följdkonsekvenser», men vi bruka i regel inte bry oss så mycket om det, om vi inte anse dessa konsekvenser mycket farliga. Jag kan inte finna, att de äro det i detta fall.

Jag har förut sagt, att om detta förslag skulle bifallas och om det på något sätt skulle skära sig med den gymnasieorganisation, som i framtiden kanske kommer att bli verklighet, så är det den lättaste sak i världen att ändra tillbaka. Jag har inte själv varit läroverksrektor och har därför inte sysslat med det tekniska tillvägagångssättet, men jag kan nämna, att den läroverksrektor, som är medlem av statsutskottet, försäkrade utskottet, att den huvudsakliga tekniska förändring, som en sådan tillbakagång till en treårig linje skulle innebära, vore att man satte nya skyltar på dörrarna till två klassrum.

Herr JOHANSSON, JOHAN BERNHARD (kort genmäle): Herr talman! Herr Pauli sade nyss, att jag skulle ha intagit en annan ståndpunkt 1945. Det är en sak, som jag inte kommer ihåg,

men när jag yttrade mig nyss, talade jag om den ställning *riksdagen* hade intagit. Om de, som 1945 hade den uppfattningen, att man skulle gå med på denna fyraåriga linje, tappade och *riksdagen*, som den också gjorde, fattade ett beslut att icke biträda förslaget, så är det detta, som nu kan åberopas, i synnerhet som det skedde med det skälet, att man ville vänta på skolutredningens utlåtande, och detta få vi nu inom mycket nära tid.

Vidare säger herr Pauli, att det är den lättaste sak att ändra tillbaka, om det inte skulle passa. Men det är inte så lätt att vrida rätt vad som en gång kan ha kommit på sned.

Herr OLSSON, OSCAR: Herr talman! Herr Ohlon riktade en direkt fråga till mig.

Först vill jag säga beträffande hans förvåning över att det skulle gå att få ut ersättning åt konfirmationslärare enligt gällande taxa för timlärare, att det inte är en sak, som andra avdelningen har att yttra sig om, utan det är departementschefens sak. Men jag fäste herr Ohlons uppmärksamhet på att hans uttalande blev direkt missvisande, därför att han avbröt citatet just där departementschefens mening börjar: »Där så icke är möjligt, torde ersättning böra få utgå enligt gällande taxa för timlärare.»

Vad därefter den direkta frågan till mig beträffar rörande det, som skulle ha utslutits av andra avdelningen, så vitt jag förstod herr Ohlon rätt, så har jag nu haft tid att sitta och jämföra departementschefens uttalande i den kungl. propositionen om denna konfirmationsfråga, sidorna 201 och 202, med avtrycket i statsutskottets utlåtande sidan 66, på andra avdelningens föranstaltande. Jag skulle verkligen vara herr Ohlon synnerligen tacksam, om jag fick reda på vad det är för någonting, som där har utslutits. Jag kan inte finna annat än att det är ordagrant avtryckt, och jag är angelägen att få fram detta, för att inte någon misstanke skall falla på andra avdelningen för att på något sätt fuska med de offentliga handlingarna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Pauli m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Pauli begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 140 mom. A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Pauli m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Pauli begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 36.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Mom. B—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 141—266.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 267.***Anslag till stipendier för utbildande av diakoner.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Nordström* i Kramfors och *Kempe* väckt motion (II: 84), i vilken hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå förslaget om bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 84, såsom Bidrag till stipendier för utbildande av diakoner för kyrklig och social tjänst för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Karl Andersson*, *Hesselbom*, *Mårtensson*, *Wallentheim*, *Pettersson* i Degerfors och *Jansson* i Kalix, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **HESELBOM**: Jag har till denna punkt i utskottets utlåtande fogat en blank reservation. Jag har nämligen varit mycket tveksam inför det anslag, som här har förordats. Det gäller ju att åt en kyrklig institution ge anslag för utbildande av folk, som skola arbeta inom den allmänna socialtjänsten. Jag kan inte dela föredragande statsrådets eller socialstyrelsens uppfattning om att detta är en lämplig utveckling. Man måste bli ännu mera betänksam, när man finner, att det här gäller ett nytt anslag, ett ändamål vartill riksdagen inte förut har anvisat några medel. Nu kan det ju invändas, att anslaget är så pass blygsamt, att det inte kan ha någon som helst statsfinansiell betydelse, men då det är inkörsporren till ett nytt anslagsändamål, kan jag för min del inte

biträda utskottets tillstyrkande av detta anslag.

Jag ber, herr talman, att kort och gott få yrka avslag på det av utskottet under punkt 267 förordade anslaget.

Herr **OLSSON**, **OSCAR**: Herr talman! Detta är visserligen ett nytt anslag, och jag får säga, att jag inte precis tyckte, att ärendet var så synnerligen grundligt och väl förberett, när vi satte oss i avdelningen och tittade på det. Nya anslag har statsutskottet, och kanske i synnerhet dess andra avdelning, brukat vara synnerligen misstänksamt emot, och utskottet har gått emot dem genomgående, även när de ha kunnat synas ganska väl berättigade, just på grund av att alla partier detta år ju varit överens om att budgeten inte gärna fick höjas på någon punkt.

Nu blevo vi något överraskade, när detta förslag inte kom ens under de kyrkliga anslagen utan sattes så där i sista hand, då det ju ändå skulle kunna betraktas som ett kyrkligt anslag lika väl som ett socialt anslag. Det var emellertid dess karaktär av socialt anslag, som åtminstone på mig gjorde det intrycket, att jag inte ansåg mig kunna gå emot den kungl. propositionen. Vad diakonsällskapet hade framhållit var, att det för närvarande fanns ett avsevärt behov av diakoner, skickade att träda ut i den allmänna socialtjänsten och i kyrklig församlingstjänst. Sedan kom socialstyrelsen med sitt starka yttrande, där den understryker, att det behövs mer socialarbetare. Dock framhöll socialstyrelsen »önskvärdheten av en sådan omläggning av undervisningen vid nämnda linje, att undervisning i de sociala ämnena komme att bli i huvudsak likvärdig med undervisningen å socialinstitutens motsvarande linjer». Där hade vi, så vitt jag kunde se, en viss garanti, kanske inte så liten, för att dessa diakoner skulle bli synnerligen väl utbildade. Föredragande statsrådet anförde beträffande socialstyrelsens uttalande angående undervisning på den sociala linjen, att han förutsatte, »att diakonsällskapet, som förklarar sig stå i be-

grepp att göra utbildningen vid diakonanstalten effektivare och aktuellare, därvid beaktar socialstyrelsens nu nämnda uttalande».

Således, herr talman, rådde det tvekan under diskussionen om detta anslag, men på avdelningen var vid det tillfället stämningen densamma som min: den var sådan, att vi inte ansågo oss emot dessa av socialstyrelsen och av Kungl. Maj:t framhävda starka synpunkter kunna ta på vårt ansvar — trots att det var ett nytt anslag — att avböja det.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HESSELBOM: Trots det klarläggande, som herr Olsson här gjort, kan jag inte dela utskottets uppfattning på denna punkt. Om man ser närmare efter i socialstyrelsens yttrande, som föredragande statsrådet ansluter sig till, finner man — tycker jag — att socialstyrelsens krav i detta fall är mycket vagt formulerat. Styrelsen säger sig vilja framhålla »önskvärdheten av en sådan omläggningen av undervisningen vid nämnda linje, att undervisningen i sociala ämnen komme att bli i huvudsak likvärdig med undervisningen å socialinstitutens motsvarande linjer». Jag tycker, att det häri inte finns några garantier för att undervisningen vid diakonanstalten kommer att bli av samma kvalitet och lika effektiv som man kan förutsätta, att den är å socialinstitutets motsvarande linjer. Det hade nog varit angeläget, att man, innan riksdagen hade gått med på detta anslag, fått klarare bestämmelser om hur undervisningen skulle bedrivas, hur kursplanen skulle se ut o. s. v. Man borde fått detta redovisat litet mera i detalj så man kunnat bedöma, om kompetensen hos de elever, som utgår från diakonanstalten, verkligen blir likvärdig med den, som man kan förutsätta hos de elever, som ha genomgått socialinstitut.

Jag är också mycket tveksam, om man från samhällets sida bör införa en rent kyrklig organisation på det sociala området. Genom den utökade sociala verksamhet, som samhället har bedrivit, ha

vi allt mer och mer lyckats komma ifrån barmhärtighets- och välgörenhetsprägel, när det gäller det sociala arbetet. Jag anser detta vara en utveckling, som man inte bör vrida tillbaka, utan det bör alltså vara det borgerliga samhällets uppgift att klara dessa problem, såsom vi hittills varit inställda på att klara dem.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om avslag.

Herr statsrådet QUENSEL: Inom det samhälleliga arbetet har, som framgår av ärendet, efterfrågan å utbildade diakoner alltmera ökats, och diakonsällskapets verksamhet för att utbilda dessa diakoner måste väl då anses värd någon uppskattning och uppmuntran. Att diakonutbildningen blir från social synpunkt så vederhäftig som möjligt, måste väl också vara eftersträvanvärt. Med det statsanslag, som utskottet förordar, möjliggöres, så vitt jag förstår, att den sociala utbildningen kan bli i stort sett likvärdig med den, som ges av socialinstitutet. Jag är därför tacksam för utskottets tillstyrkan av anslaget.

Någon konkurrens med socialinstitutet kan inte anses komma till stånd genom att en faktiskt pågående utbildning göres effektivare och mera aktuell. Möjlighet att öva kontroll härutinnan skapas just genom att statsbidrag beviljas.

Herr PAULI: Herr talman! Jag hade inte tillfälle att närvara vid detta ärendes behandling på avdelningen, och jag kunde på grund av sjukdom inte heller övervara just den punktens behandling i statsutskottets plenum. Emellertid har jag hört till dem, som förväntat sig ganska mycket över den här punktens inskjutande i årets åttonde huvudtitel. Det kan ju bero på rent tekniska och praktiska anledningar, att den har kommit på den plats, där den befinner sig, i stället för under »Kyrkliga ändamål», där den snarare skulle passat. Man kunde också ifrågasätta, huruvida den inte hör hemma i en helt annan huvudtitel, där samhällets sociala verksamhet behandlas. Men man var också förvånad över att

medan regeringen klämt åt om penningpungen ganska hårt, även när det gällde tämligen små men behövliga belopp — där utskottet verkligen har funnit sig föranlåtet att göra en och annan liten jämkning uppåt, t. ex. för utbildning av lanthushållslärarinnor vid fackskolan i Uppsala — så kommer detta alldeles nya anslag just ett sådant år, då man är inställd på att vi inte skola få några alldeles nya anslag. Förvåningen ökas, om man ser förslaget mot bakgrunden av att socialstyrelsen framhåller önskvärdheten av en sådan omläggning av undervisningen vid diakonanstalten, att undervisningen i de sociala ämnena kommer att bli i huvudsak likvärdig med undervisningen vid socialinstitutens motsvarande linjer. Sedan förutsätter företrädande statsrådet, att diakonsällskapet kommer att lägga om undervisningen och göra utbildningen effektivare och aktuellare.

Såsom reservanten herr Hesselbom nyss sade, överensstämmer det knappast med riksdagens praxis att på grundval av blott ett löfte om omläggning ge ett anslag, allra minst i tider som dessa, utan man vill gärna först se, att det ligger någon handling bakom och att undervisningen organiserats så, att statsmakterna finna skäl att uppmuntra anstalten med ett anslag av denna art. Jag är inte på något sätt antipatiskt inställd mot verksamheten som sådan, men jag har för mig, att den i varje fall hittills har varit utformad så, att den inte kunnat anses som socialt effektiv. Man har sökt göra den effektiv i andra avseenden, som närmare sammanhånga med de rent kyrkliga önskemålen. Nog hade det kunnat vara rimligt, att man först fått se, att socialstyrelsens och statsrådets önskemål hade genomförts i praktiken. Man skulle då ha kunnat säga, att undervisningen numera bedrivs på det och det sättet och att det därför är rimligt, att staten bidrar med ett anslag till stipendier.

Jag har med detta velat antyda, att åtskilliga inom utskottet ha varit ganska förvånade över vissa punkter i detta ärende. Eftersom jag inte har varit i tillfälle att avge någon reservation, skall

jag emellertid inte framställa något yrkande, men jag har velat framföra dessa kritiska synpunkter.

Herr BERGH: Herr talman! Jag skall be att få ytterligare rikta uppmärksamheten på att det här ifrågasatta anslaget på 10 000 kronor icke avser något direkt anslag till diakonsällskapet, utan pengarna äro avsedda till studiestipendier åt sådana som vilja bli diakoner. Därför kan ju sägas, att anslaget avser att komplettera den studiestipendiegivning som finnes på andra områden av undervisningsväsendet. Vi ge ganska rikliga stipendier inte bara åt lärjungar i läroverk och andra högre skolor, utan också till elever i folkhögskolor, yrkesskolor av olika slag o. s. v. Det förefaller mig ganska uppenbart, att precis samma skäl, som motivera stipendier åt dessa elevgrupper, motivera understöd också åt den här gruppen studerande — försåvitt man över huvud taget accepterar den uppfattningen, att diakonerna utföra ett nyttigt arbete.

Det förefaller mig, som om bakom herr Hesselboms uttalande skulle ligga något slags doktrinalism på det sättet, att han menar, att också socialvården skall skäras över en kam. Jag har från den landsända som jag representerar en viss erfarenhet av vad diakonerna, speciellt de manliga, uträtta. I Luleå stift finns en diakoniförening, som helt underhåller diakonerna där. De äro i regel stationerade i obygden. De besöka de avlögset liggande gårdarna, ofta de fattigaste hemmen, de se efter vad där behöves till livets nödtorft, och de hjälpa till att skaffa detta. Diakonerna äro på detta sätt ofta en mellanhand mellan befolkningen och de socialvårdande organen i kommunen. De bedriva dessutom en viss insamlingsverksamhet och förmedla de barmhärtighetsgåvor som vänliga människor ställa till deras förfogande. Det synes mig således, som om det arbete diakonerna här utföra är ett nyttigt arbete och att man fördenskull också bör tycka, att om obemedlade unga människor vilja ägna sig åt detta arbete, äro de lika väl som elever vid

en hel del andra skolor värda understöd och hjälp från det allmänna.

Framst av detta skäl, herr talman, anser jag anslaget mycket väl befogat, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hesselbom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 267, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 268.

Om anslag till kurs för utbildning av sömnadskonsulenter.

I en inom första kammaren av fröken *Osvald* väckt motion (I: 88) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till en kurs för utbildning av sömnadskonsulenter under budgetåret 1948/49 anslå 46 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten anfört:

»Utskottet anser sig under nuvarande

förhållanden icke kunna biträda ifrågakvarande förslag utan avstyrker bifall till motionen I: 88.

Utskottet hemställer, att motionen I: 88 icke må av riksdagen bifallas.»

Reservation hade avgivits av fröken *Osvald*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Fröken *OSVALD*: Herr talman! När befolkningsutredningen på sin tid diskuterade de olika vägar, på vilka den räknade med att kunna hjälpa barnfamiljerna och underlätta deras arbete, övervägdes också möjligheten att ge dem rabatter vid köp av barnens kläder. I samband med dessa diskussioner gjordes även en undersökning om i hur hög grad kläder tillverkas i hemmen, och det framgick av undersökningsmaterialet, att det förekommer i oerhört stor utsträckning och att kläder inte bara nytillverkas utan också renoveras i hemmen i mycket högre grad än man hade tänkt sig. Det visar, vilken nationalekonomisk vinst som göres i och med att kvinnorna ha möjligheter att själva inom hemmen ordna klädfrågan. Undersökningen gav också vid handen, att vi måste gå andra vägar för att hjälpa hemmen i deras arbete på denna punkt och att en isolerad åtgärd sådan som hjälp med kläd-rabatter inte var till fyllest, utan att man måste ordna så, att skolor och kurser och konsulentverksamhet på området kunde komma de enskilda hemmen till hjälp i deras viktiga arbete.

I den kommitté, som sedermera fortsatte befolkningsutredningens arbete när det gällde hem- och familjefrågor, har spörsmålet om konsulenterna upptagits i mycket större utsträckning än tidigare, och där har också väckts förslag om sömnadskonsulenter. Vi, som arbeta inom överstyrelsen för yrkesutbildning, veta att sömnadsundervisningen inte har en tillfredsställande omfattning och att hundratals kvinnor stå i kö för att lära sig sömnad, detta nyttiga arbete. Därför har också överstyrelsen för yrkesutbildning i sina petita till årets riksdag tagit upp ett anslag

för utbildning av sömnadskonsulenter, som sedermera skulle kunna anställas i de olika landstingsområdena. Detta anslag var inte med i statsverkspropositionen, vilket föranledde min motion.

Nu inser jag väl, att det vore hopplost att tänka sig, att man gick emot utskottet här, och jag har därför inte heller något yrkande. Men jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på denna fråga och säga, att önskemålet kvarstår. Det kommer att bli ännu mera accentuerat till ett annat år, och vi få hoppas, att det går bättre då och att vi inte skola vara så fattiga då, utan kunna åstadkomma en sådan undervisning, som skulle vara till gagn för hemmen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 269—277.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 278.

Anslag till undervisningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag ävensom med avslag å motionerna I: 164 och II: 252, I: 165 och II: 286 samt II: 260, såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av 455 500 kronor.

I de likalydande motionerna I: 165, av herr *Sundelin* m. fl., och II: 286, av fru *Alvén* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville under förevarande anslag, utöver vad departementschefen förordat, bevilja 12 600 kronor till instruktörer för nykterhetsupplysning, 9 000 kronor till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet, 13 000 kronor till utgivande av handledning för lärare vid nykterhetsundervisning och 10 000 kronor till Sveriges storloge av IOGT för nykter-

hetsverksamhet bland sjömän eller tillhoppa 44 600 kronor.

Fru FLOOD: Herr talman! När skolöverstyrelsen tillstyrkte årets framställningar om förhöjda anslag för nykterhetsupplysning, blev glädjen stor bland alla dem som syssla med denna verksamhet. Äntligen, tänkte man, skulle man få litet större möjligheter att arbeta! Det bekymmersamma statsfinansiella läget grusade tyvärr snart dessa förhoppningar. Detta är så mycket beklagligare som det försämrade nykterhetstillståndet bland ungdomen för närvarande är så påtagligt, att det väcker oro långt utanför nykterhetsfolkets kretsar. Det är inte längre endast de organiserade nykterhetsvännerna som anse en intensifierad upplysningsverksamhet på området nödvändig. Och man är överens om att denna upplysningsverksamhet bör sättas in på ett mycket tidigt stadium. Därför har ju också yrkats från många håll på en effektivare nykterhetsundervisning i skolorna. För att en sådan skall bli möjlig behövs det emellertid fullgott aktuellt material. I syfte att tillmötesgå detta krav har centralförbundet för nykterhetsundervisning beslutat ge ut en ny handledning för lärare. Denna sak måste väl nu, när statsbidrag inte kan erhållas, ställas på framtiden, vilket måste betecknas som mycket beklagligt.

Jag vill i detta sammanhang också fästa statsrådets och kammarens uppmärksamhet på den nya form av nykterhetsupplysning, som sedan några få år tillbaka bedrivs av ett par samarbetskommittéer, nämligen samarbetskommittén mellan nykterhetsrörelsen och fackföreningsrörelsen och kvinnoföreningarnas samarbetskommitté för nykterhetsfrågor. Den senare består av ledamöter ur 19 kvinnliga riksorganisationer och är tillkommen främst för upplysningsverksamhet, avsedd att bekämpa ungdomssuperiet. Dessa kommittéers verksamhet har i särskilt hög grad vunnit nykterhetskonsulentens bevägenhet, men de ha hittills fått arbeta med ytterst små ekonomiska resurser. Detta gäller

i all synnerhet kvinnoföreningarnas samarbetskommitté, vars ekonomiska underlag varit oerhört litet. Trots detta har dock en del resultat nåtts. Genom den förankring, som kommittéerna ha i folkrörelserna utanför nykterhetsrörelsen, ha de nått ut med sin upplysning till nya folkgrupper, som sällan eller aldrig tidigare haft någon kontakt med nykterhetsrörelsens strävanden. Vi vänta oss mycket av denna verksamhet. Men en förutsättning för att förväntningarna skola kunna infrias är naturligtvis, att det blir möjligt att erhålla nödvändiga medel för arbetets bedrivande. För närvarande ha vi tydligen ingenting annat att göra än att vänta och hoppas på en ljusning i det ekonomiska läget.

Herr talman! Jag ställer inte något yrkande, jag har endast velat göra dessa erinringar för att fästa uppmärksamheten på ett par områden inom nykterhetsupplysningen, som i hög grad förtjäna statsmakternas beaktande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 279—297.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 298.

Anslag till statens naturvetenskapliga forskningsråd.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) medgiva, att vid utgången av budgetåret 1947/48 odisponerade belopp av delanslagen till Naturvetenskaplig publiceringsverksamhet, Främjande av samhällsvetenskaplig forskning, Atomenergiforskning och Bidrag till medicinska Nobelinstitutets avdelning för biokemi finge tillföras motsvarande reservationsanslag för budgetåret 1948/49;

b) för budgetåret 1948/49 anvisa

1) till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 55 000 kronor;

2) till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Främjande av naturvetenskaplig forskning ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

3) till Statens naturvetenskapliga forskningsråd: Naturvetenskaplig publiceringsverksamhet ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

II. att motionen I: 161 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motionen I: 161, av herr *Branting*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag beträffande en rationell och effektiv organisation av den naturvetenskapliga forskningen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den nu föredragna punkten skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II.

Herr **BRANTING**: Herr talman! Utskottet har under denna punkt behandlat en av mig väckt motion om utredning och förslag beträffande en rationell och effektiv organisation av den naturvetenskapliga forskningen. Som vi hörde, har utskottet hemställt att motionen inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag vill knappast påstå, att jag hade väntat mig någonting annat. När man första gången kommer fram med ett förslag i ett så vidlyftigt ämne, kan man icke förvänta sig att få vara något annat än en ropandes röst i öknen. Emellertid vill jag med tillfredsställelse notera utskottets uttalande i denna fråga, att det är angeläget »att ett samarbete mellan olika forskningsinstitutioner äger rum i så stor utsträckning som möjligt, särskilt i de fall, då dessas verksamhetsfält av naturliga skäl icke kunna vara alldeles klart avgränsade från varandra». Med det samarbete, som redan förekommer på dessa fält, har vidare, enligt utskottet, tagits »ett steg i rätt riktning». Vad

jag ville med min motion var ju, att man skulle ta ytterligare steg i rätt riktning. Utskottet vill emellertid skynda långsamt och avvakta närmare erfarenheter. Det är visserligen enligt den metoden, herr talman, som man ibland undviker förhastade åtgärder, men det är ju också på det sättet som man lätt kan komma på efterkälken — vilket väl är ganska betänkligt, när det, såsom i detta fall, gäller ett utomordentligt betydelsefullt internationellt område, där utvecklingen rör sig med stor hastighet.

Jag är glad över att utskottet så formulerat sitt utlåtande, att man måste uppfatta avstyrkandet såsom en helt provisorisk ståndpunkt. Såvitt jag förstår, har alltså frågan om en rationalisering av den naturvetenskapliga forskningen fallit *framåt*. Sålunda vill jag tilllåta mig, herr talman, att i detta lilla begravningstal över min motion sluta med att låta uppståndelsetanken skymta.

Jag har intet yrkande, herr talman, men jag vill i alla fall uttrycka samma övertygelse som utskottet, nämligen att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet skall följa utvecklingen på detta område.

Herr NORDENSON: Herr talman! Det hade knappast funnits anledning för mig att ta till orda i denna fråga, sedan utskottet har avstyrkt motionen, men jag har ansett det angeläget att bemöta några av de i herr Brantings yttrande anförda synpunkterna.

När frågan om statens stöd till forskningen första gången kom upp, gällde det den teknisk-vetenskapliga forskningen. I den kommitté, som då tillsattes och som jag hade äran att tillhöra, upptogs också frågan om arbetets planläggning på lång sikt. Vi diskuterade, huruvida det borde bildas något organ, som överspände ett mycket stort område — hela naturvetenskapen — eller icke. Vi kommo emellertid till den bestämde uppfattningen, att det vore olämpligt att sammanföra ett alltför stort arbetsområde under en enda enhet. Beträffande den teknisk-vetenskapliga forskningen övervägdes även ar-

betsformer, som nära överensstämde med motionärens, nämligen att en akademi skulle ta hand om saken. Det skulle i så fall närmast varit Ingenjörsvetenskapsakademien, men vi kommo till den uppfattningen, att det inte vore lämpligt att arbeta med en så stor organisation. Vi funno det vara bättre med en mindre enhet för att få verklig kontinuitet och stannade därför vid förslaget att tillskapa ett råd med ett begränsat antal medlemmar. Denna mall har sedan följts, när forskningen på andra ämnesområden behandlats. Vi ha sålunda nu forskningsråd på en hel del olika områden, och jag tror, att vi ha anledning att konstatera, att de fungera tillfredsställande. Det föreligger ett ganska ömtåligt problem att finna sådana arbetsformer att vetenskapsmännen bli intresserade och beredda deltaga i arbetet. Det förhåller sig så, att vetenskapsmännen i mycket hög grad reagera mot tanken på en alltför stark centralisering och i en sådan känna ett hot mot den fria vetenskapliga forskningen. Däremot har det visat sig, att intresset för dessa råd har varit mycket stort, och man har lyckats i dem få med de allra bästa krafterna inom olika områden. Arbetet kan här bli både mera ingående och mera fritt.

Jag vill erinra om att det land, som kanske gick längst i fråga om centralisering av forskningen, var Tyskland. Vi studerade dessa frågor i flera länder — England, Schweiz och Tyskland — och kommo till den uppfattningen, att den anordning, som hade införts i Tyskland, var mindre lycklig. Den lade för hård hämsko på forskarna och ledde till för ensidig inriktning av forskningen, medan de friare former, som använts i andra länder, hade givit bättre resultat. Jag tror därför, att man kan säga att den form av samverkan mellan forskarna och staten, som här har skapats hos oss, kan anses vara lycklig och lämplig för våra förhållanden.

Det är alldeles uppenbart, att ett visst samarbete måste finnas mellan forskningen inom de olika områdena. Det ha också forskningsråden behjärtat. Ge-

mensamma överläggningar ha hållits, och en samarbetskommitté har tillsatts bestående av presidierna och sekreterarna i de olika forskningsråden. Där ha tagits upp problem av gemensamt intresse, och en intim kontakt har åvägbragts. Man har genom denna frivilliga kontakt nått det resultat, som herr Branting syftar till, utan att man för den skull behövt tillskapa något nytt organ, som för dem som arbeta på dessa problem säkert skulle känts såsom en tung och tryckande överbyggnad.

Till sist vill jag framhålla, att när man nu skapat organisationer för att handlägga hithörande frågor och dessa ha tillkommit så nyligen vore det ytterst olyckligt, om man nu skulle sätta i gång en utredning och vidta ändringar. Det är nödvändigt, att man här liksom annars i livet låter institutionerna få sin organiska utveckling och inte rubbar dem innan de fått tillfälle att på ett naturligt sätt växa sig starka. Vi sakna anledning nu överväga några ändringar.

Jag uttrycker därför den förhoppningen, att motionen icke måtte anses ha fallit framåt, utan att det för över-skådlig tid måtte få förbli vid de resultat som uppnåtts.

Herr BRANTING: Herr talman! Eftersom herr Nordensons yttrande i hög grad riktade sig mot utskottets ståndpunkt, skulle det egentligen inte behöva tillkomma mig att kommentera hans ord. Jag vill bara konstatera, att han i denna fråga intar en utomordentligt konservativ hållning, vilket ju må vara ett uttryck för hans syn på saken. Jag kan emellertid inte dela den uppfattning, som åtminstone framskyttade i hans anförande, nämligen att den av mig åsyftade utredningen redan mer eller mindre skulle ha blivit verkställd! Det kan väl knappast förnekas att den naturvetenskapliga forskningen i vårt land i sina olika organisationsformer uppvisar en synnerligen vildvuxen flora. Även om jag — såsom för övrigt framgår av min motion — är fullt medveten om betydelsen av den vetenskapliga forskning-

ens frihet, tycker jag ändå, att man icke bör så överbetona denna synpunkt som herr Nordenson gjorde, utan i stället erkänna, att det finns behov av förnuftig organisation även på detta område.

Herr NORDENSON: Herr talman! Jag vill endast understryka, att den samverkan, som väl är det yttersta syftet med motionen, redan är för handen, varför jag anser, att det vore olämpligt att nu igångsätta en utredning om just den frågan.

Vad sedan konservatismen beträffar, är det alldeles riktigt, att min inställning i denna fråga är ett utslag av min konservatism, i den meningen nämligen att jag anser, att en institution, som helt nyligen har tillkommit, bör få tillfälle att organiskt utveckla sig och visa vad den duger till, innan man börjar ändra på den. Om man planterar en växt i en kruk, skall man inte var femte minut gå och peta på den för att få den att växa. Gör man det, kan man vara övertygad om att den inte växer alls. Jag anser att man bör vänta ganska länge, innan man gör en ändring, men jag är samtidigt på det klara med att den tidpunkten kan komma, då även en krukväxt behöver omplanteras. Men då bör den först ha haft lång tid på sig för att växa och utveckla sig.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt.

Punkterna 299—329.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 330.

Lades till handlingarna.

Om billigare returbiljetter vid längre järnvägsresor.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om nedsättning av priset för tur- och returbiljetter

vid resor på långa avstånd å statens järnvägar.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 26, hade herr *Olofsson* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om sådan ändring i persontaxan för statens järnvägar, att vid resor på långa avstånd priset för tur- och returbiljett nedsattes i enlighet med den princip, som kommit till uttryck i en av länsstyrelsen i Jämtlands län avlåten, i motionen åberopad skrivelse.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att ifrågakvarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr ANNÉR: Herr talman! Då jag i utskottet har deltagit i behandlingen av detta ärende och är en av representanterna för den landsända, vars intressen beröras i motionen, ber jag att få säga några ord. Jag skall fatta mig kort, eftersom det är onödigt att här hålla något begravningsstal. Såsom kammarens ärade ledamöter behagade finna, tittar nämligen liket.

Utskottet har avstyrkt såväl den i förevarande punkt behandlade motionen om nedsättning av priset för tur- och returbiljetter vid resor på långa avstånd å statens järnvägar som den under nästföljande punkt på föredragningslistan berörda motionen om ändring av taxorna vid statens järnvägar i syfte att förbättra fraktförhållandena till och inom Norrland. Utskottet hänvisar till att en den 20 februari 1948 tillsatt kommitté, den s. k. järnvägstaxekommittén, har fått i uppdrag att undersöka de frågor, som beröras i de tvenne motionerna, varför utskottet under åberopande härav avstyrker dessa. Detta är ju i överensstämmelse med gängse kutym och i och för sig fullt oantastligt. Vi voro tre norrlänningar i utskottet, och vi skulle naturligtvis gärna ha velat uppnå ett mera positivt resultat, men vi resignerade. Vi vilja dock fästa uppmärksamhe-

ten vid att utskottet i sitt utlåtande förklarar, att utskottet finner syftet beaktansvärt, ett uttalande som göres beträffande båda de i utskottets utlåtanden nr 4 och 5 berörda motionerna. Vi representanter för Norrland önska gärna vidarebefordra detta utskottets uttalande till järnvägstaxekommittén och den kommunikationsminister, som väl framdeles kommer att framlägga en, såsom vi hoppas, för oss norrlänningar gynnsam proposition i ärendet.

Motståndet mot de i motionerna framförda förslagen kommer ifrån järnvägstyrelsen. Jag erkänner, att jag, om jag själv hade suttit i järnvägstyrelsen, sannolikt hade intagit samma inställning och avstyrkt motionerna. I så fall skulle jag nämligen ha haft att ta hänsyn utslutande till mitt eget verks ekonomiska intressen. Men riksdagen befinner sig i ett annat läge och har att ur riksnyttans synpunkt ta under övervägande, om befolkningen i en viss landsända, i detta fall Norrland, av statsmedel bör erhålla bistånd för eliminerande av svårigheter, som befolkningen i fråga själv inte råder för. När den dagen kommer, då ett sådant förslag föreligger, hoppas vi, att riksdagen skall vara lyhörd för dessa synpunkter, som då förvisso på nytt komma att framföras av representanter för Norrland i kamrarna.

Detta anförande utgör, herr talman, andra delen av den följetong, som jag påbörjade redan under bensindebatten. Jag hade tänkt, att denna andra del skulle ha utgjort avslutningen, men fortsättning följer således. Jag försäkrar, att vi i Norrland med stor spänning avvaktat innehållet i denna tredje del av frågans utveckling.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

I detta anförande instämde herrarna *Bergh*, *Grym* och *Lars Andersson*.

Herr HAGE: Herr talman! Jag har underskrivit de bägge motioner, som här omnämndes av den föregående talaren, men jag har därutöver varit med om att i vårt landstings förvaltningsutskott utarbeta en framställning till Kungl. Maj:t i de här föreliggande frågorna.

Detta ger mig anledning att säga några få ord.

Jag vill då först öppet och ärligt säga, att jag har en känsla av — men jag kanske tar miste — att den norrlandsvänliga inställning, som för en del år sedan fanns hos både första och andra statsmakten, nu håller på att slå om. Under intrycket av denna norrlandsvänliga opinion tillsattes en gång den s. k. norrlandskommittén. Den har arbetat intensivt och på ett utmärkt sätt och framlagt en hel del förslag. Men när det sedan gäller att taga ståndpunkt till vad denna kommitté har föreslagit och som skulle bli till fördel för Norrland, har det visats en oerhörd kallsinnighet och oförstående från vederbörande. Jag har en känsla av att här blåser upp en vind, som är helt annorlunda beskaffad än den medvind, som vi norrlänningar förut trodde oss segla i, när det gäller att lösa våra problem.

Vad de ifrågakvarande motionerna beträffar, har utskottet helt naturligt hänvisat till att detta spörsmål skall upp-
tas till behandling i samband med den igångsatta taxeutredningen, och jag antar, att om jag suttit själv med i utskottet, hade jag varit nödsakad att gå precis på samma linje. Men jag skulle det oaktat vilja framställa några erinringar till vad utskottet här föreslagit.

Utskottet säger, att en utredning skall verkställas rörande taxorna för både persontrafiken och godstrafiken, men av gammal erfarenhet vet jag, att taxeutredningar äro ganska vidlyftiga företag. De ta oftast mycket lång tid, och det föreligger risk för att vad utskottet här går in för kommer att bli utdraget till en evighetsutredning, så att den, som är gammal, har små utsikter att få uppleva den dag, då denna utredning medför någonting effektivt för Norrlands vidkommande. Jag vill därför framföra den tanken, om det inte skulle vara möjligt att bryta ut speciellt dessa spörsmål, som beröra Norrland, ur den stora allmänna utredningen. Det är klart, att av dessa andra taxefrågor lösende, vilka beröra hela landet, äro naturligtvis dess medborgare över huvud

taget intresserade. Men vi i Norrland måste vara alldeles särskilt intresserade av att det fortast åstadkommes någonting till fördel för oss, när det gäller att bemästra de mycket svåra problem, som uppstå därigenom, att person- och godstaxorna — då det gäller de långa avstånden upp till våra bygder — äro så höga. Man kan gott säga, att allt vad vi försöka oss på i fråga om att bygga upp industri och att över huvud taget förbättra näringslivet i vårt län stupar i stort sett på det förhållandet, att person- och godstaxorna äro så höga, att vi fullständigt handikappas i vår konkurrens med övriga delar av landet. Därför hade vi hoppats och trott, att — när nu norrlandskommittén framlagt ett förslag, som gick ut på en lindring i taxorna för långväga gods- och persontrafik — man skulle ha kunnat göra någonting av detta förslag. Men i stället för de av norrlandskommittén enhälligt föreslagna nedsättningarna blev det tvärtom ökade kostnader och höjda taxor.

Nu vill jag i det sammanhanget ytterligare framhålla, att den tanke, som norrlandskommittén framfört, nämligen att man genom starkt fallande taxor skulle gynna befolkningen i avlägsna bygder, vilken är nedtyngd av hårda taxebestämmelser, inte är ny utan har existerat i lång tid och tagit sig uttryck i zontaxetariffer m. m. sådant. Det räcker emellertid inte, att dessa taxor sänkas bara en liten smula, utan skall man hjälpa sådana avlägsna bygder, som det här är fråga om, måste det genomföras starkt fallande taxor.

Jag har velat framhålla detta, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att denna taxeutredning icke skall bli en evighetsutredning. Det är givet, att ju längre man dröjer med att åstadkomma lättnader för bygderna i Norrland, när det gäller person- och godstaxor, ju mer av merutgifter lastas det på befolkningen där uppe. Från den utgångspunkten och med hänsyn till den verkan detta har på hela försörjningen där uppe i bygderna, vill jag uttala den förhoppningen, att denna utredning blir fullföljd inom en rimlig tid, så att den kan

lända till nytta för bygderna i Norrland.

Jag har intet yrkande.

I herr Hages yttrande instämde herrar *Svedberg, Olofsson* och *Hugo Sundberg*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtanden hemställt.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om ändring av taxorna vid statens järnvägar i syfte att förbättra fraktförhållandena i Norrland; samt

nr 6, i anledning av väckt motion om åtgärder för beredande av större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 177 och 181.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 13, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under riksstatens trettonde huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 87, till Konungen angående användande av riksbankens vinst för år 1947;

nr 84, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 85, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 86, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning

av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar; och

nr 83, i anledning av väckta motioner angående revision av lagen om förlängning av tiden för vissa servitut.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 277, av herr *Björnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m.; samt

nr 278, av herrar *Lindblom* och *Annér*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag.

Interpellation ang. beskattningen av olycksfallsersättningar.

Herr STEN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under föregående år avgav centrala uppborrdsnämnden en förklaring i frågan om skatteavdrag på avlöning, som utgår till arbetstagare under ledighet för sjukdom på grund av olycksfall i arbete, av i huvudsak följande innebörd.

I de fall arbetsgivare, som reglerat sina förpliktelser enligt olycksfallsförsäkringslagen medelst *försäkring*, utbetala avlöning till arbetstagare under sjukdom på grund av olycksfall i arbete och avlöningen är lika stor eller högre än sjukpenningen enligt olycksfallsförsäkringslagen, är så stor del av vad arbetsgivaren utgivit, som svarar mot sjukpenningen, icke att anse som skattepliktig inkomst för mottagaren.

Om däremot arbetsgivare, som står s. k. *självrisk*, utbetalar motsvarande av-

löning, skall arbetsgivaren beräkna preliminär A-skatt på hela beloppet av utbetalad avlöning.

Det har kommit till min kännedom att bl. a. domänverket, som i likhet med statsförvaltningen i övrigt står självrisk, anser sig böra tolka ifrågasvarande förklaring av centrala uppborädsnämnden på så sätt, att domänverket skulle bli skyldigt verkställa skatteavdrag även på de till skogsarbetarna utgående olycksfallsersättningarna. Dessa utbetalas visserligen av domänverket, men dessförinnan har riksförsäkringsanstalten prövat, om rätt till ersättning föreligger, samt beslutat om ersättningens storlek. Lön utöver olycksfallsersättningen utgår icke till dessa arbetare.

Det torde vara uppenbart att det framstår som en orättvisa, att arbetare, anställda hos arbetsgivare, som står självrisk, i detta avseende skola beskattas hårdare än andra arbetare. Det förefaller vidare, som det skulle vara direkt oegentligt att skattereglerna skola vara beroende av huruvida arbetsgivaren står självrisk eller tagit en försäkring för sina arbetare.

Åberopande det anförda anhåller jag

om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

Har statsrådet för avsikt att vidtaga erforderliga åtgärder, så att ifrågasvarande olycksfallsersättningar, oavsett om de utbetalas av riksförsäkringsanstalten eller allenast till sin storlek regleras genom beslut av riksförsäkringsanstalten, måtte bli behandlade ur skattesynpunkt?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Anderson, Axel Ivar*, för tiden från och med den 22 innevarande månad till och med den 10 nästkommande april samt herr *Holmbäck* för tiden den 1—den 12 april.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.22 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 17 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 177, angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 181, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anslagsfrågor, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 277, av herr *Björnsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel, m. m.; samt

nr 278, av herrar *Lindblom* och *Anner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt fortsatt giltighet av samma lag.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående de kommunala tjänstetillsättningarna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. folkmängdsberäkningen vid mandatfördelningen mellan valkretsarna.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående mandatfördelning

en mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

I två likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motioner, nr 142 i första kammaren av herr *Gustavson* m. fl. och nr 241 i andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådomb. fl., hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte uttala, att i den folkmängd, som låge till grund för mandatfördelningen på olika valkretsar, endast skulle medräknas svenska medborgare.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Jones Erik Andersson*, *Gustavson* och *Hansson* i Skediga, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte tillstyrka de föreliggande motionerna.

Herr GUSTAVSON: Herr talman! Då jag har burit fram en motion i denna fråga, skall jag be att få säga några ord.

Det är ganska förvånande att utskottet har behandlat denna sak på ett så snävt för att inte säga fränt sätt. Det torde väl knappast råda något tvivel om att lagstiftarna för nära hundra år sedan, när de skrevo den lag som det nu är fråga om, inte tänkte sig att tilldelningen av riksdagsmandat åt en valkrets skulle kunna bero på antalet utlänningar, som tillfälligtvis skulle komma att bo inom valkretsen. Jag tycker det borde vara självklart, att det befolkningsantal, som skall ligga till grund för mandatfördelningen, skall hänföra sig till svenska medborgare.

Utskottet säger bland annat, att motionärerna ha tänkt sig att den föreslagna ändringen skulle kunna tillämpas redan vid innevarande års val. Ja, vi hade

tänkt oss det som en eventualitet, men vi förstå ju att det nu inte är tekniskt möjligt att genomföra det. Den omständigheten, att det inte kan tillämpas redan i år, utgör väl emellertid inget skäl för att motsätta sig en reform, om den för övrigt är berättigad. Vi få väl, trots allt, hoppas att det blir andra val efter det, som förrättas i höst, och att vi för oöverskådlig tid framåt få rätt att utse våra representanter genom fria val. Jag anser alltså att den del av utskottets utlåtande, som jag nu har talat om, inte innebär något så värst väl grundat skäl mot bifall till motionärernas hemställan.

Utskottet säger vidare, att antalet utlänningar i vårt land för närvarande är stort men kommer att nedgå så småningom. Ja, vad vet man om det? Det kanske kommer att gå åt det andra hållet i stället.

I motiveringen för sitt avstyrkande anför utskottet också som ett skäl, att reformen skulle komma att förorsaka ett väsentligt ökat arbete för dem som handha folkbokföringen, men även om detta är riktigt, anser jag inte att den saken bör tillmätas avgörande betydelse. För övrigt skulle det väl inte bli så avsevärt ökat arbete. Redan nu finns det ju i kyrkoböckerna olika kolumner för svenskar och utlänningar, och det skulle väl inte vara något så omfattande arbete för pastorsexpeditionerna, om de, när de skickade in sina uppgifter till statistiska centralbyrån, räknade ut, hur många av de inom respektive församlingar bosatta som äro svenskar och hur många som äro utlänningar.

Utskottet säger också, att antalet utlänningar i en valkrets inte kan utöva något väsentligt inflytande på mandatfördelningen. Men bara den omständigheten, att en valkrets kan få ett mandat mera på grund av att det bor många utlänningar inom den, borde väl vara tillräckligt skäl för att motivera en ändring. Det är väl inte alldeles omöjligt, att en valkrets, inom vilken det bor 15 000 eller 16 000 utlänningar, kan komma att få ett mandat mera än den eljest skulle ha fått, i synnerhet om antalet svenska medborgare inom valkretsen är på gränsen till att berättiga till detta

ytterligare mandat. Detta anser jag borde vara ett tillräckligt skäl för att tillmötesgå motionärerna.

Vi känna alla här mycket väl igen en sats, som återkommer varje år: »Svenska män och kvinnor, valda ombud för Sveriges folk!» Det är alltså *Sveriges* folk dessa valda ombud skola representera. Då borde det väl också vara naturligt, att det är antalet svenskar som skall utgöra grundvalen för hur mandaten fördelas på valkretsarna.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, herr talman, utan jag skall be att få yrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning i motionens syfte.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Det här är ingen stor fråga; det finner man, om man ser på statistiken beträffande antalet utlänningar i Sverige. Utskottet har framhållit vilka tekniska svårigheter det möter att göra en skillnad mellan i landet folkbokförda utlänningar och svenska medborgare, och man frågar sig, huruvida det resultat man skulle komma till vid en uppdelning vore mödan värt. I varje fall går det inte att genomföra någon sådan uppdelning till innevarande års riksdagsmannaval.

Befolkningskvoten för ett landstingsmandat är 5 000 personer. För ett förstkammarmandat var kvoten år 1936 41 670 och för ett andrakammarmandat samma år 27 180. Enligt uppgifter jag har fått fanns det i Sverige den 1 oktober 1945 i runt tal 82 000 utlänningar med uppehållstillstånd, därav 69 000 arbetsanmälda. Av dessa kommo på Stockholms stad 15 000, på Stockholms län 4 000, på Malmöhus län 9 000 och på Göteborgs och Bohus län 7 000; resten av utlänningarna voro fördelade på de övriga länen över hela landet. Det är klart, att om man skulle räkna bort dessa utlänningar i Stockholms stad vid fastställandet av mandatfördelningen, så skulle man räkna bort dem också i Stockholms län och övriga landsortsvalkretsar, och så skulle inte resultatet av detta borträknande bli så stort. För närvarande räcka inte de 15 000 utlänningarna i

Stockholms stad till mer än ungefär hälften av kvoten för ett andrakammandat.

Vad är det nu för personer, dessa utlänningar, som skulle påverka mandatfördelningen? Först och främst äro de kyrkobokförda här. Många av dem äro sådana, som arbeta i Sverige och betala skatter i Sverige. En del av dem äro födda i Sverige av föräldrar, av vilka endera kan vara svensk. De uppfostras i detta land, gå i skola här, arbeta och fullgöra sin förpliktelser mot landet, men trots detta bli de inte svenska medborgare förrän de ha fyllt 22 år. Man tycker det vore upprörande, om inte dessa människor, som jag här har nämnt, skulle anses värda att räknas in i den svenska befolkningen. Därför ha vi inte inom utskottet kunnat reflektera på att försöka göra en så härfin gränsdragning, som motionärerna ha önskat, vid fastställandet av den befolknings-siffra som skall ligga till grund för mandatfördelningen. De tekniska svårigheterna att göra denna gränsdragning äro stora, och dess valpolitiska betydelse kan vara ganska ringa.

Med dessa ord, herr talman, får jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Gustavson*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i de i ämnet väckta motionernas syfte.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustavson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Gustavsons* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustavson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 29.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 140, med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

nr 184, angående inrättande av en arbetskyddsstyrelse och förstärkning av yrkesinspektionen m. m.;

nr 185, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 186, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete; samt

nr 189, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1947 vid dess trettionde sammanträde fattade beslut.

Ang. minimiregel för mandatantalet inom valkretsarna.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående mandatfördelningen

mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

I två likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motioner, nr 143 i första kammaren av herr *Tjällgren* m. fl. och nr 240 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att ingen valkrets skulle välja färre än fem riksdagsmän till såväl första som andra kammaren med undantag för Gotlands läns valkrets, vilken till andra kammaren liksom hittills borde utse tre riksdagsmän.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Jones Erik Andersson*, *Gustavson* och *Hansson* i Skediga, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning i motionernas syfte.

Herr **ANDERSSON, JONES ERIK:** Herr talman! Jag ber att få säga några ord i anledning av den motion det här är fråga om. Landsbygdens avfolkning med ty åtföljande anhopning av människor i framför allt storstäderna medför en ur många synpunkter ytterst farlig samhällsutveckling, som av statsmakterna med största allvar borde bekämpas och motarbetas.

Utän att här ingå på någon omständlig analys av alla de uppenbara vådor denna utveckling drar i släptåg vill jag för dagen endast antyda en visserligen mindre betydande, men dock uppenbar olägenhet i samband med den obalans i befolkningsutvecklingen som denna omflyttning medför. Jag syftar på representationsfördelningen mellan land och stad, som på grundval av nu rådande valsysteem plockar allt fler och fler mandat från den glesnande landsbygden, framför allt till storstädernas favör. Man frågar sig: Kan det vara rimligt att på basis endast av en växande befolkning, koncentrerad i månghundra-

sendetal på relativt begränsade ytor, låta denna massa med så jämförelsevis likartade förhållanden ha en så talrik, ständigt växande representation, medan å andra sidan de stora viddernas folk — låt oss tänka på exempelvis Norrland — undan för undan ser sitt representantantal minska och smälta ihop, när det framför allt tarvas förespråkare för dessa beträngda landsändars intressen, säkerligen till hela landets favör? Vore det inte rimligt, att dessa mammutsamhällets representation finge undergå en topphuggning, väl motsvarande dessa samhällets verkliga behov, utan att de därigenom tillfogades någon verklig skada eller allvarig olägenhet? Man tycker det. Det är dithän motionärerna syfta med sin framställning, när de kräva att ingen valkrets — undantaget Gotland, som allaredan besitter en undantagsställning med minst tre mandat — skall välja mindre än fem riksdagsmän. Motionärerna mena, att detta skall bli en hämsko på den utveckling som nu pågår. Det är också så, som motionärerna säga: Vården och förvaltningen av landets vitala angelägenheter, dess försörjningskällor och produktionsfaktorer, vilka till betydande del ligga förankrade i de geografiskt stora glesbebyggelseområdena, måste i längden lida men av att flertalet folkrepresentanter endera helt saknar eller ock endast äger en otillräcklig kännedom om eller kontakt med de viktiga frågor, i vilka de ha att fatta beslut. Det bör erinras om att med den ansvallning av den statliga verksamheten som utmärker den nuvarande utvecklingen, de politiska besluten få en alltmer omfattande samhällsekonomisk och social betydelse. Med denna utveckling för ögonen framstår en ändring i bestämmelserna om mandatfördelningen till riksdagens kamrar i den riktning vi ovan förordat såsom i hög grad påkallad.

Herr talman! Jag behöver för tillfället ej säga mer. Emot denna bakgrund är det fullt befogat att något i saken göres, och det är därför jag ber att få yrka bifall till den av mig jämte ett par kamrater avgivna reservationen, utmynnande i en hemställan till Kungl.

Maj:t om utredning i motionernas syfte.

Häri instämde herrar *Gustavson* och *Niklasson*.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande anförde, att ett bifall till motionerna skulle vara ett medel att hindra flykten från landsbygden. Jag har i denna kammare vid några tillfällen tidigare hävdad den uppfattningen, att man inte motarbetar flykten från landsbygden genom att ändra valkretsindelningen, allra minst på det sätt här är förslaget.

Jag skall inte ägna så många ord åt det problem som här föreligger, ty frågan är inte så betydande som herr *Jones Erik Andersson* gjorde gällande. Jag skall bara i korthet hänvisa till en utredning, som jag har framför mig och som ger belägg för att konstitutionsutskottets vice ordförande åtminstone beträffande Norrland är inne på fel väg. Den tabell jag har här visar att under åren 1920—1944 har Gävleborgs län hela tiden behållit sina tio andrakammandat utom under två perioder, Västernorrlands län har behållit sina tio och Jämtlands län sina fem. Västerbottens län har fått sin representation ökad med ett mandat, och likaså Norrbottens län. Som representant för övre Norrland gör jag därför gällande, att utvecklingen inte har varit sådan, att vi kunna anse att flykten från landsbygden kan upphävas genom införande av en ny valkretsindelning enligt motionärernas förslag.

Beträffande förstakammandaten äro förhållandena enahanda. Jag skall villigt medge, att Stockholm är »mest gynnad nation»; under åren 1921—1941 har Stockholms representation ökat med inte mindre än tre mandat, och det kan ju ifrågasättas, huruvida detta är en fördel eller en nackdel. Det skall jag inte uttala mig om, men jag anser inte den saken heller vara av den beskaffenhet, att den hör föranleda några åtgärder. Det vill till andra åtgärder, herr vice ordförande i konstitutionsutskottet, för

att komma till rätta med flykten från landsbygden. Det fordrar kraftigare och andra ingrepp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STEN: Herr talman! Jag hade inte haft för avsikt att yttra mig i den här frågan vid denna riksdag, men jag nödgas göra det på grund av ett uttalande i utskottets motivering. Utskottet gör ett uttalande till förmån för den nuvarande representationsgrunden och menar, att det inte finns anledning att frångå den hävdvunna principen för mandatens fördelning och att denna princip är en naturlig konsekvens av kravet på alla medborgares likställighet i politiskt avseende.

Orsaken till att jag nödgas ta till orda är den, att det förspordes för någon tid sedan, efter motionstidens utgång, att ytterligare ett antal mandat i andra kammaren skola överföras från olika landsbygdsvalkretsar till storstäderna. Det är ännu, såvitt jag vet, icke fastställt att så kommer att ske, men jag vill minnas att de län, som äro i farozonen, äro Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs och Västernorrlands län och att mandaten skulle komma att överföras till Stockholms stad, Stockholms län och Göteborgs stad. När detta blev bekant var det, som sagt, för sent att motionera i denna fråga, och jag övervägde att gå interpellationsvägen, men jag kom till det resultatet, att man knappast kunde begära, att Kungl. Maj:t skulle vilja framlägga en proposition om ändrade fördelningsgrunder utan en synnerligen allvarlig utredning. Därför beslöt jag mig för att avvakta nästa riksdag och motionera i ärendet då. Tyvärr fann jag emellertid, att den motivering, som utskottet anför som stöd för sitt avslagsyrkande i det nu förevarande utlåtandet, skulle kunna komma att vid nästa riksdag utnyttjas som ett principiellt ställningstagande från riksdagens sida till förmån för de nuvarande mandatfördelningsgrunderna.

Jag är givetvis icke beredd att nu skissera något förslag om ändring i

mandatfördelningen, eftersom frågan, såsom jag nyss nämnde, givetvis tarvar mycket ingående överväganden, men min tankegång är den — och den är ju inte främmande för oss som deltagit i den så att säga folkliga lagstiftningen inom våra stora folkrörelser och inom föreningslivet i övrigt — att man i botten av representationsskalan låter en lägre siffra ge mandat medan man fordrar en högre siffra längre upp på skalan. Man har exempelvis i en riksorganisation som representationsgrund för distriktsorganisationerna tio mandat för det första tusendet väljare, sex eller sju för det andra tusendet och fem för det tredje. Jag fick t. ex. här om dagen i min hand stadsförbundets inbjudan till Gävle stad att låta representera sig vid årets kongress i Norrköping. Om jag minns rätt, är representationsgrunden inom detta förbund sådan, att man får fem ombud för de första 50 000 invånarna, medan man måste ha ytterligare 50 000 invånare för att få ett sjätte ombud. Tillämpat på mandatfördelningen i andra kammaren skulle detta innebära exempelvis en något större representation för det första hundratusentalet eller den första kvartsmiljonen invånare, eller var man nu vill dra gränsen, och ett något mindre antal representanter för varje följande hundratusental respektive kvartsmiljon o. s. v.

Vilka syften är det som det gäller att tillgodose, när man skall utskifta mandaten till riksdagens andra kammare? Jo, det är för det första hänsynen till de olika meningsriktningarna; vi ha ju åtminstone fem politiska partier som deltaga i valen med utsikt att besätta platser. För det andra är det hänsynen till de olika samhällsklasserna: jordbrukare, industriarbetare, tjänstemän o. s. v. För det tredje är det också hänsynen till olika bygder. Jag tar som exempel Gävleborgs län. Det länet består ju dels av Gästrikland med en stad, som fyller de nuvarande villkoren för representation, en annan ganska stor stad och dessutom både en jordbruksbygd och en järnbruvsbygd, och dels av Hälsingland, som har fyra olika intresseområden omkring Söder-

hamn, Hudiksvall, Ljusdal och Bollnäs. Länet i allmänhet, alltså exempelvis de som nu löpa risk att mista mandat i andra kammaren, behöva det antal mandat de ha för att kunna på ett skäligt sätt tillgodose dessa olika intressen. Däremot vågar jag det påståendet, och ingen skall säga att jag därmed kränker varken rimligheten eller rättfärdigheten, att Stockholms stad skulle kunna tillgodose alla motsvarande intressegrupper inom ramen av 20 mandat lika väl som inom ramen av 22 eller 24. Jag menar ju inte, att Stockholm skulle sättas i särklass, men jag menar, att om resultatet av min tankegång skulle bli, att de sista mandaten för Stockholm skulle göras betydligt mer dyrköpta än de för närvarande äro, skulle man därmed ingalunda kunna säga att någon mannarnas hade förekommit eller att någon orättvisa hade blivit begången. Men jag betonar ännu en gång, att detta givetvis är en mycket svår fråga, som förtjänar allvarligt övervägande.

Jag har inte hunnit sätta mig in i vilka utländska förebilder som kunna finnas. Det har sagts mig, att exempelvis inom det gamla tyska riket var Preussens representation beskuren, så att icke periferien skulle bli i alltför hög grad lidande. Jag känner, som sagt, icke till huruvida man annorstädes i världen har varit inne på liknande tankegångar, utan jag har endast utgått ifrån att man icke kommer i strid med de folkliga rättsuppfattningar, som ligga till grund för de representationsystem vi ha utformat inom de svenska folkrörelserna, om man överväger en ändring av representationsgrunden till andra kammaren så som jag antytt, eller på något annat liknande sätt.

Jag har givetvis icke för avsikt att ställa kammaren inför något avgörande vid detta tillfälle genom att yrka på någon uteslutning eller ändring i utskottets motivering. Jag har endast velat försöka förebygga att denna motivering ett annat år användes som skäl mot ett sådant övervägande, som jag är övertygad om att man icke skall kunna komma ifrån, därest man vill tillgodose alla berättigade synpunkter på fördelningen av

mandaten till andra kammaren på vårt lands olika bygder.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag har stått förvånad inför den motion, som här har väckts, och jag får säga, att jag också står förvånad inför den debatt, som har kommit till stånd här i kammaren. Jag tycker nämligen, att den vittnar om att vi på ett för mig häpnadsväckande sätt ha kommit från principer som för några tiotal år sedan ansågos utgöra självklara, fundamentala grundvalar för hela vårt politiska liv.

Vad som nu påyrkas är ju, att människor skola få olika politiskt inflytande allt efter olika omständigheter. Motionen talar om människor som tillhöra särskilt betydelsefulla minoritetsgrupper och som företräda alldeles särskilt värdefulla kunskaper, som företräda näringsgrenar av fundamental betydelse för landets försörjningsunderlag, med ett ord människor som på något särskilt sätt äro betydelsefulla och som därför skola ha litet större inflytande än andra.

Herr Sten har berikat debatten genom att utveckla den tanken, att om en människa råkar höra till ett län eller annat förvaltningsdistrikt som är särskilt litet, bör den människan väga mer här i landet än den som hör till ett större förvaltningsdistrikt. Om ett större län råkar delas i två, få således plötsligt dess invånare ett större värde.

Skola vi då inte erinra oss vad som ligger bakom den nuvarande ordningen och hur den är gestaltad? Den nuvarande ordningen här i vårt land går ju ut på — till skillnad från ordningen i åtskilliga andra länder, det vill jag medge, herr Sten — ett skrupulöst uträknat system, så beskaffat att alla medborgare skola värderas lika. Var och en har alltså en röst, och mandaten delas upp på valkretsarna så noga som möjligt. Vad är det som ligger bakom detta? Ja, mina damer och herrar, det har funnits en tid, då man tyckte att olika landsändar skulle väga olika tungt. Städerna voro då privilegierade i det här landet. Det sades på den tiden, att detta var en ganska upprörande princip, och

vi ha i varje fall kommit bort från principen att låta vissa orter betyda mer än andra. Vi ha tidigare också prövat på systemet att väga människorna efter deras kunskaper och betydelse o. s. v. Vi hade ett ganska utstuderat system för det, nämligen den s. k. graderade skalan. Det var på sin tid en ganska allmän mening, att det var lyckligt att vi kommo ifrån den. Men herr Sten och hans meningsfränder söka sig nu tillbaka till detta gamla system på en annan väg. Det gäller för dem att väga medborgarna ur den ena eller den andra synpunkten.

Jag kan inte förstå, att man på allvar kan vilja göra något sådant gällande. Men om man skulle ha en sådan utgångspunkt, är det dock angeläget att framhålla, att motionerna inte i minsta mån åstadkomma vad motionärerna önska. Herr Jones Erik Andersson är intresserad för, som det hette, att få de stora viddernas folk representerade, och det är landsbygdens folk som särskilt skall fram. Ja, hur görs det? Jo, vi ha t. ex. några valkretsar, som ligga på den kritiska gränsen: Älvsborgs läns södra, Blekinge läns och Uppsala läns valkretsar. Om jag skulle ta dem såsom exempel, så vill herr Jones Erik Andersson ge åt medborgarna i Borås, Karlskrona och Uppsala ett högre värde än åt andra människor, medan jag däremot inte kan märka, att han gör något i det här sammanhanget för folket på de stora vidderna i Dalarna eller på något annat håll.

Nej, det här slår alldeles fel. Jag kan förstå den som verkligen resonerar på det sättet, att vi skola efter gammal metod väga olika orter efter deras betydelse och värde, sätta betyg på dem och med ledning därav bestämma, vilket inflytande de skäligen böra ha. Och jag kan förstå, att man från sådana utgångspunkter kan komma fram till att landsbygden är någonting särskilt fint och förnämligt. Men att man från den utgångspunkten kan komma till den slutsatsen, att de län, som, oavsett om befolkningen bor i städer eller på landsbygd, råka vara små, skola ha större inflytande och människorna där skola

väga mera än människorna i stora län, är mig fullkomligt obegripligt.

Jag skall sluta, herr talman, med några mildare ord och erkänna, att vi verkligen ställas inför ett litet problem, då det ser ut, som om den ena valkretsen efter den andra skulle komma ned under gränsen där de få fem mandat. Det är litet förargligt med hänsyn till den proportionella metodens effektivitet. Jag känner mig med anledning därav föranlåten att säga ifrån, att jag för min del alls inte har någonting emot att resonera om metoden att komma ifrån den olägenheten. Inte på det fullkomligt onaturliga sättet att man bryter mot de enklaste principerna för den proportionella rättvisan, utan på det sättet att man gör valkretsindelningen litet annorlunda. Det är inte absolut nödvändigt, att varje län för sig skall bilda en valkrets vid andrakammarvalen. På den vägen kan man mycket väl tänka sig gå fram, men inte på den väg som föreslagits i motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Forslund, Johannesson* och *Nerman*, fröken *Andersson* samt herrar *Oscar Olsson, Gottfrid Karlsson* och *Nils Elowsson*.

Herr **JOHANSON, KARL AUGUST:** Herr talman! Jag medger gärna, att det kanske låter lite bestickande vad herr Sten anförde angående valkretsindelningen, men jag skall försöka återföra honom till verklighetens fasta grund med tillhjälp av siffror, som jag har framför mig.

Om jag såsom exempel tar våra tre största städer, så har Stockholm 22, Göteborg 10 och Malmö likaledes 10 mandat vid andrakammarval eller sammanlagt 42 mandat. Det är klart att även en del representanter för andra valkretsar bo i städer, men om man går igenom katalogen över andrakammarledamöterna och ser efter deras hemvist, är jag övertygad om att man bland de 230 riksdagsmännen skall finna en betryggande majoritet för landsbygden. Vad beträffar mitt eget län ha vi åtta repre-

sentanter i andra kammaren, och av dem bor en i staden Umeå och de andra på landsbygden i skilda delar av länet — även lappmarken har sin speciella representant. Detsamma är förhållandet i denna kammare, där Västerbotten och Norrbotten gemensamt ha tio representanter, av vilka två bo i Luleå stad, en i Umeå stad och resten på landsbygden.

Jag har, herr talman, vid ett annat tillfälle, då vi talade om de stora vidderna och deras folk, anfört en del siffror som jag skall upprepa ännu en gång. Den största kommunen i vårt land, Jokkmokk, omfattar drygt 1 814 000 hektar, men har en befolkning på 8 806 invånare enligt 1944 års statistik. Skulle man då — det var herr Jones Erik Andersson som talade om de stora vidderna — lägga ytvidden till grund för mandatfördelningen, skulle Norrbotten få åtskilliga representanter. Gällivare omfattar i det närmaste 1 000 000 hektar och Jukkasjärvi, som för resten numera är stad, 1 318 000 hektar. Skulle man fördela mandatet efter yttinnehållet, kunna herrarna själva med ett mycket enkelt räknesätt finna, att Norrbotten skulle komma ganska långt fram i täten när det gäller tilldelningen av mandat.

Jag tror inte, herr talman, att man, om man håller sig till de siffror som ha anförts och till det verkliga underlaget, med fog kan säga, att de små länen äro missgynnade på något sätt. Till herr Sten skulle jag vilja säga, att om han nästa år framlägger en motion med det syftemål, som han här angivit, och därvid inte åberopar annan motivering än han nu anfört och jag fortfarande sitter i konstitutionsutskottet och skall vara med om och handlägga den motionen, så kommer jag nog att medverka till att samma motivering för ett avstyrkande som den nu föreliggande blir resultatet.

Herr **ENGLUND:** Herr talman! Jag tycker nog att motionärerna på den här punkten äro en smula anspråksfulla. Det är faktiskt så, att den svenska landsorten redan nu har flera favörer. Den gynnas av bostadsbandet, som är relativt sällsynt i valordningarna i olika länder.

På grund av det större barnantalet på landsbygden ha vidare landsbygdens röster ett mycket större röstvärde, ett landsortsmandat kostar ibland bara hälften så många avlämnade röster som ett stockholmsmandat. Det har gjort att bondeförbundet, som väsentligen har landsortsröster, regelbundet har fått sina mandat billigare än de andra borgerliga partierna, och jag tror till och med ofta billigare än det största partiet, socialdemokraterna.

Vidare skulle jag vilja säga — det var närmast det som uppkallade mig — att jag tror att herr Sten inte på något sätt har rättvist skildrat de svenska folkrörelsernas intresse i detta sammanhang. Det är ju så, herr Sten, att de svenska folkrörelserna så gott som undantagslöst ha sina ledande män i Stockholm eller storstäderna, och de äro av bostadsbandet hindrade att konkurrera i de valkretsar, där dessa folkrörelser ha sin största representation. Det har, för att ta ett exempel, gjort att när C. G. Ekman på sin tid konkurrerade om ett mandat i Stockholm, lyckades han trots det stora mandatantalet i Stockholm först mycket sent få ett mandat. Han kämpade förgäves 1920, 1921 och 1924. Först 1928, då han var statsminister, nådde han en sådan röststyrka, att han blev placerad i andra kammaren, och han stöddes ändå vid röstavgivningen av en mycket betydande del av en svensk folkrörelse, nykterhetsrörelsen, och av en praktiskt taget enhällig stockholmsdel av en annan folkrörelse, den svenska frikyrkan.

Jag tror med andra ord, att en omsorgsfull analys av dessa förhållanden, herr Sten, skall ge tillräcklig anledning att hävda, att det nuvarande representationsättet inte är en så orimlig anordning, och jag frågar mig liksom herr Herlitz, om det över huvud taget är möjligt att med bibehållande av representationsbegreppets hittillsvarande innebörd bygga representationen på någon annan grundval än folkmängden. Redan den omständigheten, att man här medräknar de icke röstmyndiga, innebär, som jag redan har påpekat, en avsevärd förskjutning, som gör att Stockholm och

över huvud taget de större städerna få en minskad andel av mandaten.

Jag är för min del visserligen villig att ge motionärerna rätt i att åsikterna hos befolkningen på den svenska landsbygden ofta ha större tyngd och i vissa hänseenden kunna vara bättre övervägda än storstadsbefolkningens och att landsbygdens folk ibland företräder en mera mångsidig livserfarenhet än storstadens. Men å andra sidan kan ju storstaden skryta med att den inom sig hyser den differentierade sakkunskapen i olika hänseenden. Det gör, skulle jag tro, att om man väger det ena mot det andra på denna punkt, så får man nog, herr talman, ett ganska riktigt genomsnitt, om man låter representationsättet vara ungefär som det är.

Herr ANDERSSON, JONES ERIK: Herr talman! Jag nödgas begära ordet med anledning av herr Herlitz' anförande, där han utgick från den, såsom han uttryckte det, »självklara fundamentala grundvalen» för vår folkrepresentation, att människoantalet obeskuret skall följa utslaget. Jag vill erinra herr Herlitz om att man inte i alla stycken strikt följer denna fundamentala grundval när det gäller representationsförhållanden. Det kan nämnas, att man vid vissa elektorsval har ett valsysteem som just bygger på en gradvis uppdelning; man har ett första mandat för ett visst röstantal, låt mig säga upp till 10 000, och vidare ett andra mandat för ett betydligt högre röstantal än ytterligare 10 000 röster o. s. v., vilket innebär en avsevärt fåtaligare representation än om man strikt följer vårt nuvarande system med mandaten proportionellt fördelade efter befolkningssiffrorna. Det kommer nog även i framtiden att dyka upp liknande förslag, som säkerligen komma att bli genomförda och där man går ut från denna beskurna skala, innebärande att det inte behöver vara så självklart fundamentalt, att folkmängden strikt skall vara det avgörande.

Det ligger ingen orimlighet i ett dylikt uppdelade och beskärade. Vi ha ju haft liknande system förut, vilka haft

både fel och förtjänster. Man talar t. ex. om vingklippningen från 1800-talet. Vi ha någonting liknande för närvarande beträffande Gotland, som har ett mandantal av minst tre stycken. Oavsett hur stor folkmängden där är, har Gotland denna förmån. Man kan visserligen säga, att det är alldeles särskilda förhållanden, som gälla för Gotland — det är ju en ö som ligger för sig själv. Men inte spelar det så stor roll i närvarande tid med de kommunikationer som även ett ölandskap numera har.

Det ena med det andra gör, herr talman, att jag inte kan finna något orimligt i att det blir en justering på detta område. Jag gillar helt och fullt de synpunkter och tankar, herr Sten här gjort sig till tolk för, och jag tycker att saken är så pass stor, att den kan vara väl värd ett övervägande och en utredning såsom vi ha påyrkat.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag gjorde en liten hänsyftning på de egendomslika förhållanden som vi hade förut, då städerna voro gynnade i folkrepresentationen. Jag noterar nu — det förvånade mig — att herr Jones Erik Andersson på fullt allvar anför denna gamla ordning såsom argument för detta nya som nu föreslås.

Jag begärde ordet, då herr Jones Erik Andersson sade, att vi redan känna en ordning, där vi inte ha full likställighet, och åberopade vissa icke närmare angivna exempel. Jag talade i mitt förra anförande om *politisk* likställighet — det är det politiska livet det här gäller. Jag känner inte till några elektorfsamlingar i vårt politiska eller kommunala liv, där det finns någon sådan uppdelning av medborgarna. Kanske tänkte herr Jones Erik Andersson på någonting, som inte alls hör hemma i det här sammanhanget, nämligen allsköns privata organisationer, där det kan förekomma sådana regler. Då kommer man in på ett helt annat problemkomplex, jämförligt med det som herr Sten antydde, när han talade om att Preussen i det gamla tyska förbundsrådet inte var representerat i förhållande till sin styrka.

Ja, så brukar man göra i sådana fall, då det finnes ett antal enheter vilkas självständighet man vill respektera, men som slutas samman till ett större helt; man brukar då gynna de små enheterna för att på det sättet i någon mån skydda deras intressen för intrång från de större. Det är då fråga om enheter med skilda intressen som stå mot varandra. Men skall man ha en sådan anordning, där det är fråga om att uppdelade människorna på ett förnuftigt sätt i valkretsar?

Herr HAGE: Herr talman! När jag hörde herr Jones Erik Andersson tala, blev jag verkligen ganska irriterad. Ty den, som liksom jag var med redan på den tiden, då man kämpade för en demokratisk rösträtt, kan ju nästan miss-tänka, att bakom herr Anderssons spekulation ligger en rekommendation, att man skulle återvända till gamla ståndpunkter, när det gäller den allmänna rösträtten. Det var ju så, att hela vänstern under gångna år — jag var med ganska tidigt i det politiska livet och kämpade för den allmänna rösträtten — slogs för principen: en man en röst, en kvinna en röst. Det, som herr Jones Erik Andersson resonerar om, måste väl ändå i någon mån innebära, att man tar avstånd från *den* princip, som vi lyckades genomföra efter långa strider och efter försök som misslyckades under flera år. Jag måste säga, att när jag hör sådana deklamationer som dem herr Jones Erik Andersson avgav, kommer jag att tänka på att det existerade i det gamla Preussen — åtminstone läste jag det någon gång — något slags klassrösträtt: den, som hade akademisk examen eller över huvud taget vissa särskilda förutsättningar, hade ett något större antal röster än en vanlig enkel människa. Det var just reaktionen mot detta preussiska system, som tog sig uttryck i vårt land, när vi gingo fram för den demokratiska principen: en man en röst, en kvinna en röst.

Jag vill med entusiasm yrka bifall till utskottets hemställan och avvisa de förslag, som här framföras och som, såvitt

jag kan förstå, äro uttryck för ett slags reaktion på detta område.

Herr STEN: Herr talman! Jag hade som sagt icke för avsikt att ta upp någon diskussion i denna fråga vid detta tillfälle, utan jag var endast nödsakad att vända mig mot ett uttryck i utskottets motivering, ty jag ansåg att det skulle kunna komma att utnyttjas som ett hinder för den omprövning av frågan, som jag anser ofrånkomlig men som riksdagen inte kan komma att ta ställning till förrän vid nästa session. Jag skall nu endast rätta ett par uppenbara missförstånd, som ha kommit till uttryck i ett par av de föregående talarnas anföranden.

Utskottets talesman, herr Karl August Johanson, uttalade sig på ett sådant sätt, att man kunde få den uppfattningen, att jag hade tänkt mig något slags representation efter arealen, eftersom han talade om de stora vidderna i Jukkasjärvi och på andra håll i de nordliga provinserna. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att jag därvidlag principiellt står på samma grundval som grundlagen och utskottet, nämligen att riksdagsmän skola utses i relation till folkmängden. Det är endast när det gäller denna relation som jag vill ha en annan beräkningsgrund än den nuvarande.

Härmed är jag omedelbart inne på den missuppfattningen, som herr Englund gjorde sig skyldig till med sitt tal om Carl Gustaf Ekmans öden och äventyr som riksdagsmannakandidat i Stockholm. Det var inte i det avseendet jag hänvisade till folkrörelserna, utan jag åsyftade deras egen representationsgrund. Om jag minns rätt instämde herr Forslund med herr Herlitz. Jag påminde mig då ögonblickligen att herr Forslund och jag tillhörde en annan »första kammare» innan vi träffades i denna, nämligen landsorganisationens representantskap, och där är representationsgrunden den, att man i början får ett mandat för 10 000 medlemmar och att det sedan erfordras ett betydligt större antal medlemmar för vart och ett av

de följande mandat. Det jag anförde och som herr Englund tydligen inte förstod var, att om man omprövade denna fråga i enlighet med den tankegång, som jag utvecklade, kommer man inte i någon strid med den folkliga lagstiftningen beträffande representationsgrunden inom de svenska folkrörelserna.

Jag hyser den allra största tillförsikt till att denna tanke kommer att hävda sig genom egen tyngd både med hänsyn till det rättvisekrav, som den ger uttryck för, och på grund av den anslutning, som den kommer att få inom det svenska folket och den svenska riksdagen.

Herr ENGLUND: Herr talman! Det är nog ett missförstånd av herr Sten, att jag har missförstått honom. Min replik till honom var inte anknuten till den detalj, som han nyss tog upp, utan till ett tidigare uttalande i hans anförande, nämligen att även om Stockholms mandatantal skulle beskäras, skulle det ge tillräckligt utrymme åt alla de åsiktskiftningar, som kunde förekomma i Stockholm. Med mitt exempel rörande C. G. Ekman ville jag visa, att Stockholm vid den tiden inte hade tillräckligt högt mandatantal för att ge utrymme för en gemensam representation för två av de största svenska folkrörelserna, nämligen den svenska nykterhetsrörelsen och den svenska frikyrkan.

Herr VON HELAND: Herr talman! Jag måste be att få göra ett par frågor till herrar Herlitz och Englund.

Man har här sagt, att det viktigaste ur rättvisesynpunkt är att bibehålla den ordningen, att varje valman har en röst. Ja, är detta det viktigaste skulle jag vilja fråga: Är då enhetspartisystemet — som ju förekommer i en del länder och som man nu från visst håll påstår inte är demokratiskt — alltså demokratiskt? Då har ju var och en sin röst, fastän man är skyldig att rösta på enhetspartiet.

Jag skulle också vilja rikta en annan fråga till herr Herlitz: Är det inte så,

herr Herlitz, att om man kritiserar motionen, så kritiserar man också bestämmelserna för Gotland? Är motionen felaktig, måste ju också dessa bestämmelser vara det, och då borde väl herr Herlitz såsom den, som framför allt skall bevaka konstitutionen, här opponera sig mot den ordningen, att Gotland alltid skall ha det antal riksdagsmän, som är bestämt.

Jag har också en tredje fråga till herrar Herlitz och Englund. Man skulle i framtiden kunna tänka sig det läget, att städer och samhällen bli så dominerande i förhållande till landsbygden inom en hel del län med under fem mandat, att samtliga de tillgängliga mandaten besättas av representanter för städerna. Då skulle ju förhållandet bli det, att den rena landsbygden inte kunde göra sin stämma hörd här i riksdagen. Skulle det också vara likställighet? Skulle det vara demokratiskt och riktigt, herr Herlitz?

Herr HERLITZ: Herr talman! Det var intressanta och märkliga frågor.

Jag skall börja med den sista frågan. Jag vet inte, om herr von Heland var inne i kammaren under mitt anförande och lade märke till att jag särskilt uppehöll mig vid de olägenheter, som kunna uppkomma genom att folkmängds-siffrorna för de minsta valkretsarna minskas. Jag pekade på att den naturliga ordningen för att då, enligt den proportionella metodens grundsats, tillgodose alla intressen är, att man gör valkretsarna större. Den saken är sålunda fullkomligt klar.

Sedan ställde herr von Heland en fråga angående Gotland. Vi veta ju alla att det är ett speciellt förhållande. I enlighet med mina tankegångar kunde man naturligtvis förorda den lösningen, att Gotland fördes ihop med ett annat län och att dess särställning i sammanhang därmed bortföll. Jag skall inte nu uttala någon mening om detta problem, som i dag inte föreligger till behandling. Men med hänsyn till Gotlands avskilda läge kan man kanske medge, att vissa skäl tala för att man på den

speciella punkten upprätthåller en skillnad.

Och så var det den första frågan. Jag vet inte riktigt, hur jag skall uppfatta den. Det var något så fullkomligt obegripligt och utan all mening. Herr von Heland ville ur det förhållandet, att jag hävdar den av alla här i Sveriges rike upprätthållna grundsatsen, att varje röst väger lika, komma till det resultatet, att jag skulle vilja ha ett enpartisystem. Jag förstår inte, hur den tankeapparat är beskaffad, som kan komma till ett sådant resultat.

Herr VON HELAND: Herr talman! Det var inte min tankeapparat jag vill pröva, utan herr Herlitz', och vad hans tankeapparat nu har presterat gör, att jag kommer att rösta för reservationen.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Jag har blivit överraskad av den argumentering, som här förts från herr Stens sida, då han nämligen åberopar vissa sedvänjor som ha utbildat sig inom folkrörelserna. Det förefaller mig, som om ett sådant resonemang skulle leda till tämligen stora äventyrligheter, om han fullföljer sin tankegång. För att få utöva rösträtt i en organisation skall man till exempel ha betalt sin medlemsavgift — det är en princip som allmänt tillämpas. Om man applicerar ett dylikt betraktelsesätt på det offentliga livet, så som det yttar sig med val till riksdagen o. s. v., leder det till vissa konsekvenser, som jag tror att herr Sten inte är villig att acceptera.

Det var, herr talman, endast detta lilla påpekande — som jag dock finner för herr Sten ha stort värde att betänka — som jag velat ha till kammarens protokoll i denna fråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservatio-

nen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Jones Erik*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *von Heland* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 23.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder och statens utlåningsfonder för budgetåret 1948/49.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 41, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1948/49 till nyanskaffning av person- och resgodsvagnar, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Ang. värderingen av rättigheter till leverans av maskiner m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I en den 16 januari 1948 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 42, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I propositionen hade föreslagits viss begränsning av rätten till avdrag vid taxering för nedskrivning av värdet å rättigheter till leverans av maskiner och andra för stadigvarande bruk avsedda inventarier enligt ej fullgjorda köpekontrakt.

Promulgationsbestämmelsen till det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget hade följande lydelse:

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och skall äga tillämpning jämväl med avseende å det beskattningsår, för vilket taxering av beskattningsnämnd i första instans verkställs år 1948. Utan hinder av vad i denna lag stadgas må dock godkännas sådan nedskrivning av värdet å rättighet till leverans av fartyg, som skattskyldig verk-

ställt jämlikt förordningarna om krigskonjunkturskatt för åren 1946 och 1947.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 42, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Reservation hade avgivits av herrar *Velander, Wehtje, Näsghård, Petré, Hagberg* i Malmö, *Olson* i Göteborg, *Andersson* i Dunker och *Larsson* i Luttra, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 42 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att bestämmelserna om ikraftträdandet erhöles följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949. Utan hinder av vad i denna lag stadgas må dock godkännas sådan nedskrivning av värdet å rättighet till leverans av fartyg, som skattskyldig verkställt jämlikt förordningarna om krigskonjunkturskatt för åren 1946 och 1947.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Enligt beslut vid 1938 års riksdag infördes, såsom vi erinra oss, rätt för bolag och föreningar till vad vi vant oss att kalla fri avskrivning å maskiner och andra för stadigvarande bruk avsedda inventarier.

Huruvida bestämmelserna härom vore tillämpliga även å inventarier, som av den skattskyldige beställts eller inköpts men av säljaren icke levererats, har varit föremål för olika meningar. Genom ett av regeringsrätten den 26 september 1947 meddelat utslag har emellertid fastslagits, att så vore förhållandet.

I utskottsbetänkandet konstateras, att frågan om avdrag för nedskrivning å leveranskontrakt icke berördes vid bestämmelsernas införande i vår skattelagstiftning. Därmed avses emellertid icke någonting annat än att det då icke talades om eller skildes på levererade och icke levererade inventarier.

Den föreliggande propositionen tar däremot sikte på en bestämd åtskillnad härvidlag. Däri föreslås nämligen, att vid taxering avdrag för nedskrivning av värdet å driftsinventarier, avsedda för stadigvarande bruk, enligt ej fullgjorda köpekontrakt må godkännas endast i den mån den skattskyldige visar, att inköpspriset å balansdagen för tillgångar av enahanda slag understiger det kontrakterade priset eller det göres sannolikt, att dylikt prisfall kommer att inträffa, innan tillgångarna hunnit levereras.

Syftet med förslaget har av departementschefen angivits vara icke att förhindra befogade nedskrivningar av kontraktsrisker utan att på ifrågavarande område åvågabringa en ändamålsenlig reglering, ägnad att skapa garantier mot obefogade nedskrivningar.

Vad som menas med obefogade nedskrivningar är visserligen en öppen fråga. Mot den av departementschefen angivna målsättningen i och för sig har jag dock icke avsett att här framställa någon erinran, helst som departementschefen förordat, att en viss generositet bör ifrågakomma vid bedömandet av med propositionen avsedda prisfallrisker.

Det synes emellertid kunna ifrågasättas, huruvida den enligt propositionen föreslagna begränsningen i avdragsrätten har någon betydelse eller någon nämnvärd betydelse ur rent fiskaliska synpunkter samt om tidpunkten för dess genomförande kan anses väl vald.

I förra hänseendet, alltså beträffande vad som rent skattemässigt kan vara att vinna, saknas all utredning, som vanligt vågar jag väl säga. Varken i propositionen eller i den till grund därför liggande promemorian har något försök gjorts att klarlägga den minskning i avskrivningsunderlaget, som genom begränsningen av avdragsrätten kan vara

att påräkna. Den av departementschefen till belysande därav från promemorian återgivna siffran har nämligen icke av utredningsmannen anförts i sådant sammanhang, att den kan anses utgöra ett uttryck för någon dennes uppskattning av de kontraherade inventariernas värde. Utredningsmannen använder densamma endast i exemplifierande syfte. På denna punkt vet man sålunda ingenting.

Att tidpunkten för förslaget genomförande är mycket illa vald ligger väl i sakens natur. Det ekonomiska läget måste betecknas såsom synnerligen labilt. Även om man trots betänkligheter av principiell art skulle godta den föreslagna begränsningen i avdragsrätten, följer icke därav, att densamma bör genomföras, innan förhållandena normaliserats och konjunkturutvecklingen bättre låter sig överblickas. Ett uppskov därmed skulle alltså inte utgöra någonting annat än en naturlig och ur olika synpunkter påkallad försiktighetsåtgärd utan menliga verkningar ens ur rent fiskaliska utgångspunkter. Gå vi nu mot en lågkonjunktur, kunna avskrivningarna med den nya ordningen komma att i många fall i betydande utsträckning förskjutas till en tidpunkt, då desamma efter leveransernas fullbordande inte kunna ske mot årsvinsten utan på kostnad av ur konsolideringssynpunkt tidigare tillskapade reserver. Att detta icke kan vara tillfredsställande behöver näppeligen särskilt understrykas.

Vad nu anförts har grundats närmast på överväganden, som sammanhånga med den sannolika eller möjliga ekonomiska utvecklingen.

I ett annat, förut icke berört hänseende framstår emellertid förslaget ur såväl praktiska som principiella synpunkter såsom ytterst betänkligt. Jag syftar därvid på den omständigheten, att den föreslagna begränsningen i avskrivningsrätten är avsedd att tillämpas redan vid den nu pågående taxeringen, avseende beskattningsåret 1947 eller motsvarande räkenskapsår. En allmänt erkänd princip har eljest varit, att bestämmelser om nya eller förhöjda skatter eller ändring i skattegrunderna icke

skola förlänas retroaktiv verkan. Med sådan utgångspunkt böra alltså regler, som varit i kraft under visst beskattningsår, jämväl tillämpas vid taxeringen eller fastställandet av skatteplikten för sagda år. En annan eller motsatt ordning måste, icke minst ur rättssäkerhetssynpunkt, framstå såsom synnerligen obillig. Vad departementschefen och utskottet anfört till stöd för förslaget i denna del kan näppeligen heller tillräknas betydelse. Att i sådant hänseende falla tillbaka på något så irrelevant som utskottets uttalande att vid propositionens framläggande i riksdagen endast en kort tid förflutit, efter det att regeringsrättens utslag blivit av därav berörda skattskyldiga mera allmänt känt, utvisar mer än någonting annat att det inte föreligger något överflöd på sakskalet. Det är för resten anmärkningsvärt, att man söker förbigå den principiella sidan av saken med dylika intetsägande argument.

Till belysande av det anförda argumentets innebörd kan nämnas, att ett betydande antal företag ha räkenskapsår, som icke sammanfalla med kalenderår. Räkenskapsåret kan sålunda ha utgått exempelvis den 30 juni, den 31 juli, den 31 augusti, den 30 september eller den 31 oktober 1947. Boksluten ha sålunda upprättats, bolagsstämmorna hållits och balansräkningarna fastställts utan att vederbörande haft den minsta aning om de planer, finansministern gått och ruvat på. Här avsedda företag ha också, sin plikt likmätigt, avlämnat sina deklARATIONER senast den 15 nästlidne februari. Kan det vara rimligt att en lagstiftning, som vi här diskutera först i dag, skall tillämpas på innevarande års taxering av de åsyftade företagen, en taxering som redan börjat? Det förefaller åtminstone mig som om svaret icke gärna kan gå i mer än en riktning.

Det är till slut en annan sak, som jag nödgas något beröra. Vad som i ett visst avsnitt av utskottsbetänkandet anföres, vill jag gärna rekommendera till de ärade kammarledamöternas närmare studium. Jag utläser därur — jag tänker närmast på s. 10 i utskottsbetänkan-

det — ett försök av utskottet att, måhända på beställning av viss högre makt, motivera behovet av någon översyn eller omreglering av den fria avskrivningsrätten genom, såsom det i betänkandet så oskyldigt heter, »en mera preciserad bestämmelse till förhindrande av överdrifter i ifrågavarande hänseende». Vad menas därmed? Jo, heter det i fortsättningen: »Införandet av en sådan bestämmelse skulle i själva verket icke innebära annat än ett återställande av den fria avskrivningsrätten till den omfattning, som från början varit avsedd.»

Jag har svårt att tillerkänna ett sådant argument något värde. Utskottet har i sitt yttrande så ingående som möjligt angivit den verkliga innebörden och omfattningen av den s. k. fria avskrivningsrätten enligt gällande bestämmelser. Beskattningsnämnder, beskattningsdomstolar och skattskyldiga ha säkerligen också i olika sammanhang sökt komma till rätta därmed. Det hela bör då vara en tillämpningsfråga, och vid denna tillämpning har man givetvis att ta hänsyn till vad som vid bestämmelsernas införande ur allmänna och enskilda synpunkter verkligen avsetts. Det finnes ingenting som talar för att tillämpningen därav i stort sett följt andra linjer än som sålunda åsyftats. Utskottet förklarar uttryckligen, att »utskottet givetvis icke för egen del har möjlighet att närmare bedöma, huru reglerna om den fria avskrivningsrätten tillämpats av taxeringsmyndigheterna». Men trots denna av utskottet självt vitsordade bristande kännedom om tillämpningen av ifrågavarande regler är utskottet färdigt att rekommendera »ett återställande av den fria avskrivningsrätten till den omfattning, som från början varit avsedd». För min del tror jag icke, att detta skall ske genom ett försök till åstadkommande av några kompletterande bestämmelser. Det föreligger icke något behov därav.

Om utskottet har någon anledning att ifrågasätta, huruvida lagtillämpningen i förevarande hänseende varit behörig och effektiv, varför rekommenderar det

då inte, såsom eljest ofta skett och sker, att frågan härom göres till föremål för överläggningar å de s. k. landskamrarmötena? Det vore väl ett sätt att befordra enhetlighet och stadga i tillämpningen!

Den till utskottets betänkande fogade reservationen riktar sig mot den föreslagna retroaktiviteten, och reservationen har biträts av samtliga borgerliga ledamöter inom utskottet med undantag av en. Jag nödgas uttala mitt beklagande av att inte samtliga borgerliga ledamöter kunnat stå eniga i denna fråga, som ur såväl principiella som praktiska synpunkter måste framstå såsom synnerligen betydelsefull.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det föreliggande bevillningsutskottsbetänkandet har ju i själva sakfrågan helt och hållet tillstyrkts av utskottets samtliga ledamöter.

Den enda punkt, där en minoritet har skilt sig ut från utskottet i övrigt, gäller frågan, om de nya bestämmelserna skola tillämpas under innevarande taxeringsår eller inte. Därvidlag är att komma ihåg, att taxeringen för innevarande år när det gäller dessa företag väl knappast ens är påbörjad. Vederbörande företag ha nog inte heller svävat i fullt så stor okunnighet om vad som eventuellt skulle hända, som den föregående talaren här ville göra gällande.

Det utslag av regeringsrätten, som ställde hela denna fråga i ett fullständigt nytt läge, kom så sent som i slutet av september månad föregående år. Det kan knappast ha blivit bekant förrän ett gott stycke in i oktober månad, och redan den 10 november förelåg inom departementet en promemoria, vilken sändes ut på remiss till en hel rad av myndigheter och enskilda organisationer. Och denna promemorias innehåll bör ju i och med remissen ha blivit bekant för alla, som haft direkt intresse av denna frågas handläggning.

I remissvaren har man ju närmast

diskuterat själva lagfrågan. Däremot har man inte, utom i ett par undantagsfall, ingått på frågan om ikraftträdandet. Man har tydligen ansett det tämligen självklart, att det hål i lagstiftningen snarast möjligt täppes till, som uppdagades genom regeringsrättens nämnda utslag. Den nya lagtolkningen stämmer ju inte med gammal praxis och vad man tydligen avsett vid skattelagens tillkomst. Jag kan inte tolka de flesta remissvarens tystnad beträffande ikraftträdandet på annat sätt än att man betraktat det såsom självklart, att denna lagändring skulle genomföras snarast möjligt.

Sedan framlades propositionen i januari — den är daterad den 16 januari — och den klargjorde ytterligare vad som med sannolikhet skulle komma att åtgöras i denna sak.

Jag skulle i detta sammanhang vilja erinra min ärade vän herr Velander om att hans parti ofta bedömer framlagda förslag genom ett enkelt räknande av antalet avstyrkande respektive tillstyrkande remissvar. Man gjorde det ju vid ett berömt tillfälle under föregående år. Herr Velander skulle i detta fall finna, att praktiskt taget inga myndigheter — med ett enda undantag — stå på samma linje som han, medan alla de övriga tillstyrka propositionen. Jag vill inte rekommendera detta räknande av remissvar som ja eller nej, men eftersom det är en praxis inom det parti, som herr Velander representerar, kan jag inte underlåta att göra en sådan liten hänvisning.

När det i juni 1945 genom ett utslag av regeringsrätten blev klart, att leveranskontrakt på varulager kunde avskrivas i samma utsträckning som själva varulagren, skedde redan på hösten 1945 en riktelse genom att förslag framlades för den höstriksdag, som då var samlad. Med ledning av detta handlingssätt liksom även med tanke på det uttalande, som finansministern gjorde i en proposition till riksdagen år 1944, där han just förde denna sak på tal, borde alla vettiga människor kunnat räkna ut att en ändring av lagtexten skulle komma att ske, sedan regeringsrättens utslag in-

fört en fullständigt ny praxis, som var alldeles obekant i detta land ända fram till månadsskiftet september—oktober förra året.

Man vet ju inte vad det i pengar här egentligen rör sig om. Utredningsmannen räknade ju med att det fanns beställda tillgångar av detta slag på ungefärligen en halv miljard, och skulle vederbörande företag kunna verkställa avskrivningar av detta på alla håll, borde man — under förutsättning att utredningsmannens gissning är något så när riktig — kunna räkna med en summa på inemot 200 miljoner kronor i förlorade skatteinkomster. Det är alltså ingen liten sak det här gäller, och man kan inte avfärda den så lätt, som jag tycker att man från reservanternas sida har gjort.

Men även om dessa nya bestämmelser träda i kraft under innevarande taxeringsår, äro inte företagen strandsatta. De ha ju möjligheter att göra avskrivningar för ett eventuellt prisfall som inträffar och även för en prisfallsrisk, om de kunna göra den sannolik. Och om de inte i år kunna utnyttja denna möjlighet, så ha de under de följande åren — innan leveranserna fullgjorts — tillfälle att verkställa dessa avskrivningar med hänsyn till både prisfall och prisfallsrisk. Och när respektive maskiner eller fartyg äro leverade, återstå ju den fria avskrivningens alla möjligheter. Vad beträffar fartygen veta vi ju, att dessa möjligheter i stor utsträckning utnyttjas dit-hän, att fartygen nedskrivs till en kronas värde. De finnas alltså upptagna i böckerna, men mera är det inte.

Om alltså lagen tolkas på ett sätt, som lagskrivarna icke ha förutsatt och som inför en fullständigt ny praxis med ekonomiska konsekvenser, som vi inte kunna överblicka, bör det anses vara både rimligt och riktigt att man omedelbart genomför en lagstiftning, varigenom förhållandena återställas till vad som gällde omedelbart före regeringsrättens utslag i frågan.

Sedan skulle jag vilja påpeka att de resonemang rörande den fria avskrivningen, som utskottet har fört, icke äro beställda — såsom herr Velander uttryckte sig — av någon högre makt, utan

äro framsprungna ur de överläggningar, som förts inom utskottet och som förts vid skilda tillfällen på olika håll. Jag föreställer mig att det är högern som har skrivit denna reservation. Av folkpartiets båda representanter har endast den ene biträtt reservationen — man har där alltså två ståndpunkter, och det är ju alltid bra. Men vad som förefaller mig tämligen egendomligt är, att bondeförbundets representanter utan förbehåll ha anslutit sig till denna reservation. Jag undrar, om det kan vara något större intresse för bondeförbundet att ytterligare underlätta bolagens och de stora företagens avskrivningar genom att verka för ett ytterligare utvecklande av detta avskrivningssystem. Jag opponerar mindre mot att de vilja vara med om att möjliggöra en avskrivning, som skulle medföra en skatteminskning för innevarande taxeringsår på eventuellt något hundratal miljoner kronor, men jag förvånar mig över att de i allmänhet äro lika ovilliga att över huvud taget uppta en diskussion om den fria avskrivningsrätten som högern, som tydligen har hållit i pennan vid skrivningen av reservationen.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att man vid lagens utformande vid 1938 års riksdag var enig om att man skulle iakttaga försiktighet. Sedermera har praxis utbildat sig i den riktningen, att den fria avskrivningen nog sträckt sig åtskilligt längre än man från början avsett. Det är inte bara promemorieförfattaren, som menar, att den ofta utnyttjas till överdrift, utan detta understrykes också i vissa remissyttranden. I exempelvis länsstyrelsens i Värmlands län yttrande understrykes detta synnerligen kraftigt. Att under sådana förhållanden den tanken kan uppstå, att man skulle kunna ompröva dessa bestämmelser, tycker jag inte kan förefalla på något som helst sätt olämpligt eller opasande.

Utskottet har således för sin del ansett, att man för närvarande inte borde vidtaga några åtgärder i fråga om den fria avskrivningen, men att man å andra sidan inte kan finna det på något sätt tillrådligt, att man ytterligare skall ut-

öka den fria avskrivningsrätten, och det är det som saken för närvarande gäller.

Utskottet är ju, herr talman, ense i själva saken. Det har varit debatt om huruvida denna lagstiftning skall ges verkan redan under innevarande taxeringsår eller inte. Jag för min del förmenar, att det finns ytterst starka sakliga skäl för att man inte redan vid årets taxeringar vidgar den fria avskrivningsrätten i den icke obetydliga utsträckning, som det skulle innebära, om man lät regeringsrättens utslag vara vägledande vid bedömandet av dessa taxeringar, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag i förevarande ärende.

Herr VELANDER: Herr talman! Den siste ärade talarens anförande ger mig anledning till några erinringar.

Herr Sjödahl utgår från att reservanternas inte funnit något stöd hos remissinstanserna, därför att remissinstanserna nästan undantagslöst inte skulle ha haft någonting att erinra mot retroaktiviteten av den föreslagna lagstiftningen. I själva verket ha samtliga näringslivets organisationer och kommerskollegium från sina utgångspunkter hävdad, att en lagstiftning av denna art inte bör genomföras, och då ha de väl saknat anledning att inlåta sig på ett resonemang om huruvida lagstiftningen skall göras retroaktiv eller inte.

Sedan ordade herr Sjödahl rätt mycket om att regeringsrättens utslag inneburit en helt ny praxis. Det inträffade därmed, menade han, någonting som ingen tidigare kunnat drömma om. Detta måste vara ett svagt argument, ty i taxeringsrevisor Annells promemoria, som ligger till grund för propositionen, omtalas det att det utslag, som avkunnades av regeringsrätten den 26 september 1947, avsåg en inkomsttaxering, som ägde rum redan år 1941. Följaktligen praktiserades denna avskrivningsrätt för prisfallsrisker åtminstone så tidigt som vid taxeringsnämndernas behandling av denna taxeringsfråga, och om Annells promemoria är riktig, skedde detta redan år 1941. Förut har jag för min del

utgått från att det var fråga om beskattningsåret 1942, men det förändrar ju inte saken. Även när riksdagen år 1945 tog ställning till en riksdagen då förelagd proposition om vissa begränsningar i avskrivningsrätten beträffande varu- tillgångar, som voro kontraherade men inte levererade, utgick man, såvitt jag kan minnas, från ett taxeringsfall, avseende beskattningsåret 1942. När det redan år 1945, herr Sjö Dahl, förelåg ett regeringsrättsutslag, som fastslog att vid lagervärderingar kontraherade varor vore att likställa med levererade, kan jag inte finna det annat än naturligt att beskattningsdomstolarna, även när det gäller leveranskontrakt å inventarier, skulle komma till samma slutsats. Det förvånar mig, att man i propositionen och nu senast från herr Sjö Dahls sida söker framhålla, att det var så utomordentligt överraskande, att regeringsrätten år 1947 kom till den slutsats som den då stannade för. Jag kan dock inte tänka mig annat än att denna fråga var klar i och med tillkomsten av regeringsrättens utslag av år 1945.

Herr Sjö Dahl sökte konstruera upp vad det här siffermässigt egentligen rör sig om. Det hade ju annars varit lämpligt, att taxeringsrevisor Annell sökt klarlägga detta, eller att ett klarläggande skett i propositionen, så att herr Sjö Dahl och jag nu inte behövt framföra några lösa antaganden därutinnan. Herr Sjö Dahl säger, att man kan utgå från att värdet av det inventariebestånd, som var kontraherat men inte levererat vid 1947 års utgång, utgjorde inmot en halv miljard kronor, och från denna utgångspunkt, som inte är någonting annat än en ren gissning, kommer han fram till att avskrivningarna skulle uppgå till, jag missuppfattade väl inte herr Sjö Dahl, flera hundra miljoner kronor. Jag har mycket svårt att följa herr Sjö Dahl i denna tankegång, ty bolagen och de ekonomiska föreningarna, vilka alltså ha rätt till fri avskrivning — det rör sig i detta sammanhang inte om andra skattskyldiga — ha ju haft andra risker att inrikta sina avskrivningar på än prisfallsrisker på grund av kontrakt, som ännu icke fullgjorts. Vidare kunna

de ju inte verkställa avskrivningar med högre belopp än de kunna redovisa i vinst. Redan av dessa antydningar måste herr Sjö Dahl förstå, att han här skattat alltför mycket åt sin understundom något livliga fantasi.

En sak, som jag i detta sammanhang inte kan förbigå, är att många, när de tala om den fria avskrivningsrätten, fästa huvudvikten vid att bestämmelserna därom i tillämpningen i vissa fall lett till en överkonsolidering, om jag så får uttrycka mig. Jag kan också för min del utgå från att i vissa fall avskrivningar skett, som inte ha varit betingade ur rent affärsmässiga synpunkter i och för sig, och detta gäller särskilt beträffande lagertillgångar. Men vad betyder nu detta, om man söker anlägga samhällsekonomiska synpunkter därpå? Det är en brist, att man inte i något sammanhang söker anlägga just dylika synpunkter, utan koncentrerar sin uppmärksamhet på abstrakta siffror. Denna konsolidering hos företagen leder inte till att några tillgångar pumpas ut till intressenterna i företagen. Det har inte förekommit någon strävan i den riktningen, och för övrigt har man ju gått in för en lagstiftning, som begränsar utdelningarna. Vad tjänar då denna överkonsolidering till? Jag måste anse, att den utgör en faktor av utomordentlig betydelse, när det gäller motståndskraften inom vårt näringsliv vid bl. a. vikande konjunkturen. Den medför ökad trygghet för de anställda vid arbetslöshet. Och den inrymmer garantier för en betydande stabilisering av det kommunala och det statliga skatteunderlaget.

Taxeringsrevisor Annell talar i sin promemoria, och det gör man ju allmänt, om faran för missbruk av den fria avskrivningsrätten och om verkningarna av detta missbruk. Han kommer dock inte till någon annan eller längre gående slutsats än att det så kallade missbruket leder till en viss ränteförlust för det allmänna, som består däri, att skatternas erläggande något framflyttas i tiden. Inte ens denna slutsats är närmare analyserad vare sig av Annell eller i propositionen. Denna ränteförlust måste nämligen komma att be-

gränsas eller elimineras, därigenom att företagen använda pengar, som stå till deras förfogande, för investeringar, som äro nödvändiga för anpassningen till den tekniska utvecklingen, till ett förnyande av inventariebäståndet, när detta är utslitet, samt till anläggningar för rörelsens utveckling och utvidgande etc. Om företagen inte hade egna tillgångar härför, skulle de ju bli tvungna att upplåna motsvarande medel och skulle då ha att betala ränta på pengarna. Denna räntebetalning komme att belasta rörelseresultatet och följaktligen även skatteunderlaget. Detta är synpunkter, som man i diskussionen alldeles viftar bort. Man stirrar sig blind på att något företag har gått till viss överdrift, när det gäller av- eller nedskrivningar, utan att på minsta sätt söka göra klart för sig vad detta i realiteten innebär. Om man går till boten med saken, skall man dock finna, att det inte är någon anledning att göra ett så stort nummer därav, som herr Sjö Dahl nog är benägen till.

För övrigt kan det icke anses försvärligt att aktualisera en diskussion om den fria avskrivningsrätten med hänsyn till vad som förekom bland annat vid föregående års riksdag i samband med att riksdagen gick in för vad vi nödgats kalla den nya skattereformen. När man sökt försvara den oerhörda skatteskärpning för de juridiska personerna, som då genomföres, hänvisade man till vad även från statsrådsbanken betecknades såsom »de mest generösa avskrivningsreglerna i hela världen». Det är också överraskande att behöva finna att bevillningsutskottet utan att det förefunnits någon anledning därtill ansett sig böra, på sätt skett, inlåta sig på en diskussion om den fria avskrivningsrätten.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara påpeka för herr Velander, att jag sade, att praktiskt taget alla *myndigheter* uttalat sig utan anmärkning om den föreliggande promemorian. Att näringslivets organisationer i eget intresse ställt sig avvisande, är ju tämligen förståeligt.

Herr Velander menade, att regeringsrättens utslag inte borde ha kommit såsom en överraskning för oss. Jag vill då erinra om att man vid regleringen år 1945 i anledning av regeringsrättsutslaget rörande leveranskontrakt på varor ju inte ansåg sig behöva ta upp frågan om motsvarande bestämmelse för leveranskontrakt å inventarier. Tror herr Velander att, om man inom departementet hade varit på det klara med att ett ingripande var nödvändigt också på denna punkt, man då hade underlåtit att göra en framställning i saken? Jag vill också erinra herr Velander om att kammarrätten i det mål, som har aktualiserat denna fråga, i december 1945 enhälligt avstyrkte den avskrivning, som vederbörande rederibolag begärde.

Jag skulle också vilja nämna, att det är herr Annell som står för siffran $\frac{1}{2}$ miljard, och om man teoretiskt räknar med att hela denna summa undandragas beskattning, betyder det att inemot 200 miljoner kronor gå förlorade för staten.

När man talar om att utskottet skulle ha någonting emot en konsolidering av företagen, är det att slå in öppna dörrar, ty det är ingalunda fallet, men den får ske med vissa lämpor och inte så, att man därigenom övervältrar skatter på andra.

Om det förra året sades, att vår avskrivningsrätt var den mest generösa i världen, finns det ju icke någon anledning att — vilket blir resultatet, om man följer herr Velanders innersta mening och avstyrker det föreliggande förslaget — göra den generös ända till flathet.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Herr Sjö Dahl ironiserade nyss över att bonddeförbundets representanter i utskottet ha anslutit sig till reservationen, och han frågade hur det kom sig, att vi nu fått ett så stort intresse att öka avskrivningsmöjligheterna för bolagen.

Jag skulle på det kort och gott kunna svara, att vi ha funnit reservationen innebära ett rättvist förslag, medan vi ansett, att det förslag om att göra den-

na lagstiftning retroaktiv, som framlagts i propositionen och som majoriteten biträtt, inte kan vara med billighetsprinciperna överensstämmande. Jag kan också säga herr Sjö Dahl, att vi inte följa herr Sjö Dahl och hans parti för ro skull, om vi göra det någon gång, utan göra det i så fall, därför att vi tycka att hans parti har rätt. Den här gången tycka vi inte att det har rätt, och därför ha vi gått en annan väg.

Jag tror till och med att känslan av att detta förslag inte är rättvist sträcker sig ända in i herr Sjö Dahls eget parti. För vår del voro vi t. ex. med på den höjda bolagsskatten i fjol, därför att vi ansågo, att det var möjligt att ta ut denna högre skatt, och därför att vi inte kunde anvisa någon annan utväg att skaffa fram de rätt många miljoner som höjningen av bolagsskatten gav, men vi ha inte velat vara med om ett sådant förslag som det föreliggande, vilket vi anse i onödan orsakar bolagen och näringslivet besvärligheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖ DAHL (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Näsgård, att jag känner mig inte förvånad över att herr Näsgård och hans partivänner av någon missriktad rättskänsla men ändå av något slags rättskänsla drivas till att omfatta reservationens yrkande, men vad jag känner mig förvånad över är, att man i motiveringen till detta yrkande har underlåtit att över huvud taget diskutera frågan om den fria avskrivningen. Jag sade mig kunna förstå att detta ligger högern och vissa grupper inom liberalismen synnerligen varmt om hjärtat, men att det skulle kunna ligga bondeförbundets målsmän så varmt om hjärtat, däröver uttryckte jag bara min förvåning.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag behöver inte här tala för bondeförbundet, men jag tycker, att det är ett ganska originellt försök av herr Sjö Dahl att söka konstruera fram en mot-

sättning mellan bondeförbundet och något annat borgerligt parti i detta sammanhang, ty herr Sjö Dahl kan väl inte anse, att den av utskottet anförda motiveringen för att utskottet inlåtit sig på en diskussion om den fria avskrivningsrätten är så stark, att den hade bort övertyga någon. Enligt mitt sätt att se ligger nämligen spörsmålet därom, som jag tidigare har sagt, helt utanför den fråga, som vi här diskutera.

Herr Sjö Dahl säger, att den av honom åberopade siffran, en halv miljard, såsom motsvarande det sammanlagda värdet av beställda maskiner och inventarier vid föregående beskattningsårs utgång, vore att tillskriva taxeringsrevisorsn Annell. Redan i mitt första anförande antydde jag, att så inte alls var förhållandet. Herr Annell har endast resonerat om vad som kunde bli resultatet, för den händelse man utginge från en viss siffra för värdet på inventariebeståndet vid viss tidpunkt. Han anför sålunda: »Möjligheterna till uppskov med beskattningen bestämmas nämligen av avskrivningsunderlaget vid varje balansdag. Om värdet å beställda maskiner och inventarier hos samtliga svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar antages utgöra exempelvis en halv miljard kronor — märk väl, antages utgöra exempelvis en halv miljard kronor — »vid varje balansdag och om den fria avskrivningen utvidgas till att omfatta även rättigheter till leverans av sådana tillgångar, ökas möjligheterna att uppskjuta beskattningen på obestämd tid med motsvarande belopp.»

Det är alltså från herr Annells sida endast ett exempel såsom utgångspunkt för hans resonemang och inte fråga om någon uppskattning av värdet av det inventariebestånd, som av företagen beställts men icke levererats.

Herr Sjö Dahl var åter inne på vad som skedde år 1945, då kammarrätten i det här aktuella beskattningsmålet intog en annan ståndpunkt än vad regeringsrätten kom att göra. Ingen har bestritt, att meningarna ha varit skiftande på detta område, och det ligger ju så till, herr Sjö Dahl, att våra experter ha diskuterat denna sak i föredrag och i tidskrifter

sedan många år tillbaka. Därvid har mening stått emot mening. Men i och med att regeringsrätten år 1945 meddelade sitt utslag angående avskrivning av kontraktsrisker beträffande varulager, har det förefallit åtminstone mig såsom självklart, att det inte kunde bli fråga om någon annan utgång beträffande rätten till avskrivning av kontraktsrisker, när det gällde inventarier. Jag kan inte tillägna mig ett sådant skarpsinne, att jag kan förstå, vad som principiellt sett skulle göra, att varulager och inventarier skulle behandlas på olika sätt i förevarande hänseende, och det uttalande, som gjordes i 1945 års proposition, har, det vill jag bekänna, både då och senare förvånat mig.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag har svårt att förstå herr Sjödahls replik till mig i fråga om den fria avskrivningsrätten. Såvitt jag kan förstå stå vi ungefär på samma ståndpunkt. Utskottet säger ju på s. 10, tredje stycket, följande: »Utskottet vill för sin del betona, att någon anledning till tvivelsmål i fråga om önskvärdheten och lämpligheten av den fria avskrivningsrättens bibehållande i vår skattelagstiftning i och för sig icke förefinnes.»

Herr statsrådet WIGFORSS: Herr talman! Kanske jag får lov att säga några ord därför att den större frågan om de fria avskrivningarna här har kommit in i debatten.

Eftersom jag själv en gång har lagt fram förslaget om att införa fria avskrivningar på inventarier och eftersom jag fortfarande har den meningen att det är i stort sett en riktig anordning, är jag så mycket mer intresserad av att man inte genom att driva detta såsom en abstrakt princip kommer att vända kritiken emot själva principen om de fria avskrivningarna. Det är naturligtvis risken med att man på sätt som här skett försöker att likställa avskrivningar på kontrakt med avskrivningar på verkliga levererade varor och inventarier.

Om jag bortser från denna allmänna diskussion, som jag hoppas inte skall

leda till onödiga motsättningar, gäller det nu frågan om tillämpningen av den här föreslagna regeln även på detta års taxering, varvid det särskilt avgörande är hur man uppfattar frågan om vad som förut har kunnat anses såsom gällande lag.

Vill man driva ett formalistiskt betraktelsesätt, kan man naturligtvis säga, att vi veta ingenting om vad som är gällande lag, men så kom ett regeringsrättsutslag, och då måste det betraktas som om detta hade varit gällande lag. Jag tror ändå inte det är möjligt att vidmakthålla en sådan tolkning. När frågan var uppe 1944, sades det klart i en proposition att man inte kan få lov att likställa avskrivningar på fartyg med avskrivningar på kontrakt å fartyg, och detta lämnades av riksdagen utan erinran. När regeringsrätten år 1945 kom med en tolkning i fråga om varulager, kom omedelbart en proposition, som riksdagen biföll och som ytterligare underströk att det inte var statsmakternas mening, att regeringsrättens uppfattning av gällande lag var den riktiga. Under sådana förhållanden skulle jag nog vilja säga att det förefaller mig oriktigt att här tala om en retroaktiv lagstiftning. Det gäller bara ett nytt konstaterande av vad som hela tiden har fått anses vara gällande lag.

Den enda lilla kärna som står kvar av invändningarna är att man säger, att det ju skulle ha kunnat hända att några företag på grund av regeringsrättens utslag hade kommit på den tanken att nu göra sådana avskrivningar på kontrakt och att de då kommit i ett läge, som de inte hade tänkt sig. Därvid är ju att lägga märke till att förslaget, såsom det föreligger och såsom utskottet har godkänt det, inte på något sätt innebär något hinder för taxeringsmyndigheterna att medge dessa avskrivningar. Det sägs bara att det inte finns någon absolut rätt att utan vidare få göra dessa avskrivningar, men är det så att ett prisfall har inträtt eller att man kan göra sannolikt att ett prisfall kommer att inträda, skall lagen tolkas så, att man har rätt till detta. Det tillägges dessutom i utskottets motivering, att man i de osäk-

ra tider, vari vi nu befinna oss, bör tillämpa lagen så liberalt som möjligt.

Vad är det som kan ha hänt under den tid, då företag möjligen voro okunniga om både vad som var och vad som skulle komma att bli gällande lag? Kanske inte alla kammarens ledamöter ha klart för sig att det här gäller ett regeringsrättsutslag som den 15 oktober 1947 delgavs vederbörande rederi. Jag förmodar att det måste ha dröjt ytterligare några dagar innan det blev allmänt känt bland företagen, alltså tidigast mot slutet av oktober månad. Men den 10 november publicerades Annells promemoria, som innehöll just detta förslag och dessutom förslaget att det skulle tillämpas redan vid 1948 års taxering.

Är det inte ytterligt osannolikt att här skall ha förekommit någonting som med rätta skulle kunna av någon tolkas som låt mig säga ett intrång i hans verkliga rimligtvis gällande rättigheter?

Jag skulle vilja säga att just med tanke på den stora fråga, som här rullats upp under diskussionen om de fria avskrivningarna, och med hänsyn till önskvärdheten att man kommer till en rimlig tolkning av gränserna för dessa fria avskrivningar, där jag är och — det är jag övertygad om — även bevillningsutskottets majoritet är av den meningen, att man skall göra gränserna för den fria avskrivningen så vida som det är möjligt utan att man kommer fram till verkliga missbruk, är det väl litet onödigt att här försöka genom att extremt driva en formalistisk tolkning skapa en motsättning, som inte kan vara till gagn för det fortsatta arbetet på att skapa en lagstiftning på detta område, som verkligen kan lända till näringslivets fromma.

Herr VELANDER: Herr talman! Herr statsrådet antydde i olika sammanhang att man skulle vara aktsam, så att man inte drev diskussionen om den fria avskrivningsrätten på det sättet, att man gjorde den till någon abstrakt princip. Jag har sökt att värja mig för att någonting sådant skulle kunna sägas för mitt vidkommande. Därför har jag velat ställa i förgrunden, när man diskutere-

rar hithörande problem, just de samhällsekonomiska verkningarna, som varken herr Annell i sin promemoria, departementschefen i sin proposition eller bevillningsutskottet, som i sitt betänkande har givit sig in på frågan om den fria avskrivningsrätten, på något sätt berört.

Herr statsrådet frågar: Vad är det som har varit gällande i lagstiftningsväg på detta område, innan regeringsrättens utslag meddelades? Ja, det är väl alldeles klart, herr statsråd, att jag med mina utgångspunkter menar, att regeringsrättens utslag är ett uttryck för hur denna lagstiftning rätteligen bör tolkas, och att därmed normen är given för hur de skattskyldiga äga rätt att anpassa sig. Jag menar också, att det i alla sammanhang bör gälla, att man skall vara mycket försiktig, innan man tar upp diskussioner om mycket allvarliga och viktiga spörsmål utan att säga vad man åsyftar. Det är dock vad bevillningsutskottet i sitt föreliggande betänkande har gjort, när det tagit upp frågan om den fria avskrivningsrätten utan att anföra någon rimlig motivering därför ock icke heller, i varje fall inte på något begripligt sätt, sagt ifrån vart utskottet egentligen vill komma.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;
Nej — 56.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckt motion om revision av bestämmelserna i kommunalskattelagen angående rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 183, angående godkännande av en mellan Sverige och den belgisk-luxemburgiska ekonomiska unionen träffad handelsöverenskommelse;

nr 187, angående social jordbrukskreditgivning m. m.; samt

nr 188, angående stödåtgärder för maskinhållningen inom jordbruket.

Ang. restitution av bensinskatt till fiskare m. fl.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner angående restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 2 av herr *Emil Petersson* och II: 8 av herr *Utbulst* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att bensinskatten skulle borttagas på sådan bensin, som användes vid yrkesmässigt utövande av fiske, eller, om detta av vissa skäl inte läte sig göra, att skatten skulle restitueras direkt till förbrukaren, såsom i Danmark, eller att yrkesfiskare skulle få inköpa avgiftsfri bensin, såsom i Norge;

2) de likalydande motionerna I: 202 av herr *Hällgren* och II: 323 av herrarna *Skoglund* i Umeå och *Jonsson* i Skedsbygd, vari hemställdes, att riksdagen, där est höjning av bensinskatten beslöt, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida utöver nuvarande system för kollektiv restitution till fiskerinäringen av erlagd bensinskatt jämväl återbäring direkt till fiskare av sådan skatt skulle kunna ske, samt att Kungl. Maj:t till 1949 års riksdag måtte framlägga förslag i ärendet;

3) de likalydande motionerna I: 115 av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 218 av herr *Hæggblom* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte dels besluta om restitutionsförfarande för bensin, använd för jordbrukets drift, antingen gällande skatten för bensin i dess helhet eller för föreslagen tilläggsskatt på bensin, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag beträffande formerna för restitutionsförfarandet; samt

4) motionen II: 222 av herr *Nilson* i Spånstad, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att restitution av bensinskattemedel för bensin, som användes inom jordbruket, skulle beviljas enligt samma grunder som nu tillämpades för inom fiskerinäringen använd bensin.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) i anledning av de likalydande mo-

tionerna I: 115 (av herr Hjalmar Nilsson m. fl.) och II: 218 (av herr Hæggbloom m. fl.) samt motionen II: 222 (av herr Nilson i Spånstad)

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning snarast möjligt rörande frågan om rätt till restitution av skatt för bensin, som användes vid jordbrukets drift, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde förandlea,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att — där-est praktiska svårigheter icke skulle hindra genomförandet av restitution av förevarande slag — förordna om restitution av tilläggsskatt å sådan bensin, som förbrukats vid jordbruket till bensindrivna traktorer under tiden den 1 april 1948—31 mars 1949, därvid utskottet förutsatte, att bemyndigandet utnyttjades under beaktande av vad i betänkandet anförts i nu berörda hänseende; samt

2) i anledning av de likalydande motionerna I: 2 (av herr Emil Petersson) och II: 8 (av herr Utbult m. fl.) samt de likalydande motionerna I: 202 (av herr Hällgren) och II: 323 (av herr Skoglund i Umeå och Jonsson i Skedsbygd) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning snarast möjligt rörande frågan om rätt till restitution av skatt för bensin, som användes för yrkesmässigt bedrivet fiske, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde förandlea.

Reservationer utan angiven mening hade anmälts av, utom andra,

1) herrar *Velander, Wehtje, Hagberg* i Malmö och *Olson* i Göteborg; samt

2) herr *Petrén*.

Herr PETERSSON: Herr talman! Som väntat var, har bevillningsutskottet ställt sig förstående till motionerna om restitution av tilläggsskatt å sådan bensin, som förbrukas vid jordbruksdrift

och vid yrkesmässigt bedrivet fiske, och utskottet har alltså föreslagit en utredning i detta syfte.

Beträffande restitution av tilläggsskatt för bensindrivna traktorer i jordbruket har emellertid utskottet föreslagit mera skyndsamma åtgärder, och därom är intet annat än gott att säga. Det synes mig emellertid rättvist, att samma yrkande bort gälla de yrkesfiskare, varom här är fråga. Även fisket tjänar ju folkhushållet på ett utomordentligt sätt, och det torde inte vålla några större svårigheter för den blivande fiskeristyrelsen att tillsammans med fiskarens organisationer ordna frågan om bensinskattens restitution direkt till förbrukaren, inte bara av tilläggsskatten på 27 öre, som skall börja utgå den 1 april, utan även av den nu gällande skatten på 18 öre. Från den 1 april få eljest de fiskare, som ha bensinmotorer i sina farkoster, betala inemot 70 öre per liter för sitt motorbränsle, medan fiskare, som ha brännoljemotorer installerade, betala en fjärdedel av detta pris eller 17 å 18 öre per liter. För den förstnämnda gruppen torde det vara omöjligt att få kompensation för denna merutgift i form av höjda fiskpriser.

Jag tror, att kammaren skall beakta denna synpunkt och även andra omständigheter — jag tänker också på det mödosamma och farofyllda liv som en yrkesfiskare får utstå — och jag föreslår därför, herr talman, att till punkten 2) i utskottets hemställan fogas ett tillägg, motsvarande mom. b) i punkt 1), men att gälla yrkesfiskare. Tillägget skulle lyda: »bemyndiga Kungl. Maj:t att — därest praktiska svårigheter icke skulle hindra genomförandet av restitution av förevarande slag — förordna om restitution direkt till förbrukaren av tilläggsskatt å sådan bensin, som använts vid yrkesmässigt utövande av fiske under tiden den 1 april 1948—31 mars 1949, därvid förutsattes, att bemyndigandet utnyttjas under beaktande av vad i motionerna I: 2 (av herr Emil Petersson) och II: 8 (av herr Utbult m. fl.) anförts i nu berörda hänseende.»

Herr PETRÉN: Herr talman! Utskottet har hemställt om en allmän utredning rörande restitution av bensinskatten för jordbruket. Utskottet har emellertid inte uttalat sig om huruvida restitutionen skall gälla den skärpta bensinskatten eller hela bensinskatten. Det är ju så att bensinskatten går till vägväsendet, vilket icke utnyttjas av jordbrukets bensindrivna maskiner. Min uppfattning är därför att principiellt hela bensinskatten bör restitueras då det gäller maskiner för jordbrukets behov likaväl som när det gäller fisket.

Jag vill också erinra om att denna restitutionsfråga var uppe vid 1939 års riksdag vid en tidpunkt, då bensinskatten var mycket lägre och bensinförbrukningen var mycket mindre. Bevillningsutskottet anförde då såsom motiv mot en restitution, att det vore mycket litet att vinna därpå i förhållande till de besvärligheter som restitutionsförfarandet förde med sig. När man nu är överens om att man vill ta dessa besvärligheter i samband med den skärpta skatten, kan jag inte se att det finns någon anledning, varför man bara skall däri inbegripa en del av bensinskatten.

En annan synpunkt är att det ju finns flera olika slags drivmedel, som kunna användas för jordbrukets maskiner — det finns brännolja och fotogen — och på dem ha vi inte infört motsvarande skatter. Har man då en hög skatt utan restitution på ett sådant bränsle som bensin, så leder detta till att förbrukaren inte väljer det mest driftsekonomiska bränslet, varför man ur landets synpunkt sett på så sätt har förfarit felaktigt — alla dessa bränslen importeras ju.

Eftersom det är förutsett att denna fråga kommer upp vid nästa års riksdag, vill jag inte nu ställa något yrkande, utan skall nöja mig med detta uttalande.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag vill till alla delar instämma i den av den siste ärade talaren framförda synpunkten, att skatterestitutionen, när det gäller bensin som konsumeras i jordbruket, bör omfatta både den ordinarie bensinskatt-

ten och den av riksdagen nyligen beslutade tilläggsskatten.

Sedan är det en annan sak, som jag i anslutning till utskottets betänkande skall tillåta mig att fästa uppmärksamheten vid. Utskottet diskuterar, huruvida det inte skulle vara en framkomlig väg för restitution av bensinskatten till jordbrukets utövare att genomföra denna i samband med den varje år återkommande jordbruksregleringen. Jag har ställt mig skeptisk till detta resonemang och ansett, att det inte finns några som helst förutsättningar därför eller att ens i diskussionen antyda en sådan möjlighet.

Jag skulle tro, att det större antalet jordbruk i detta land inte alls använder sig av motorfordon eller motorredskap. En del jordbruk använda sig av dylika fordon, som dock icke drivas med bensin. Och en tredje grupp jordbruk slutligen använder sig av motorfordon, som drivas med bensin. Hur kan det vara möjligt att med anlitan av något slags kollektiv reglering i det sammanhanget skipa rättvisa?

Jag har, som sagt, haft mycket svårt att förstå, att man över huvud taget skall diskutera en sådan ordning, ty den måste med mitt sätt att se leda till att rättvisa icke kommer att skipas.

För övrigt vill jag säga, att när man här talar om bensin, som användes i jordbrukets drift, så menar jag därmed också, att när detta jordbruk är kombinerat med skogsbruk, så skall restitutionen naturligtvis gälla även den bensin, som förbrukas i skogsbruket utan förslitning av de allmänna vägarna.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det enda som måhända föranleder mig att ta till orda i denna debatt är herr Peterssons yrkande. Han yrkade nämligen att här skulle genomföras också en individuell restitution för yrkesfiskarna, liksom det är föreslaget att en restitution för jordbrukarna skulle genomföras, om icke praktiska svårigheter av större art skulle hindra detta.

Jag vill erinra om att en restitution till jordbrukarna av den nya tilläggs-skatten på bensin närmast är motiverad av att med all sannolikhet några tusental bensinmotorer komma att införas för jordbrukets behov. För att slippa att dessa motorer ombyggs för drift med annat bränsle ville man under utredningens gång i varje fall försöka genomföra en individuell restitution för den förbrukargrupp det gäller. Men beträffande fisket har det inom utskottet upplysts, att en restitution nog kommer att stöta på mycket stora praktiska svårigheter, och därför har utskottet inte ansett sig kunna rekommendera någon individuell restitution för fiskare på samma sätt som när det gäller jordbruket, förrän utredningen har visat dess genomförbarhet.

Därtill kommer att den kollektiva restitution, som nu äger rum för fiskets del, ju praktiskt taget är omöjlig att genomföra i fråga om jordbruket, beroende på att jordbruket endast i viss utsträckning använder bensindrivna traktorer, som det ju här närmast gäller. Uppfattningen bland fiskarna lär också vara något olika. Somliga vilja ha den individuella restitutionen, och andra finna det vara mera lämpligt för yrkesgruppen, att fiskarna erhålla en kollektiv restitution — det lär vara olika på olika trakter. Att under sådana omständigheter och med kännedom om de praktiska svårigheterna rekommendera en omedelbart genomförd individuell restitution, även om denna skulle ske efter Kungl. Maj:ts prövning, har icke utskottet vågat sig på, utan utskottet har förmenat, att frågan om restitution till fisket och fiskets utövare bör väsentligen få bero på resultatet av den allsidiga och förutsättningslösa utredning, som har begärts.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och alltså avslag på herr Peterssons förslag.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Redan när vi här i riksdagen behandlade frågan om höjningen av bensinskatten uttalade jag den förhoppning-

en, att vi skulle kunna lösa frågan om restitution av skatten för de redskap som användes för jordbruksändamål samtidigt med frågan om skattens höjning. Man uttalade då från utskotts-majoritetens sida, att man var lika ivrig att införa restitutionen som att införa skattehöjningen. När jag nu läser detta utskottsutlåtande, tycker jag emellertid att det verkar som om stämningen hade slagit om litet grand åt motsatta sidan. Jag kan inte riktigt förstå, vad utskottet menar, när det på s. 15 skriver: »Restitutionsrätten bör självfallet omfatta endast tilläggs-skatten å sådan bensin som använts vid jordbrukets skötsel i mera inskränkt bemärkelse; till den del traktorer användas för landsvägskörning eller skogstransporter bör restitution ej ifrågakomma.» Jag vet inte, hur utskottet har tänkt sig att man skulle kunna klara detta. Som ni veta importeras nu traktorer som äro bensindrivna. Om då en jordbrukare har en kilometer att köra efter landsväg för att komma till sina olika jordlotter, skulle den bensin som användes för att köra den biten på landsvägen betalas med det högre priset, men han skulle få restitution på den bensin som användes till körningen, när han kommit ut på åkern. Jag kan inte tänka mig, att det finns någon möjlighet att genomföra något sådant.

Jag kan inte heller förstå vad utskottet menar, när det säger att detta inte skall omfatta skogsbruket. Det är väl ändå bekant även för utskottet, att de flesta jordbrukare driva både jordbruk och skogsbruk. Om de då ha bensindrivna traktorer, så skulle de använda en sorts bensin med högre pris när de använda dem för skogskörslor och bensin med lägre pris när de köra i jordbruket. Jag undrar hur utskottet har tänkt sig att man skulle kunna kontrollera en sådan sak. Jag finner det absolut omöjligt.

Utskottet har nu förordat en utredning på den punkten, men det uttalar därvid, att Kungl. Maj:t skulle få vidtaga extra åtgärder tills denna utredning blir klar. Då borde väl en sådan utredning redan vara igångsatt. Denna lag skall ju endast gälla ett år, och då är

det väl redan nu hög tid att denna utredning börjar arbeta, om man skall få någon rättelse på dessa punkter. Det är mig inte bekant om så är förhållandet, men det borde i alla fall ha skett.

Jag kan också till fullo instämma med herr Petersson i Karlskrona, då han påyrkar att fiskarena skola ha samma rätt. Det är väl ingen som vill bestrida, att dessa yrkesutövare utföra en mycket landsgagnelig gärning i folkförsörjningens tjänst, och då är det väl självklart, att man inte bör belasta dem med det högre bensinpriset, eftersom de icke slita vägnarna utan hålla sig på vattnet. Man har ju nämligen från regeringssidan sagt, att denna skatt uteslutande skall användas för vägunderhållet. Jag kan vid sådant förhållande, herr talman, icke finna det rättvist, att fiskarena skola belastas med den högre skatten.

Innan jag slutar skulle jag, herr talman, vilja uttala den förhoppningen, att regeringen omedelbart måtte skrida till aktion, så att denna fråga kan lösas. Lösningen borde ju vara klar till den 1 april, när den nya skatten skall träda i kraft, så att man vet vad man har att rätta sig efter, och skogsbruket bör också komma in under den parollen, att det icke skall belastas med en högre bensinskatt än det har för närvarande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Jag har ju deltagit i behandlingen av detta ärende, och att jag inte antecknat en reservation till utskottets utlåtande, beror inte på att jag inte sökt att komma litet längre än utskottet gjort. Jag kan nämna, att det yrkande herr Petersson ställde försökte jag lansera i utskottet, men vi kommo då till det resultatet, att det var så svårt att genomföra en sådan restitution, att det var omöjligt att sätta in något därom i klämman. Jag har också inom utskottet biträtt de synpunkter som här anförts av herr Petrén och av herr Velander.

Det är ju en mycket svår fråga, och vi diskuterade i utskottet, om det inte var möjligt att redan där komma till

ett mera positivt förslag än enbart om en skrivelse, men man fann detta icke möjligt. Jag måste emellertid liksom herr Elofsson ställa mig frågande, varför inte en sådan utredning förebragts i samband med propositionen nr 5. Den saken hade väl bort beaktas just i det sammanhanget. Nu har inte utskottet kunnat komma längre än till en skrivelse, och jag förmodar att detta kommer att bli riksdagens beslut. Vi måste betänka, att frågan är mycket ömtålig, då vi nu fått en bensinskatt som ju är avsedd för vägväsendets behov men som har fått en sådan höjd, att skattesatsen uppgår till fem gånger varans ursprungliga värde. Det är därför att hoppas, att Kungl. Maj:t skall ta denna fråga under ett snabbt och allvarligt övervägande och försöka komma fram till ett verkligt gott resultat.

Att jag icke antecknat någon reservation, beror på att jag hade den uppfattningen, att det kanske vore lyckligt, att icke utskottet stode allt för splittrat. Det har ju blivit en hel del reservationer i alla fall, men jag hoppas att den saken icke kommer att på något sätt fördröja frågan.

Det har icke ställts något annat säryrkande än herr Peterssons, och jag skall för min del inte heller ställa något yrkande. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att det skall bli en snabb utredning och effektiva åtgärder i denna fråga.

Herr OSVALD: Herr talman! Herr Sjö-dahl sade nyss, att det väsentliga skälet för införandet av skatterestitution på bensin för jordbrukstraktorer skulle vara, att man, om en sådan restitution inte komme till stånd, skulle bli nödsakad att bygga om en del av de traktorer, som nu importeras och som äro avsedda för bensindrifft, för att drivas med andra drivmedel. Det kanske inte är alldeles riktigt. Den egentliga anledningen till att man vill åstadkomma en sådan restitution för jordbrukarnas del är, som utskottet självt redovisat på s. 14, att de genom bensinbeskattningen inflytande skattededlen äro avsedda att bi-

draga till täckandet av kostnaderna för vägväsendet. Det är detta som är det väsentliga skälet och som sedan länge har utgjort grundvalen för krav från jordbrukets sida på att få restitution av skatten. Men det är naturligtvis riktigt, att den nu väntade importen av bensindrivna traktorer, såsom jag i annat sammanhang framhållit i denna kammare, aktualiserat kravet på restitution av skatten.

Om man då utgår från det egentliga skäl, som kan andragas till förmån för en restitution, bör man väl dels kräva, att ett eventuellt restitutionsförfarande skall omfatta hela skatten och att inte den frågan, som utskottet säger, skall lämnas öppen, och dels på samma skäl, nämligen att skattemedlen närmast skulle vara avsedda för bidrag till vägväsendet, kräva restitution av bensinskatten även för fisket. Det har nu framhållits, bland annat från utskottet, att detta skulle stöta på stora praktiska svårigheter. Emellertid skriver ju utskottet självt beträffande restitutionen av bensinskatt till jordbruket, att en individuell restitution redan den 1 april förordas *därest det skulle visa sig praktiskt möjligt att genomföra den*. Då skulle man väl kunna säga också beträffande fisket, att om det skulle visa sig praktiskt möjligt att genomföra en sådan restitution den 1 april, bör detta också komma i fråga. Skulle det i någotdera fallet visa sig vara praktiskt omöjligt, är det ingenting att göra åt saken, men då man satt som villkor att det skall visa sig praktiskt möjligt, kan väl det villkoret också få gälla för fisket, så att fisket eventuellt kan komma i åtnjutande av restitution snarast möjligt.

Nu säger herr Sjödahl bland annat, att en del fiskare hellre vilja ha den kollektiva restitutionen än den individuella. Ja, det beror naturligtvis på att en hel del särskilt av de större båtarna icke drivas med bensin, och deras ägare ha således icke någon som helst nytta av en individuell restitution, utan för dem är det bättre med en kollektiv restitution, som kan användas till vissa gemensamma ändamål.

Jag skulle också vilja särskilt framhåll-

la behovet av en restitution av skatten även för traktorerna i den mån de användas inom skogsbruket. Det är naturligtvis, som det här förut sagts, omöjligt att skilja på hur mycket en traktor användes i jordbrukets och hur mycket den användes i skogsbrukets tjänst, men att man över huvud taget skall försöka skilja ifrån skogsbruket i detta sammanhang, är enligt min mening oriktigt. En mycket betydande del av traktordriften inom skogsbruket äger ju rum på skogsvägar och dylikt, så att även där gäller, att den skatt som uttages kommer att tjäna vägväsendet i allmänhet men icke de skogsvägar som befaras av traktorerna. Jag menar därför, att det är ett riktigt krav, att man även för traktorer inom skogsbruket bör medge restitution av bensinskatten, och även om detta icke har direkt framhållits, tycker jag det är ganska naturligt, att den blivande utredningen får taga upp även den frågan. Utskottet säger att restitution ej bör ifrågakomma beträffande skogstransporter. Om därmed avses körningar i skogsmark, menar jag att detta är ett felaktigt uttalande av utskottet.

Vad beträffar de olika sätt, som kunna komma i fråga för restitutionen, vill jag säga att jag för min del icke kan finna något av de här föreslagna sätten vara riktigt, utan jag vill uttrycka den förhoppningen, att en blivande utredning skall kunna komma fram till andra vägar, på vilka restitution skall kunna lämnas.

Herr talman! Mycket av vad jag här sagt är ju egentligen önskemål i fråga om den blivande utredningen, men då det gäller fisket vill jag för min del instämma i det yrkande som här tidigare framställts av herr Petersson.

Herr PETERSSON: Herr Sjödahl hade betänkligheter mot det tillägg, jag föreslagit, även om de icke voro så starka. Det uttalande, som jag önskar få med i utskottets betänkande, innebär, att man lämnar Kungl. Maj:ts bemyndigande att ordna som förhållandena medgiva, och är inte formulerat som direktiv utan motsvarar tillägget under punkt

1. Redan i det allmänna talesättet sammanställer man ju jordbruk och fiske, och jag tycker, att man härvidlag icke skall skilja på dessa två yrkesgrupper utan låta dem få ungefär samma chans. Om man kan ordna saken för den ena gruppen, bör det gå även för den andra.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! När herr Osvald lyfte pekpinnen mot mig, var han missnöjd med att jag icke anfört det väsentligaste motivet för restitution till jordbruket, nämligen att det var vägväsendet som skulle få hjälp av bensinskatterna, och eftersom jordbrukarnas fordon inte gingo på vägarna och ännu mindre fiskarens, borde skatten restitueras. Ja, herr Osvald, det är så bekanta politiska sanningar, så självklara ting, att man tycker att man inte skall besvära kammaren med att säga dem, men hade jag tänkt litet närmare på att herr Osvald är relativt ny i denna kammare, kanske jag hade tillåtit mig att säga någonting på den punkten.

Vad som gjorde att jag nämnde de bensindrivna traktorerna som ett motiv, är för det första ett par tre motioner, som mycket starkt ha understrukit denna sak, och vidare är det så, att motivet till att man vill mycket snabbt försöka komma fram till någon provisorisk ordning när det gäller jordbrukets bensin användning, ju hänförde sig till de bensindrivna traktorerna. Man utgick i utskottet från den tanken, att de som nu äro intresserade av dessa traktorer ha räknat med de för närvarande utgående skatterna, men om det då kommer en tilläggsskatt på inte mindre än 27 öre per liter, är detta ett motiv för att man bör restituera den skatten, så att den icke skall förhindra en ekonomisk användning av dessa bensindrivna traktorer. Det är alltså denna lilla provisoriska bestämmelse om omedelbar restitution, innan utredningen för övrigt lett till något resultat, som är motiverad av tanken på de bensindrivna traktorerna.

Beräffande fisket är det väl ändå litet annorlunda. Inom jordbruket är det ju endast fråga om ett relativt begränsat

antal fall, särskilt som det endast är för traktorerna som man tänker sig denna restitution, medan det däremot skulle bli fråga om ett betydande antal, om man skulle gå in på de båtar och fartyg som användas inom fisket och som drivas med bensin. Att på det området genomföra en individuell restitution lär vara förenat med mycket stora svårigheter. Jag tror att de, som nu tala för att man omedelbart skulle besluta om individuell restitution för fiskebåtar, vilja lägga på vederbörande myndigheter en arbetsuppgift, som dessa myndigheter säkerligen icke kunna klara. Jag vet att de äro mycket betänksamma redan för det förslag som vi här kommit med om restitution i viss utsträckning för jordbruket, men skulle det ytterligare gälla fisket, skulle det säkerligen inte gå i lås.

Till slut bara en sak till. Här har man riksdag efter riksdag haft motioner i dessa frågor om både jordbruk och fiske, och de ha undan för undan avslagits. Myndigheterna ha avstyrkt och sagt att det var ingenting att göra, och motionerna ha aldrig lett till något resultat. Det är med mycket stor betänksamhet som utskottet gått in på att över huvud taget begära utredning, och jag tror att det skulle vara värdefullt och lämpligt, om man ifrån kammarens sida värdesatte detta försök att få genomförd en restitution i både det ena och det andra avseendet. Men förutsättningen för detta är givetvis en mycket allsidig och mycket förutsättningslös undersökning, såväl när det gäller fisket som när det gäller jordbruket. Jag undrar om inte detta önskemål att om möjligt få genomförd en mera allmän restitution till både jordbruk och fiske har kommit så pass långt framåt, att man ifrån riksdagens sida borde kunna nöja sig med detta första steg.

Herr OSVALD: Herr talman! Då herr Sjödahl sökte förklara mitt tidigare yttrande med att jag skulle vara så ny i denna kammare, vill jag påpeka, att då jag säger att skattemedlen äro avsedda till täckande av kostnader för vägväsen-

det, har jag endast understrukt ett uttalande som gjorts av utskottet och som herr Sjödahl själv har varit med om att formulera.

Herr SJÖDAHL: Jag ber, herr talman, så mycket om ursäkt för att jag begär ordet igen, men herr Osvald fattade inte mitt resonemang, så att kammarens olust inför en förlängd debatt borde snarare riktas åt det hållet. Jag påpekade ju bara, att detta förhållande, att bensinskatten går ut för att understödja vägväsendet, var så allmänt bekant här i kammaren, att jag inte fann någon anledning att ytterligare framföra det, men jag sade tillika, att jag förstod på herr Osvalds anförande, att man åtminstone för hans del borde ha kommit med denna för oss alla uppenbara och bekanta sanning.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Petersson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att punkten 2 avfattades sålunda:

»i anledning av de likalydande motionerna I: 2 (av herr Emil Petersson) och II: 8 (av herr Utbult m. fl.) samt de likalydande motionerna I: 202 (av herr Hällgren) och II: 323 (av herrar Skoglund i Umeå och Jonsson i Skedsbygd)

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning snarast möjligt rörande frågan om rätt till restitution av skatt för bensin, som användes för yrkesmässigt bedrivet fiske, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att — därest praktiska svårigheter icke skulle hindra genomförandet av restitution av förevarande slag — förordna om restitution direkt till förbrukaren av tilläggs-skatt å sådan bensin, som använts vid yrkesmässigt utövande av fiske under tiden den 1 april 1948—31 mars 1949, därvid förutsättes, att bemyndigandet utnyttjas under beaktande av vad i mo-

tionerna I: 2 av herr Emil Petersson och II: 8 av herr Utbult m. fl. anförts i nu berörda hänseenden.»

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som under överläggningen påyrkats av herr Petersson.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Petersson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 48.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar för en stund över-togs av herr förste vice talmannen.

Om restitution av automobilskatt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner om restitution till veder-

börande fordonsägare av för mycket inbetald automobilskatt.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I: 225 av herr *Mannerskantz* och II: 296 av herr *Birke* m. fl., hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte antaga bestämmelser av innebörd, att för mycket inbetald automobilskatt i förhållande till den tillåtna effektiva körtiden skulle restitueras till vederbörande fordonsägare.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 225 (av herr *Mannerskantz*) och II: 296 (av herr *Birke* m. fl.) om restitution till vederbörande fordonsägare av för mycket inbetald automobilskatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Då bevillningsutskottet begraver denna min motion kan jag icke låta det ske under tystnad, ty hela ämnet, alltså frågan om detta förbud mot körning på lördags- och helgdagskvällar samt söndagar, är ett ganska känsligt kapitel.

Utskottet har tre argumenteringar mot en restitution enligt motionen av fordonsskatten, i den mån den belöper sig på minskningen i bilarnas användning. Den första motiveringen är att man vid tidigare tillfällen, t. ex. vid bensinransoneringen 1939, icke framförde något krav på återbetalning. Jag vill därtill säga, att även om det inte framfördes sådana krav då, så äro ju de principiella skälen för en motsvarande restitution nu inte därmed undanröjda. Den gången låg det annorlunda till, begränsningen träffade på ett annat sätt, man kunde köra, man kunde skaffa sig gengas. Men man kan inte nu skaffa sig gengas, som man sätter på bilen på lördagskvällarna och tar bort på måndagsmorgnarna. Över huvud taget är det förbud, som nu har kommit, av en mera uppseendeväckande och orättvis art än vad en bensinransonering kan anses vara.

Nästa skäl, som bevillningsutskottet kommer med, tycker jag är mycket un-

derligt. Utskottet säger, att den, som tycker, att han inte får köra tillräckligt med sin bil på grund av detta körningsförbud, kan avregistrera bilen, så slipper han skatt. Det skulle innebära, att han inte kunde köra de andra dagarna i veckan heller. Det är väl att vara litet för hård i behandlingen av bilägarna. Den möjligheten står väl inte i realiteten till buds. Därför tycker jag, att det nästan är ett hån att åberopa det som ett skäl.

Sedan kommer man med det, som väl skall vara det mest dräpande, förmodar jag. Man hänvisar till att denna bestämmelse har kommit till med stöd av allmänna förfogandelagen, och enär ersättningskyldighet inte kan inträda på grundval av den, så anser man, att det inte kan vara lämpligt att ge restitution i det ifrågavarande fallet. Jag tycker för min del, att varje utskott bör syssla med det område, där det åtminstone kan antas ha förutsättningar att veta någonting. Här har bevillningsutskottet gett sig in på konstitutionsutskottets område, och det har gjort, att utskottet har trampat fel. Det är nämligen på det sättet, att det här förbudet inte är tillkommet med stöd av allmänna förfogandelagen, och jag vill säga, att det inte är tillkommet med stöd av någon lag alls. Jag är av den uppfattningen, att regeringen har förfarit på ett egenmäktigt sätt, som den inte har rättighet till. Man har hängt upp förbudet på kungörelsen av den 15 november 1945 angående reglering av handeln med och användningen av bilgummi och där satt till en 11 §. Man har således ökat ut den förordningen, och man har inte i kungörelsen, nr 804 av den 15 november 1945, alls hänvisat till förfogandelagen, utan man säger bara, att Kungl. Maj:t har funnit för gott förordna detta. Om man nu menar, att denna kungörelse angående reglering av handeln med bilgummi skulle vara tillkommen på förfogandelagens grund, så är det inte heller riktigt. Jag har också den här. I denna kungörelse angående reglering av handeln med och användningen av bilgummi står bara, att Kungl. Maj:t har funnit för gott förordna som följer. Där hänvisas inte till någon för-

fogandelag eller någon annan lag eller något riksdagsbeslut. I 1 § säger man: »För vinnande av erforderlig hushållning med bilgummi skola från och med den 25 november 1945 handeln med bilgummi och användningen därav vara underkastade reglering på sätt i denna kungörelse stadgas.» Detta har man hängt upp söndagsförbudet på. Regeringen kan ju inte ha gjort riktigt här, och jag får säga, herr talman, att det är delvis som en protest emot det sätt, på vilket regeringen här har handlat, som jag har väckt min motion.

Inledningen till förordningen är väl typisk just för sådana förordningar, som Kungl. Maj:t utfärdar, inte med stöd i någon som helst lag utan med stöd av Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet. Men jag för min del vill bestrida, att det är möjligt att rymma in detta däri, inte minst därför, herr talman, att detta förbud är så godtyckligt och drabbar så orättvist. Det är särskilt landsbygden med dess exceptionella förhållanden och stora avstånd, som blir lidande på detta, och de besvärligheter, som det många gånger har åstadkommit, äro inte små, bland annat när det gäller kyrkskjutsar och dylikt. Det är väl tveksamt, om det på landsbygden medför någon vidare besparing. Trafikbilarna ha fått mångdubbelt mer körning på lördagskvällar och söndagar, och det är det mest påtagliga härutinnan. Dessa bilar dra i regel mer bensin än de ofta små bilar, som lantbrukare eller andra personer på landsbygden ha.

Nu skall emellertid, herr talman, detta uttryck för despotism, eller vad jag skall kalla det för, upphöra efter att ha varit i kraft ungefär ett halvt år. Då kan det ju hända, att det skulle vara en för stor apparat att för den begränsade tid, som det gäller, hålla på det krav, som framförts i motionen. Men rent principiellt minskas ju inte kravets riktighet genom att man nu kan skåda slutet på denna bestämmelse.

De tekniska besvärligheterna, vilka utskottet icke berört, har jag rätt mycken respekt för, och jag vill därför, herr talman, nu inte fullfölja motionen med ett yrkande här i kammaren, vilket jag

för min del annars skulle ha gjort, om man inte hade sett slutet på det tillstånd, som nu råder. Men jag har velat påtala, att Kungl. Maj:t har gått över sin befogenhet och det på ett olyckligt, hänsynslöst och orättvist sätt, och att Kungl. Maj:t bör avhålla sig från sådana saker i fortsättningen.

Jag skall inte nu ställa något yrkande, men jag tycker, att bevillningsutskottet är värt att klandra för det osakkunniga sätt, på vilket dess utlåtande har blivit skrivet.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Herr Mannerskantz gjorde anmärkning mot att bevillningsutskottet hade skrivit, att förbudet mot söndagskörning genomfördes med stöd av allmänna förfogandelagen. Den upplysningen lämnades oss i utskottet, och därför står det här. Är upplysningen oriktig, beklagar jag det. Men jag misstänker nästan, att den är riktig.

Om vad herr Mannerskantz för övrigt hade att anföra skall jag inte yttra mig här, då herr Mannerskantz inte kom med något yrkande, men jag vill bara påpeka, att utmätande av skatt efter den tillåtna effektiva körtiden tyckte vi var ett stycke nytt Krängel-Sverige, som vi inte ville begåva vårt land med. Jag är mycket ledsen för att vi inte kunde bifalla en motion av herr Mannerskantz, i vilken han vill öka krängligheten i de administrativa bestämmelserna.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag vill bekänna, att jag har ansett, att de motioner, som här behandlas, ha varit i och för sig motiverade. Det resonemang, herr Mannerskantz här förde, anser jag ock vara i princip riktigt. Det rör sig dock om ett spørsmål av ganska blygsam storleksordning. För min del har jag emellertid inom utskottet först gått på den linjen, att det spørsmål, som motionerna aktualisera, skulle kopplas in i den utredning, som bevillningsutskottet förordat enligt sitt betänkande nr 23, vilket nyss av kammaren behandlats. När detta inte lyckades, yrkade jag

bifall till motionerna, ett yrkande som icke heller vann stöd inom utskottet. Med hänsyn till frågans, såsom jag redan antytt, blygsamma storleksordning har jag inte velat fullfölja min ståndpunkt genom avgivande av någon reservation. Jag avser inte heller att nu gå på någon annan linje än bifall till utskottets hemställan.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få understryka, att det inte kan vara något tvivel om att herr Mannerskantz har rätt i vad han har sagt om denna lagstiftnings förhållande till förfogandelagen. Vi leta förgäves i förfogandelagen efter någon regel, som skulle kunna ge stöd för ett Kungl. Maj:ts ingripande av detta slag. Det har under hela kristidslagstiftningens tid också stått fullkomligt klart, att vi ha haft två sorter av ingripanden. Dels har det varit sådana — framför allt beslag — som skett enligt förfogandelagen, dels har det varit vad man med ett sammanfattande namn har kallat för handelsregleringar. Dessa författningar har man alltid känt igen på att de ha inletts med en sådan fras, som herr Mannerskantz citerade: »För åstadkommande av erforderlig hushållning» etc. förordnar Kungl. Maj:t det och det. Redan vid den första bensinregleringen i oktober 1939 stod jag upp här i kammaren och frågade dåvarande handelsministern med vad rätt detta kunde göras. Det var ju inte med stöd i förfogandelagen. Då svarades det (och det bekräftar vad jag nu säger): Nej, sådant här sker inte med stöd av förfogandelagen, utan det är Konungens ekonomiska lagstiftning, som kommer till användning. Detta har sitt stora intresse och sin stora betydelse, därför att så länge man håller sig inom förfogandelagens ram, är vederbörande, som drabbas av ett ingrepp, praktiskt taget alltid tryggad på det sättet, att han har rätt till ersättning. Det är inte bara så, att det är vid vissa ingripanden av förfogandelagen man får ersättning, utan principiellt gäller det alltid. Till och med den, som har fått en vara under

beslag, har möjlighet att hembjuda den åt staten och alltså få den inlöst. Över hela fältet har man där ersättnings princip fastslagen.

Det kan ju sägas, att denna fråga nu har mindre intresse, därför att, som det har betonats, det hela har förlorat sin aktualitet, men jag tycker det är ganska angeläget för kammaren att göra klart för sig, att här försiggår fortfarande en omfattande lagstiftning, som djupt ingriper i medborgarens rätt och som Kungl. Maj:t på grunder, som jag inte här skall gå in på, anser sig befogad att utfärda på egen hand. Och denna lagstiftning står främmande för all form av ersättning. Vi skola ha klart för oss, att detta inte är någonting, som kommer att försvinna den dag den av krisförhållandena betingade förfogandelagen upphör att gälla, utan det är en makt och myndighet, som Kungl. Maj:t gör anspråk på för framtiden, för hur lång tid lämnar jag därhän.

Herr SJÖDAHL: Med anledning av den vändning, som diskussionen har tagit, vill jag, herr talman, bara meddela, att enligt de upplysningar, som jag under debattens gång har fått, har söndagskörningsförbudet utfärdats med stöd av den författning, som herr Mannerskantz nämnde, men denna författning är i sin tur utfärdad med stöd av den allmänna förfogandelagen. Detta har upplysts mig av den föredragande i ärendet.

Herr MANNERSKANTZ: Den författning, som herr Sjödahl åberopar, är icke utfärdad med stöd av förfogandelagen eller någon annan lag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 52 § 2 mom. kommunalskattelagen m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. skatteavdragen för representation.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckt motion angående skatteavdragen för representation.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, I: 92, av herr *Einar Eriksson*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande frågan om generell skatt på representation samt förslag till bestämmelser om maximering av avdrag för dagtraktamenten.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 92 av herr *Einar Eriksson* angående skatteavdrag för representation icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Einar Eriksson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **ERIKSSON, EINAR**: Herr talman! Jag har tillåtit mig att motionera i förevarande ärende, men jag har fått finna mig i många andra människors öde, att inte vinna utskottets gillande, och jag gör mig självfallet heller ingen optimistisk föreställning om att kunna få kammaren att besluta i någon annan riktning än vad utskottet föreslår. Därför kommer jag ej heller att ställa något annat yrkande än utskottet.

Emellertid anser jag mig dock inte kunna underlåta att här i kammaren liksom tidigare vid ärendets behandling i bevillningsutskottets andra avdelning uttrycka en förvåning över att man ändå inte ansett, att denna fråga har varit av ett sådant värde, att den kunde ha bringats under en utredning. Det finns väl knappast någon, som har kunnat undgå att lägga märke till och förarga sig över de ganska stora möjligheter, som nuvarande avdragsbestämmelser medge olika rörelseidkare att både bokförings- och skattemässigt begränsa sina vinster rätt väsentligt genom stora avdrag för representationskostnader. Det

är utan tvivel mycket stora belopp, som på det sättet undandras beskattning, och i varje fall tror jag det är tillräckligt stora belopp för att man ur både moraliska och även samhällsekonomiska synpunkter skulle anse det vara berättigat att närmare titta på frågan.

Personligen hyser jag principiellt den uppfattningen, i motsats till vad utskottet här framhåller, att företagsrepresentationen, som florerar, inte skulle behöva vara en avdragsgill kostnad. Jag medger visserligen, att det finns en legitim representationsskyldighet, men att denna ovillkorligen skall vara en avdragsgill omkostnad kan väl ändå vara omtvistat. Det är inte utan, att man, när man i ett statsfinansiellt läge tvingas att lägga skatt på sockerdricka, tycker det är något försmädligt att genom de nuvarande skatteavdragsbestämmelserna medge, att de stora belopp, som gå till ätande och drickande, få undandras beskattning.

Jag har tillåtit mig att i min motion förorda den totala restriktionens väg i fråga om avdragsrätten för representationskostnaderna, och jag tror, att man därigenom skulle vinna en betydande lättnad för skattemyndigheterna, som med nuvarande bestämmelser ha det ganska svårt och i varje fall få offra mycken tid och pengar vid sin prövning av skäligheten av gjorda representationsavdrag. Samtidigt skulle man alldeles säkert också åstadkomma en ganska stark begränsning av representationen.

Motionens syfte har således varit att försöka stävja det missbruk, som i anmärkningsvärt hög grad florerar på ifrågavarande område. Det dricks och äts för mycket stora belopp här i landet, som sedan gå som avdragsgill omkostnad på företaget. Skulle detta kunna begränsas, är jag fullt medveten om att det skulle innebära en icke oväsentlig ökning av intäkterna till statskassan och samtidigt också i hög grad bidra till folkhälsans höjande här i landet. Synnerligen många dåliga magar bero alldeles säkert på den rätt stora representation, som företagen med hänsyn till det ökade skattetrycket anse sig kunna underkasta sig.

Herr talman! Jag har intet annat yr-

kande än bevillningsutskottet, men jag uttrycker i varje fall den förhoppningen, att man inom finansdepartementet skall anse sig vara oförhindrad att nu ta upp detta spörsmål till prövning, trots att skrivelse från riksdagen nu uteblir.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för byggnadsmaterialier m. m. för anläggning av en regleringsdamm i Neaälven m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av förslag angående reglering av arvodena till de hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemännen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 14, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Malmö Jenny Sofia Karlsson.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Lagförslag om sambruksföreningar m. m.

Föredrogos ånyo sammansatta första lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 januari 1948 dagtecknad proposition, nr 58, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om sambruksföreningar;

2) lag om ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag;

3) lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom;

4) lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 21 december 1945 (nr 805) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet;

5) lag om ändrad lydelse av 1 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117); samt

6) lag om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

I anledning av förevarande proposition hade inom riksdagen väckts två likalydande motioner, nr 246 i första kammaren av herr *Isaksson* m. fl. och nr 398 i andra kammaren av herr *Östlund* m. fl. I motionerna hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen måtte taga hänsyn till vissa i motionerna anförda synpunkter.

Propositionen och motionerna hade hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet. Enligt överenskomelse mellan första lagutskottet och jordbruksutskottet hade propositionen jämte i anledning av densamma väckta motioner hänskjutits till behandling av sammansatt första lag- och jordbruksutskott.

Med förmälan, att utskottet komme att framdeles avgiva särskilt utlåtande beträffande det under 4) upptagna förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 § lagen den 21 december 1945 (nr 805) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslagen till lag om sambruksföreningar och till lag om ändrad lydelse av 1 § bokföringslagen den

31 maj 1929 (nr 117) — måtte för sin del antaga under punkten införda förslag till

1) lag om sambruksföreningar;
2) lag om ändrad lydelse av 1 § bokföringslagen den 31 maj 1929 (nr 117);

B) att riksdagen måtte för sin del antaga genom propositionen framlagda förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag;

2) lag om ändrad lydelse av 11 § lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom;

3) lag om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

C) att motionerna I: 246 och II: 398, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A och B, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Lodenius, Ekströmer, Werner* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **EKSTRÖMER**: Herr talman! Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation. Det innebär inte, att jag inte godkänner det lagförslag, som framlagts och som jag, i synnerhet sedan vi inom utskottet hjälpts åt för att få litet behövliga ändringar, finner fullt ändamålsenligt och väl värt att antagas. Min reservation har jag avgivit egentligen för att komma i tillfälle att här i kammaren framföra några synpunkter i överensstämmelse med vissa tvivel, som jag har uttalat i utskottet beträffande huruvida hela detta sambruksinstitut verkligen kan passa för svenska förhållanden. Härom säger utskottet i motiveringen, att det är »föga fruktbart att till närmare granskning upptaga alla de förutsägelser och antaganden, vartill lagförslaget givit anledning». Jag är inte alldeles säker på att detta är riktigt, ty vad som säges i riksdagen skall väl ändå

ha någon betydelse, och jag tror, att det inte alls skadar, att betänkligheterna framföras här. Man kan då åtminstone hoppas, att vederbörande myndigheter gå försiktigt fram och ej stimulera till det nya institutets användning i större skala, förrän en fullt säker erfarenhet givit vid handen, att detsamma verkligen passar för svenska förhållanden och för svenskt kynne och sålunda har en verklig mission att fylla. Om resultatet efter tillräckligt lång prövotid visa sig gynnsamma, må man på allvar fortsätta, men om det visar sig, att de nystartade föreningarna efter en kortare eller längre tid gå sönder, är det förvisso lyckligt att så få människor som möjligt råka i olycka. Och att med konstlade medel hålla ett vacklande företag vid liv anser jag förkastligt.

Jag kan säga, att jag för min del, som själv ivrigt arbetat i jordbrukets föreringsrörelse i det län jag representerar, inte alls är negativt inställd till tanken på dessa sambruksföreningar. Jag talade och röstade på sin tid för den gemensamhetsladugård, som kom till stånd, och jag skulle gärna önska, att de försök, som komma att göras med fullständigt sambruk, skola ge positivt resultat, ty de kunna, om allt går väl, bli till god hjälp vid vårt jordbruks rationalisering. Men hur det är kan jag som gammal lantman ej komma ifrån, att många stötestenar kunna komma i vägen.

Jag kan ta några exempel. Jag undrar, om det inte kan bli ganska svårt för medlemmarna i en sambruksförening att vidmakthålla den enighet och sammanhållning, som är oundgängligen nödvändig för ett gott resultat. I början, när kanske entusiasmen för det nya företaget är levande, går det nog bra, men när den gråa vardagen kommer med alla dess irritationsmoment vid arbetsfördelning och allt dylikt, blir det kanske svårare, och om detta gäller för männen, så blir det måhända ännu svårare för hustrurna att komma om sams. Jag undrar, om inte en sambruksförening kan giva missunnsamhet och avundsjuka en ganska riklig näring.

En annan sak. Om rationaliseringen fortgår i normal ordning, måste jordbru-

ket mer och mer mekaniseras och den manuella arbetskraften alltså minskas. Men då kan lätt uppkomma den situationen, att icke alla medlemmarna i föreningen kunna få full sysselsättning. Om det från början är t. ex. tio medlemmar i en sambruksförening, kanske det bara behövs sju, sedan man skaffat tillräckligt antal maskiner — det är i ett modernt jordbruk helt enkelt nödvändigt, att man minskar antalet arbetare, om man skall följa med sin tid. Då frågar man sig, vad de tre bortrationaliserade skola taga sig till. De bli kanske hänvisade till att söka arbete på annan plats, men då ha de ju intet intresse att vara kvar i föreningen. Därvid uppstår ett nytt problem. Det är kanske lätt att komma in i en sådan här förening, men jag undrar, om det inte trots allt kan bli rätt kinkigt att helskinnad komma ur föreningen.

Jag skall framföra ännu en sak. I ett större lantbruk behövs säkerligen en driftledare med högre utbildning i jordbruksfrågor än vad i regel en småbrukare eller jordbruksarbetare besitter. Då lär det väl bli så, att föreningen måste engagera en sådan driftledare utifrån, vad man kallar en lantbruksinspektör. Men denne synes mig kunna få en ganska svår ställning, då han skall ha befäl över en arbetsstyrka, bestående av gårdens innehavare, som förvisso många gånger komma att få svårt att utan vidare lyda order från en av dem anställd befattningshavare.

Ja, detta var bara några exempel på de farhågor som man kan framställa, när man såsom erfaren lantman verkligen tänker igenom denna fråga. Jag tror inte, att man kan undvika ideliga irritationsmoment, det ligger i sakens natur. Det kan naturligtvis hända, att dessa farhågor äro överdrivna, men jag tycker ändå, att riskerna ligga så i öppen dag, att man inte får undervärdera dem, och att det är allt skäl att varna för överdrivna förhoppningar. Därför vill jag ännu en gång framhålla nödvändigheten av försiktighet. Vi böra försöka med några få sambruksföreningar av olika typer i skilda delar av landet. Men sedan må vi ta det lugnt och

låta dessa under lämplig uppsikt och med goda råd driva sin verksamhet så lång tid att man har en säker erfarenhet att bygga på, innan man går vidare.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Bakom detta utskottsutlåtande står praktiskt taget ett enigt utskott. I princip ha vi varit eniga därom, att det förslag som jordbruksministern här har lagt fram säkerligen skulle kunna få en stor uppgift att fylla. Vi ha ju också enhälligt konstaterat, att departementschefen härmed har öppnat en dörr och berett möjligheter för dem ute på landsbygden, som inte ha det alltför väl beställt och som tro sig med stöd av denna lag vilja och kunna skapa sig en bättre ställning i samhället. För egen del hälsar jag förslaget med mycket stor tillfredsställelse, men jag är, herr talman, inte så optimistisk, att jag tror, att det i och med förslagets antagande skall växa upp sambruksföreningar som svampar ur jorden. Det tar nog sin tid, det skall mogna till, folket skall få tid att sätta sig in i vad detta innebär. Men det väsentliga är att möjligheter här ha öppnats och att statsmakterna äro beredda att ge föreningarna det stöd som de eventuellt kunna behöva.

Jag blev litet förvånad över herr Ekströmers svartmålning här i dag. Den kom inte till synes på samma sätt vid utskottsbehandlingen. Saken har väl mognat till för honom senare, men jag drar den slutsatsen, att vad han sade i varje fall inte var alltför allvarligt menat. Det är alldeles klart, att här kunna uppstå hinder och motsättningar, när man skall starta sambruksföreningar. Jag syftar då på sammanslagningen av brukningsdelar. Det är en hel del småbrukare, tänker man sig, som äro trötta på de former under vilka de arbeta, och de ha det i många, många fall ekonomiskt ganska dåligt ställt. Om de då komma överens om att gemensamt bruka sina ägor, kan det uppstå sådana fall

som herr Ekströmer här talade om: det finnes mer arbetskraft än vad ett rationellt skött jordbruk behöver. Men jag går liksom utskottet i sin helhet ut ifrån att människorna själva äro på det klara med detta i god tid och försöka att ordna på allra bästa sätt. Om så inte är fallet, är det ju knappast lönt att de starta en sambruksförening.

Det uttalades också farhågor för att sambruksföreningarna skulle på något sätt gynnas framför den enskilde, men det är ogrundade farhågor. I propositionen har uttryckligen sagts ifrån — och lika uttryckligt i utskottsutlåtandet — att det inte får gå till så. Men det är klart, att när människorna eventuellt skola komma överens om att starta en sambruksförening, då behöva de alla råd och upplysningar som kunna stå dem till buds, och dessa råd och upplysningar kunna inte få tagas såsom någon som helst påtryckning. Råd och påtryckningar äro ju väsentligt skilda saker. Alla äro vi ense om att råd behövas.

Herr Ekströmer var också inne på att en driftledare skall utses, om tio mindre jordbruk sammanslutas. Jag tror inte, att det blir så farligt därmed. Människorna på landsbygden äro inte helt främmande för organisation. De äro numera väl införstådda med vad en organisation betyder, och de begripa mycket väl vad en god ledning spelar för roll. Jag tror säkerligen, att dessa människor kunna enas om att se ut den inom sin krets, som bäst kan vara skickad att ta hand om ledningen.

Jag skulle också vilja påpeka en annan sak. I lagförslaget talas om straffbestämmelser, det kan till och med bli frihetsstraff. Inom utskottet tyckte man att det var litet hårt, att man skulle införa frihetsstraff, och man betecknade det på sina håll som ett slags skräck. För min del tror jag inte att det behöver betraktas som en skräck, utan snarare som ett starkt stöd för föreningarna. Vi skola inte tro, att våra domstolar utan vidare döma till frihetsstraff. Här för fordras, att det är klart utrett och bestyrkt, att brottet varit planlagt i god tid och väl förberett. Om det skulle visa sig, att dylika fall kunna uppstå, ifrå-

gasätter jag, om inte den som begått ett sådant brott har gjort sig förtjänt av ett frihetsstraff.

Vad sedan gäller det fallet, att en del lantarbetare skulle ena sig om att på ett eller annat sätt överta en större gård och bruka den gemensamt, så är intet ont att säga därom. Tvärtom tycker jag, att det vore mycket bra. Då kanske det kan vara nödvändigt, att de få en skolutbildad ledare, men jag är inte så säker på att det skulle behövas ens i det här fallet. Jag kan peka på exempel. Jag skall inte nämna något namn, men jag vet, att vid en större gård, där man tidigare haft inspektor, bokhållare och ladufogde eller rättare, har man nu rationaliserat, så att man icke har vare sig inspektor eller bokhållare. Man har bara en enda arbetsledare — en arbetande rättare — och honom har man utvalt bland gårdens lantarbetare. Jag tycker, att detta är ett bra exempel. Det visar, att det går att inom de breda lagren söka ut personer med praktisk lagging och kunnighet, som kunna bli arbetsledare, trots att de inte ha den teoretiska utbildning, som man på sina håll anser vara nödvändig.

Herr talman! Jag har velat säga dessa ord med anledning av utskottsutlåtandet. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr talman åter infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr OSVALD: Herr talman! Det är naturligtvis inte svårt att uttala tvivel i olika avseenden på sambruksföreningarnas möjligheter att bli en lämplig form för jordbruk i vårt land, och man kan också, om man har en annan principieell uppfattning, uttala förhoppningar om att sambruksföreningarna skola kunna bli av värde. För min del menar jag, att det är tämligen ofruktbart att diskutera, huruvida sambruksföreningarna komma att få en större eller mindre omfattning, vilka svårigheter som komma att yppa sig för dem o. s. v. Jag menar, att man inte har någon anledning att vid denna frågas behandling rada upp svårigheter

och så att säga stapla upp dem i vägen för sambruksföreningarna. Jag menar heller inte, att det finns någon anledning att söka begränsa verksamheten, för den händelse det skulle visa sig, att formen med sambruksföreningar kan komma att omfattas med intresse av ett tämligen stort antal jordbrukare. Allt detta anser jag vara saker och ting, som vi böra överlåta helt åt den kommande utvecklingen. Självklart är, att vissa svårigheter komma att visa sig, då det gäller en sådan ny företagsform som denna, och då bör det givetvis vara angeläget, att man söker övervinna svårigheterna på bästa möjliga sätt. För min del tror jag, att sambruksföreningarna kunna komma att utgöra ett värdefullt led i den rationalisering av det svenska jordbruket, som vi ju alla hoppas på och som onekligen är förestående.

Jag skulle emellertid här gärna vilja fästa uppmärksamheten på en sak, som utskottet bl. a. har framhållit. På s. 13 säger utskottet: »Frågan om vid sammanläggning av flera småbruk de tidigare jordägarna skola ha möjlighet få avstycka tomt med mangårdsbyggnad som särskild fastighet att kvarstanna i enskild ägo har i propositionen lämnats öppen.» Jag förstår mycket väl — och det var också utskottets uppfattning — att det på sakens nuvarande ståndpunkt inte gärna är möjligt att utstaka några bestämda riktlinjer för hur denna fråga skall lösas. Utskottet säger emellertid i anslutning därtill, att »i den mån sådana avstyckningar tillåtas, vilket stundom torde bli nödvändigt för att en sambruksförening över huvud skall kunna bildas, kunna så småningom uppkomma allvarliga svårigheter». Jag har för min del inte haft någon anledning att opponera emot detta utskottets uttalande, ty vissa svårigheter kunna otvivelaktigt tänkas uppkomma av denna anledning, men jag skulle här gärna vilja framhålla, att just denna möjlighet som utskottet pekar på i vissa fall också kan utgöra en förutsättning för att sambruksföreningar över huvud taget skola kunna bildas. Jag tror, att i många fall, där ägofördelningen inom ett byalag är mycket förvirrad, kan just möjligheten för de

nuvarande innehavarna att få avstycka sina tomter och bo kvar, t. ex. i en by, vara en viktig och värdefull förutsättning för att en sambruksförening skall kunna komma till stånd. Även om, såsom utskottet här framhåller, svårigheter i vissa fall kunna komma att visa sig, kan därför enligt min mening denna möjlighet i andra fall vara av värde för själva tankens realiserande.

Jag skulle för min del vilja ge uttryck åt den förhoppningen, att det lagförslag som här framlagts skall komma att så småningom bli av värde för det svenska jordbruket och att det skall komma att spela en viktig roll i dess utveckling i framtiden. Det är därför som jag för min del anslutit mig till det av utskottet gjorda uttalandet.

Herr LODENIUS: Herr talman! Det är alldeles riktigt, såsom herr Alfred Andersson har sagt tidigare, att utskottet har varit enigt när det gällt att tillstyrka denna lag. Den blanka reservation, som fogats till utskottsutlåtandet och till vilken även jag har anslutit mig, hänför sig alltså inte till själva lagförslaget som sådant, utan det är kanske mera vissa uttryck i utskottets motivering, som man inte reservationslöst har velat ansluta sig till.

Det är också riktigt, såsom här har påpekats, att det är ganska svårt att nu bedöma, huru detta försök kommer att utfalla. Det har sagts, att det inte tjänar mycket till att nu ta upp vissa saker, som man tror kunna föranleda svårigheter, men det kan väl — såsom jag tror herr Ekströmer anförde — å andra sidan inte skada, att man här åtminstone pekar på vissa saker, som kunna komma att försvåra tillämpningen av detta förslag i praktiken.

Jag hör för min del till dem som inte äro alltför optimistiska, när det gäller möjligheterna att föra ut förslaget i det praktiska livet. Den form av sambruksföreningar, som jag tror har de största förutsättningarna, är den som uppstår, om lantarbetare eller jordbrukarsöner bilda förening för förvärv eller arrendering av större jordbruk. Däremot förmö-

dar jag, att det kommer att stöta på väsentligt större svårigheter, om det blir fråga om att sammanföra mindre jordbruk och deras ägare till en sambruksförening. I detta sammanhang kan jag ju ytterligare understryka vad herr Osvald nyss påpekade, att det är en olöst fråga, hur det skall förfaras med mangårdsbyggnader och tomter tillhörande brukningsdelarna, sedan dessa sammanförts till en sambruksförening. Det har ju utskottet också påpekat, såsom herr Osvald nämnde. Jag skall inte gå in på det närmare nu. Men även de till de mindre brukningsdelarna hörande ekonomihusen, som efter sammanläggningen torde få i varje fall mycket ringa eller kanske intet värde och därför sannolikt måste lösas av föreningen, komma förmodligen att fördyra och försvåra övergången till sambruk.

Utskottet anför bl. a.: »Sambruksföreningarna äro avsedda att öppna möjlighet för lantarbetare och yngre lantbrukarsöner att förvärva och bruka egen jord liksom att anvisa en väg för småbrukare att genom rationaliserad drift höja sin och sin familjs levnadsstandard. Bildandet av sambruksföreningar är ämnat att bli en del medel att sammanslå smärre brukningsdelar till driftsekonomiskt fördelaktiga större enheter. Härigenom kommer den föreslagna lagstiftningen att ingå som en bland andra åtgärder för jordbrukets yttre rationalisering.» Jag för min del betvivlar inte, att detta är avsikten, och jag hoppas, att den anvisade vägen åtminstone i vissa fall skall leda till avsett resultat, men jag tror samtidigt, att det är säkrast att inte ställa alltför stora förhoppningar på att det skall gå att på denna väg rationalisera det svenska jordbruket och göra det ekonomiskt bärkraftigt. Under i övrigt lämpliga förutsättningar kanske det kan gå ganska bra på slättbygderna, men jag tror att det i skogsbygderna blir väsentligt svårare att rationalisera småbruket genom att sammanlägga ett antal brukningsdelar. Akerjordens belägenhet med åkerskiftena ofta långt från varandra och i små enheter hindrar här en rationell stordrift, även om man sammanlägger brukningsdelarna.

Jag skall inte gå in på flera detaljer i förslaget, även om de kunde ha sitt intresse. Om man tar förslaget för vad, såvitt jag förstår, det egentligen är — ett försök att skapa möjligheter för dem som så önska att bilda förening för drivande av jordbruk — har jag för min del ingenting emot att man försöker denna nya form. Men jag har som sagt, herr talman, trots att man kanske kan finna att det — såsom utskottet för övrigt säger — inte är så fruktbart att nu ta upp dessa förutsägelser och antaganden till närmare granskning, velat framföra dessa reflexioner. Jag tror nämligen, att det är säkrast att inte ställa allt för stora förhoppningar på att vi genom sambruksföreningar skola kunna i någon större utsträckning rationalisera det svenska jordbruket och göra det ekonomiskt bärkraftigt.

Jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpningen av bestämmelserna om rätt till statsbidrag för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. fiskerätten på västkusten.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående fiskerätten vid kusterna av Hallands samt Göteborgs och Bohus län.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 148, av herr *Utbutt* m. fl., hade hemställts, att allt fiske vid kusterna av Hallands samt Göteborgs och Bohus län måtte göras fritt för varje svensk medborgare.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 148 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! I detta utlåtande har jordbruksutskottet enhälligt avstyrkt en motion, som har väckts av medkammarens borgerliga ledamöter från Bohuslän. Motionärerna ha av någon anledning inte tagit hänsyn till gällande praxis, nämligen att då en fråga har utretts och utredningens resultat i form av ett utlåtande ligger under Kungl. Maj:ts prövning, så beslutar i regel riksdagen inte i ärendet — en praxis som enligt min mening är riktig. Jag har således självfallet inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Eftersom utskottsutlåtandet här är enhälligt, markeras ju därmed också, att motionärerna inte nu kunnat vinna något gehör för sin framställning.

Men jag vill här ändå rikta en vädjan till statsrådet Sträng, som för närvarande är föredragande i fiskerifrågor. Det är nämligen angeläget, att frågan om fiskerätten blir löst så snart som möjligt. Eftersom den utredning, som nu ligger hos Kungl. Maj:t, omfattar hela den svenska kusten, är frågan förmodligen komplicerad, och både reella och formella skäl kunna hindra Kungl. Maj:t att i år komma fram med ett förslag till riksdagen. Men jag ber ändå enträget statsrådet Sträng att söka få fram ärendet till nästa års riksdag, och jag hoppas därvid, att han kommer att föreslå en fri fiskerätt åtminstone på västkusten. Det är en angelägen uppgift.

Jag ville bara knyta dessa reflexioner till det förevarande utskottsutlåtandet, herr talman!

Häri instämde herr *Arrhén*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till infallande helg får jag anhålla, att kammaren måtte medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts samtliga under gårdagen och i dag avlämnade propositioner utsträckes till det sammanträde, som infaller näst efter tjugo dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 140 och 183—189.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1948/49 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder och statens utlåningsfonder för budgetåret 1948/49; samt

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom m. m.

Skrivelseförslagen godkändes, ett vart av förslagen nr 94 och 95 under förutsättning att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsutlåtande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293); och

nr 91, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen den 20 december 1940 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 97, i anledning av väckta motioner angående restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen m. m.; samt

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för byggnadsmaterialier m. m. för anläggning av en regleringsdamm i Neaälven m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades sammansatta första lag- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 99, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sambruksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställen i utlåtande nr 1 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.; samt

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas.

Avgävos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 279, av fru *Svenson* och herr *Persson, Ivar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för övningslärare m. m.; samt

nr 280, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m.

Interpellation ang. jordbrukets behov av arbetskraft m. m.

Ordet lämnades på begäran till herr **TJÄLLGREN**, som anförde: Herr talman! Tillgången på arbetskraft inom jordbruket har sedan länge varit knapp. Det samma gäller också, fast måhända i något lägre grad, om tillgången på arbetskraft för skogsbruket. Redan före det senaste kriget var arbetskraftstillgången otillräcklig, och under kriget skärptes arbetskraftsproblemet genom de omfattande militära beredskapsåtgärder, som måste vidtagas. Sedan kriget upphört,

väntade man allmänt, att läget på arbetsmarknaden skulle lätta, men förhållandet blev ju det motsatta. Det utvecklade sig en högkonjunktur inom näringslivet, och omfattande investeringar företogs inom industrien. Dess behov av arbetskraft ökade fördenskull i mycket stor omfattning, och den redan förut starka överflyttningen av arbetskraft från landsbygdens näringsliv till städernas och tätorternas ökade ytterligare. Genom högkonjunkturen pressades lönenivån inom industrien ytterligare uppåt. Industrien kunde betala väsentligt högre löner än vad jordbruket förmådde göra. Detta kunde därför icke hävda sig i konkurrensen med industrien om arbetskraften. Ej heller inom skogsbruket kunde sådana löner utgå, som voro konkurrenskraftiga i förhållande till industriens.

Denna ökade avfolkning av landsbygden har skapat synnerligen allvarliga problem. I de norrländska länen och särskilt i mitt eget län, Västernorrlands, har bristen på arbetskraft lett till, att många jordbrukare, som för driften av sitt jordbruk måste anlita lejd arbetskraft, sålt sina jordbruk, då arbetare icke kunnat anskaffas. Endast sådana jordbrukare, som kunna sköta sina brukningsdelar med hjälp av familjemedlemmar, kunna klara arbetskraftsproblemet. Många jordbrukare ha också sålt sina ladugårdsbesättningar och övergått till kreaturslöst jordbruk. Även inom skogsbruket är arbetskraftsbristen besvärande. Den avverkningsplikt, som ålagts skogsägarna, har i många fall icke kunna komma till utförande, emedan det har varit omöjligt att erhålla arbetskraft för huggning.

Ur både ekonomiska och sociala synpunkter inger denna brist på arbetskraft inom jord- och skogsbruket oro. För att livsmedelsförsörjningen skall kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt äro vi i huvudsak hänvisade till våra egna resurser. Vårt allvarliga valutaläge lägger hinder i vägen för importen, vartill kommer att världens livsmedelstillgångar äro knappa. Någon större import är icke tänkbar, även om vi hade valutor att betala med. Den stora arbetsbörda, som nu

påvilar jordbruksbefolkningen, utgör vidare ett hot mot folkhälsan. Reglerad arbetstid, semester o. d., som av många anses vara självklara rättigheter, bli för jordbruksbefolkningen ökända begrepp.

Då arbetskraftsbristen utgör ett så allvarligt problem borde det enligt min mening vara nödvändigt, att statsmakterna ingripa för att söka säkerställa behovet av arbetskraft för jord- och skogsbruket. Vissa åtgärder ha under de senast förflutna åren vidtagits, och det skulle vara önskvärt om så också skedde i år, i synnerhet för att säkerställa behovet av arbetskraft för vårbruk och skörd samt i de norrländska länen därjämte skogsbrukets oundgängliga behov. I år torde möjligheterna därtill sanolikt bli större än tidigare. Man kan märka en tendens inom vissa industrier till sjunkande produktion, varigenom en del nu anställd arbetskraft icke kan beredas arbete i fortsättningen. Icke minst är detta förhållandet i Västernorrlands län. Då jordbrukets och skogsbrukets arbetskraftsbehov ingalunda minskats borde det vara lämpligt att överföra arbetskraft från industrien till dessa näringar.

Med anledning av vad som sålunda anförts får jag hemställa om kammarens tillstånd att till chefen för socialdepartementet få framställa följande spörsmål: Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder för att säkerställa jordbrukets och skogsbrukets behov av arbetskraft, särskilt för de norrländska länen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Andrén* för tiden från den 1 till och med den 14 nästkommande april.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Förteckning över avgjorda ärenden m. m.

Sid.

Lördagen den 13 mars.

Tisdagen den 16 mars.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	14
— nr 10, ang. utgifterna under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet) ..	15
— nr 36, ang. anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten	20
— nr 37, ang. utgifter å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	20
— nr 38, ang. förhindrande av kupp försök mot det demokratiska styrelseskicket m. m.	20
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.	20
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. utsträckt tillämpning av lagen om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger m. m.	20
— nr 18, ang. översyn av gällande aktiebolagslag	20
— nr 19, ang. ändring av lagen om avbrytande av havandeskap	20
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen	20
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. fortsatt giltighet av lagen om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas	20
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. kompensation för förlorad semesterersättning under värnpliktstjänstgöring	20
— nr 17, om ändring i sjukhuslagen	20
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. utgifterna under åttonde huvudtiteln (ecklesiastikdepartementet)	20
<i>Andra tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 4, ang. nedsättning av priset för tur- och returbiljetter vid resor på långa avstånd å statens järnvägar	42
— nr 5, ang. ändring av taxorna vid statens järnvägar i syfte att förbättra fraktförhållandena i Norrland	45
— nr 6, ang. större bekvämlighet åt resande barn och mödrar med minderåriga barn å statens järnvägar	45
Onsdagen den 17 mars.	
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. de kommunala tjänstetillsättningar	47
— nr 14, ang. mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen ..	47
— nr 15, ang. mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen ..	49

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. anslag under försvarets fonder och statens utlåningsfonder	59
— nr 40, ang. ersättning i anledning av olycksfall i arbete m. m.	59
— memorial nr 41, ang. gemensam votering i fråga om anslag till nyanskaffning av person- och resgodsvagnar	59
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 21, ang. ändrad lydelse av anvisningarna till 29 och 41 §§ kommunalskattelagen	59
— nr 22, ang. rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier	70
— nr 23, ang. restitution av bensinskatt till utövare av fiskerinäringen m. m.	70
— nr 24, ang. restitution av för mycket inbetald automobilskatt	77
— nr 25, ang. ändring av 52 § 2 mom. kommunalskattelagen m. m.	80
— nr 26, ang. skatteavdragen för representation	81
— nr 27, ang. tullfrihet för byggnadsmaterialier m. m. för anläggning av en regleringsdamm i Neaälven m. m.	82
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. arvodesreglering till riksdagens tillfälligt anställda tjänstemän m. m.	82
— nr 14, ang. pension åt städerskan vid riksbankens avdelningskontor i Malmö Jenny Sofia Karlsson	82
<i>Sammansatta första lag- och jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. förslag till lag om sambruksföreningar m. m.	82
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. bestämmelserna om statsbidrag för djursjukvård	87
— nr 8, rörande ändring i förordningen angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur	87
— nr 9, ang. fiskerätten vid kusterna av Hallands samt Göteborgs och Bohus län	87